

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКИ
В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ
СУСПІЛЬСТВА»**

(30-31 серпня 2019 року)

Полтава
2019

УДК 001.8(063)
П 78

Проблеми розвитку науки в контексті трансформацій суспільства. Матеріали науково-практичної конференції (м. Полтава, 30-31 серпня 2019 року). – Херсон : Видавництво «Молодий вчений», 2019. – 100 с.
ISBN 978-617-7640-63-8

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Проблеми розвитку науки в контексті трансформацій суспільства». Розглядаються загальні питання архітектури, біологічних наук, державного управління, культурології, історичних, політичних, технічних наук та інші.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, а також для широкого кола читачів.

УДК 001.8(063)

ISBN 978-617-7640-63-8

© Колектив авторів, 2019
© Видавництво «Молодий вчений», 2019

ЗМІСТ

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Кожеков О.В. ВІТРАЖНЕ МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО РОЗВИТОК.....	6
Филиппова О.Н. МЕМОРИАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-КАБИНЕТ ПЕТРА ЛЕОНИДОВИЧА КАПИЦЫ.....	9
Хухра Л.С. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЗАЄМОДІЇ ХОРЕОГРАФІЇ ТА ІНШИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВ	13

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Цупко Н.О. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГНІЗДУВАННЯ ЛЕЛЕКИ БІЛОГО НА ТЕРИТОРІЇ КОРОПСЬКОГО РАЙОНУ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	17
---	----

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Гаєвський І.В. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	20
Житник О.М. ПРАКТИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ (ПЕРЕДБАЧЕННЯ) ТА ПЛАНУВАННЯ	22
Ільїна А.О. СИСТЕМНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МАРКЕРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	25
Конюх Я.О. ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	28
Мальцева А.М. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ	31
Побережний О.В. ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ.....	34
Поліщук О.М. ДУАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	36
Постулін О.С. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЛІ	39
Терещенко М.М. ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	42
Шабардіна Ю.В. ВИКОРИСТАННЯ КРАУДСОРСИНГУ В ЕЛЕКТРОННОМУ УРЯДУВАННІ	44
Шкурат І.В. ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	46

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Скрипниченко Ю.Ф. ОСТАРБАЙТЕРИ З БОГОДУХІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	49
--	----

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Хухра Л.С. НОВІТНЄ РОЗУМІННЯ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ТЕХНІК В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА	51
---	----

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Дяченко Д.В. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ УСТАЛЕННОСТІ / РИЗИКОГЕННОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ	55
---	----

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Лук'яненко М.М. РОЗВИТОК СМИСЛОВОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	59
Орловська О. А. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ РОДИН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ	63
Суховієнко Н.А. ІНКЛЮЗІЯ ЯК БЕЗБАР'ЄРНИЙ ДОСТУП ДО ОСВІТИ	66
Філоненко Д.В. ІНФОРМАЦІЙНО-ПРЕДМЕТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР МОТИВАЦІЇ ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ	68

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Величко І.Г. МІЖНАРОДНІ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ: ПРОБЛЕМА ДОБРА І ЗЛА В ТУРЕЦЬКІЙ ДУХОВНІЙ ТРАДИЦІЇ	72
Ільчук Н.В. ПЛАКАТ ЯК КОМУНІКАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТА НОСІЙ СУСПІЛЬНО ЗНАЧУЩОЇ ІНФОРМАЦІЇ	74
Трегуб А.М. ЗОБРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ СЕРВІСНО-ЕКСПЕРТНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДЕОЖУРНАЛІСТИКИ	78

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Зеленько Е.В. АЛГОРИТМ ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖІ РИЗИКУ ПРИ РОЗРАХУНКУ РОЗДРІБНОЇ ЦІНИ	81
Поляченко А.І. СИСТЕМА РОЗПІЗНАВАННЯ ТОМОГРАФІЧНИХ І РЕНТГЕНІВСЬКИХ ЗНІМКІВ ДЛЯ ПОШУКУ І ЛОКАЛІЗАЦІЇ ПАТОЛОГІЙ	83

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Мартынюк О.В., Печеная В.М.

МОРФОФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЖЕНЩИН 21-35 ЛЕТ
В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ 87

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Гуцалюк Ю.С.

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОСЛАВНОГО ЕКУМЕНІЗМУ
У КОНТЕКСТІ СОЦІУМУ 90

Жукова Г.В.

ПОЗААКАДЕМІЧНА ОСВІТА ЯК УМОВА ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ 92

Солов'ян В.С.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХАРАКТЕР І СВІТОГЛЯД
В КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА 95

Цісар О.В.

СВОБОДА ВОЛІ У ТРАКТАТІ І. ГІЗЕЛЯ «МИР З БОГОМ ЧОЛОВІКУ»
ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ 97

АРХІТЕКТУРА ТА МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

Кожеков О.В.

професор,

Національна академія образотворчого мистецтва

і архітектури, м. Київ

ВІТРАЖНЕ МИСТЕЦТВО ТА ЙОГО РОЗВИТОК

Творення вітражів є одним із найбільш виразних жанрів мистецтва, який часто ставлять за його значенням поряд із архітектурою, скульптурою та живописом. Як яскравий феномен європейської культури вітражне мистецтво оформлюється у XIII ст., будучи частиною оздоблення готичних храмів і соборів Західної Європи.

Вітражне мистецтво переживає декілька «ренесансів», коли інтерес до нього зростає. Так, у близький до нас час, поживавлення інтересу до творення вітражів пов'язане із «готичним відродженням» XIX ст. Його початок був пов'язаний із рухом романтизму у європейській культурі. У 1802 р. у Лондоні було організовано виставку вітражів, врятованих від Французької революції (більшість власних англійських вітражних творів були зруйновані під час Реформації [13]). Початок широкого будівництва соборів у неоготичному стилі стимулював інтерес до вивчення середньовічної спадщини та технологічних процесів із вироблення скла [17]. У середині XIX ст. у Британії діяли щонайменше 25 студій, які працювали із вітражним склом. Поряд із середньовічним готичним, вікторіанський вітраж став яскравішим феноменом цього виду мистецтва. Були винайдені нові технології виробництва скла (зокрема, травлення), відбувалися зрушення у художніх стилях. В. Моріс та Е. Бьорне-Джонс опонували копіюванню середньовічних готичних зразків. Е. Бьорне-Джонс підтримував Рух мистецтв та ремесл і працював у стилі, близькому до пре-рафаелітів. Вітражне мистецтво виходило за межі релігійних споруд; вітражні композиції почали створюватися і для інших, окрім храмів, споруд – адміністративних будівель, університетів, музеїв, залізничних вокзалів, торговельних центрів, готелів тощо. У США фігурне скло для вітражів було уперше створене В.Дж. Болтоном у 1840-ві рр. [11]

На рубежі XIX–XX ст. у Англії, Ірландії, США, Канаді, Німеччині, Франції та ін. країнах Європи вітражі користувалися широкою популярністю. Були створені численні пам'ятки. Прикладом цьому є Кафедральний Собор Церкви Христової у Хамільтоні (провінція Онтаріо, Канада), представлений серією вітражних композицій, які датуються 1873–1939 рр. [12] та ін. У США розквіт вітражного мистецтва був пов'язаний із винайденням технології виробництва

опалесцентного скла Дж. Ла Фраджем у 1880-х рр. [16, с. 7] Шедеври вітражного мистецтва демонструвалися на Всесвітніх виставках і викликало широку увагу у суспільства. Як то, велична композиція «Інтронізація релігії» та ін. [15]. Наступний «ренесанс» інтересу до вітражного мистецтва відбувається у післявоєнний період, що було пов'язано із необхідністю масового відновлення вітражів, які зазнали руйнування під час війни. При цьому використовувалися різні художні стратегії: зусилля могли бути спрямовані як на відновлення за якнайбільшого відтворення оригінального стилю вітражної композиції, так і на творення оновлених композицій та використання альтернативних художніх технік. Одним з найбільших проєктів такого роду була побудова у модерністському стилі нового Собору у Ковентрі (1956 – 1962 рр.) із масштабними абстрактними вітражними композиціями Дж. Пайпера та П. Рейнтіенса; Л. Лі, К. Нью та Г. Кларка; гравірованим склом «Святих та Ангелів» Дж. Хаттона, які стали шедеврами вітражного мистецтва сер. XX ст.

У другій половині XX ст. у вітражному мистецтві поширюється технологія багатограних склоблоків (фасетне скло, *dalle de verre*), яка має певні паралелі із візантійською традицією, але у сучасному вигляді була відроджена французькими митцями О. Лабуретом та П. Чаудером у 1920-ті рр., і представлена у творах на Паризькій виставці 1937 року. У 1950-ті рр. у цій техніці були побудовані Каплиця Святого Серця у Одинкурі (Франція) та Базиліка Святої Анни де Бопре в Квебеку (Канада), які започаткували широке поширення вітражів із фасетного скла у архітектурі.

У 1960-ті рр. були розроблені середні скляні печі, що зробило технологію виробництва вітражів доступною широкому колу професійних дизайнерів. Курси і спеціальності із вітражного мистецтва були введені у курси художніх шкіл та коледжів. Абстрактне і авангардне мистецтво вітражу було представлене у творчості канадійської дизайнерки, учасниці об'єднання Автоматистів, М. Феррон, яка ставила за мету поширення нової естетики вітражного мистецтва, акцентуючи його соціальну і трансформуючу роль у секулярній архітектурі. Нею було створено серію монументальних вітражних композицій із задіянням індустріальних технологій та використанням прозорого та кольорового скла різного насичення. Зокрема, станцій метро Чамп-де-Марс і Вандом, Міжнародного торгівельного центру у Монреалі, будівлі судових установ у Грандбі та ін. [14]. У Великобританії продовжуються роботи із відновлення і створення нових великих вітражних композицій. Зокрема, це відновлення зруйнованих вітражів Вестмінстерського Абатства (Х. О'Донахью), творення вітражів до 65-річчя правління королеви Єлизавети II (Д. Хокні) [13], вітражі вікон західного бокового вівтаря Собору у Манчестері (Т. Холлавей). Хоча практика поєднання шедеврів старої архітектури із вітражами, виконаними у нових стильових рішеннях викликає дискусію [9]. Широкої відомості набули такі сучасні роботи як Калейдоскопічна водонапірна башта (Т. Фруін), Агатові

вікна (С. Полке), Інсталяція у Аеропорті Маямі [10; 18]. В Україні школа вітражного мистецтва формується у Львові на поч. XX ст. (майтерні Л. Аппеля, Шапіри, Шпрінгманна), там же працювали відомі фірми із країн Європи, перш за все польські. У кін. XIX – поч. XX ст. у Львові були виконані такі вітражні шедеври, як вітраж церкви св. Іоанна Златоустого, вітраж Львівського кафедрального собору [2]. У другій половині XX ст. в Україні відбувається нове піднесення інтересу до вітражного мистецтва. Були створені вітражі В. Задорожного («Наша слава», Київський фунікульор) [3], О. Кіреєва (вітражі будівлі Національного банку у Сімферополі) [5], А. Рустамова (мечеть Джума-Джамі) [6], І. Левитської (вітражі станцій Київського метрополітену, Музею Т. Шевченка) та ін. У 1999 р. у Львові було створено асоціацію художників-вітражистів «ВІКНО» [7]; вітражне мистецтво набуває подальшого поширення.

Сучасні тенденції у розвитку вітражного мистецтва характеризуються розширенням спектру технологічних і технічних можливостей митців. До них відноситься використання програмних пакетів із розвиненими бібліотеками вітражів та скла, вольфрамових різців по склу, рідкоземельні елементів для утворення скла нових кольорових відтінків [1], нетрадиційних матеріалів (плівки, лаки, лавсанові покриття). Використовуються світлові ефекти, і уявлення про вітраж як про динамічний елемент інтер'єра, що передбачає можливість створення модульних вітражних композицій [8, с. 351-352]. Поширення набула практика вироблення малих художніх форм [4].

Список використаних джерел:

1. Адинаев Х. А. Разработка состава цветных стеклокристаллических материалов для декоративных композиций / Х. А. Адинаев // *Universum: технические науки*. – 2017. – № 12(45). – С. 54-55.
2. Бондаренко А. Олег Янковський: Львів – мекка вітражів! [Електроний ресурс] / А. Бондаренко // *Journal*. – 2015. Режим доступу: <https://varianty.lviv.ua/24147-oleh-yankovskyi-lviv-mekka-vitrazhiv>
3. Ковальчук А. Поверженные боги. Судьба монументальных скульптур И.-В. Задорожного / А. Ковальчук // *Изобразительное искусство*. – 2003. – № 1. – С. 27-29.
4. Кузнецова-Бондаренко Е. С. Роль витража в формировании образа архитектурной среды и интерьера / Е. С. Кузнецова-Бондаренко // *Таврический научный обозреватель*. – 2016. – № 3(8). – С. 129-133.
5. Кузнецова-Бондаренко Е. С. Творчество Александра Киреева и его роль в Крымском витражном искусстве / Е. С. Кузнецова-Бондаренко // *Гуманитарная парадигма*. – 2017. – № 2. – С. 33-37.
6. Кузнецова-Бондаренко Е. С. Творчество Арсена Рустамова: цвет живописи и свет витражей / Е. С. Кузнецова-Бондаренко // *Таврический научный обозреватель*. – 2015. – № 3-2. – С. 38-41.
7. Лозов'юк О. Українські вітражисти, або Як збирати світло власноруч [Електроний ресурс] / О. Лозов'юк // *Journal*. – 2018. Режим доступу: <http://universe.zp.ua/?p=16603>

8. Тимофеева М. В. Средовой дизайн и современные витражи / М. В. Тимофеева // Царскосельские чтения. – 2010. – Т. IV. – XIV. – С. 349-352.
9. Bloomfield A. The Art of contemporary stained glass: Tony Hollaway and the West End Windows of Manchester Cathedral (1971-1995) // RSA Journal. – 1997. – Vol. 145. – No. 5483. – P. 76-78.
10. Bonney G. Modern Stained Glass / G. Bonney // Journal. – 2014 – № 1. – URL: <http://www.designsponge.com/2014/01/modern-stained-glass.html> (Last accessed: 17.03.2017).
11. Clark W. B. America's First Stained Glass: William Jay Bolton's Windows at the Church of the Holy Trinity, Brooklyn, New York / W. B. Clark // American Art Journal. – 1979. – Vol. 11. – No. 4. – P. 32-53.
12. Darling A. L. The Stained Glass Windows of Christ's Church Cathedral Anglican Diocese of Niagara Hamilton, Ontario, Canada / A. L. Darling. – 28 p.
13. Jones J. Be careful, Hockney – modern stained glass can shatter medieval beauty // The Guardian. – 2016. – Tue 22 Nov.
14. Kranias K. Canadian Innovator in Modern Architectural Stained Glass: Marcelle Ferron / K. Kranias // Journal of the Society for the Study of Architecture in Canada. – 2015. – Vol. 42. – No. 2. – P. 3-10.
15. «Religion Enthroned» Memorial Stained Glass Window // The Brooklyn Museum Quarterly. – 1929. – Vol. 16. – No. 4. – P. 1.
16. Sloan J. L. Art of an Opaline Mind: The Stained Glass of John La Farge / J. L. Sloan, J. L. Yarnall // American Art Journal. – 1992. – Vol. 24. – No. 1/2. – P. 5-43.
17. Stained Glass // Bulletin of the City Art Museum of St. Louis. – 1921. – Vol. 6. – No. 1. – P. 1-6.
18. Taggart E. 8 Contemporary Stained Glass Artists Who Are Redefining the Ancient Craft / E. Taggart // Journal. – 2018. – URL: <https://mymodernmet.com/contemporary-stained-glass-art/> (Last accessed: 17.03.2017).

Филиппова О.Н.

*старший научный сотрудник,
Музейно-выставочная группа музейно-выставочного
реставрационного центра Архива РАН (г. Москва)*

МЕМОРИАЛЬНЫЙ МУЗЕЙ-КАБИНЕТ ПЕТРА ЛЕОНИДОВИЧА КАПИЦЫ

В старинном парке Воробьевых гор на территории Института физических проблем расположено красивое двухэтажное здание. В этом доме, построенном в 1950 году по проекту архитектора Е.Н. Стамо, прошли последние годы жизни (с 1956 по 1984 гг.) советского физика, инженера и академика Петра Леонидовича Капицы (1894-1984). В глазах многих он был необыкновенно удачливым человеком, баловнем судьбы, но мало, кто знал, сколько тяжелых испытаний выпало на его долю. Только посмертные публикации писем к самым близким людям – матери и жене – позволяют

нам почувствовать всю глубину его переживаний. Три раза круто ломалась его судьба, и Петру Леонидовичу приходилось начинать свою жизнь практически заново. Необыкновенная сила его личности, преданность и любовь к своей работе, ум, воля и оптимизм – все это соединенное в одном человеке – не позволили обстоятельствам сломить его, и он твердо шел вперед, отстаивая свои научные и гражданские позиции. Экспозиция мемориального музея-кабинета, созданного вдовой ученого – Анной Алексеевной (урожд. Крыловой), тесно связана со всей жизнью Петра Леонидовича Капицы.

Рабочий кабинет в доме Петра Леонидовича сохранен в том виде, в каком он был при его жизни. Атмосфера, царящая в этой комнате, где соседствуют научные рукописи, книги, произведения искусства, фотографии, позволяет живо представить себе круг интересов и увлечений П.Л. Капицы. На рабочем столе лежат статьи с многочисленными пометками и исправлениями. Над ними он работал до последнего дня своей жизни. Картины известных мастеров (Б.М. Кустодиева, М.С. Сарьяна, А.В. Шевченко) соседствуют с замечательными полотнами В.М. Ходасевич (1894-1970) и А.Н. Козлова (1925-1977).

Фарфоровые статуэтки на камине, коллекция колокольчиков и многочисленные изображения крокодилов (П.Л. Капица называл Крокодилом своего учителя Э. Резерфорда), – все эти вещи за долгие годы были собраны самим Петром Леонидовичем, или были подарены ему друзьями. Непосредственно примыкает к кабинету помещение бывшей библиотеки. Здесь собраны приборы и фрагменты научных установок, с которыми П.Л. Капица работал на протяжении более, чем пятидесяти лет. Среди них оригинальные, тончайшие по технике исполнения стеклянные приборы, связанные с открытием и исследованием сверхтекучести жидкого гелия. Они были созданы знаменитым стеклодувом А.В. Петушковым, работавшим в Институте физических проблем с момента его основания. Одно из центральных мест в экспозиции занимает: «Стол осциллографов», сохраненный в неизменном виде с 1937 г. и оснащенный, в основном, приборами, привезенными из Англии [2, с. 24]. С помощью этих приборов проводилось исследование влияния сильных магнитных полей на электропроводность различных металлов. Последние десятилетия научные интересы Петра Леонидовича лежали в области электроники больших мощностей. В музее находятся первые приборы (планотроны и ниготроны), изготовленные в «хате-лаборатории» на Николиной Горе, где он жил безвыездно около девяти лет (с 1946 года по 1955 год), когда был снят с поста директора ИФП [2, с. 24].

Вначале он работал один, немного позже к его работе подключаются сыновья – Сергей и Андрей, а затем удалось привлечь инженера С.И. Филимонова (1914-1999) – неизменного с 1936 года его помощника, замечательного работника и необычайно честного и преданного П.Л. Капице человека. Развитие этих идей, связанное с изучением плазмы, привело уже в

Москве к строительству новой большой лаборатории и к созданию мощных установок для получения и изучения плазмы. В музее представлены макеты и детали этих установок, а также макет лабораторного помещения, где проводились эти работы. Выдающийся экспериментатор, П.Л. Капица любил и умел все необходимое делать своими руками: будь то приборы или мебель, а одним из его «хобби» был ремонт старинных часов [2, с. 24].

«Решил сделать себе маленький подарок, – пишет П.Л. Капица матери из Англии после покупки за несколько фунтов старого американского токарного станка. Он мне очень необходим для работы...» [2, с. 24]. Этот станок, и позже, не раз выручавший П.Л. Капицу, по праву занимает почетное место в экспозиции. С большим станком соседствует маленький часовой станочек. Обширно эпистолярное наследие академика П.Л. Капицы, насчитывающее несколько тысяч писем. Среди них значительное место занимают письма к матери 1921-1926 гг., которые Петр Леонидович постоянно писал, находясь в Англии, письма к выдающимся ученым, а также к крупным политическим деятелям. Часть писем уже опубликована в журнале: «Новый мир» (№5 и 6), журналах: «Огонек», «Природа», «Химия и жизнь», в газетах: «Советская культура» и «Комсомольская правда» [1, с. 14]. А, часть писем находится в Архиве РАН (с 2011 года, фонд не обработан). В музейной же экспозиции представлены лишь некоторые из них. Здесь же находится уникальная коллекция фотографических портретов выдающихся людей, как правило, с дарственными надписями и автографами. П.Л. Капица начал собирать их еще в Англии для своей новой лаборатории. Это были, в основном, портреты крупных ученых-физиков, работавших в близких к нему областях. Позже к ним прибавились фотографии других людей, иногда весьма далеких от физики, которых Петр Леонидович высоко ценил и уважал. В музее хранятся многочисленные медали, почетные дипломы и мантии, свидетельствующие о большом авторитете во всем мире П.Л. Капицы – ученого и общественного деятеля. Его, как общественного деятеля, волновали все стороны развития человеческого общества. Он был членом Советского национального комитета Пагуошского движения ученых за мир и разоружение. Он постоянно делился своими соображениями о будущем развитии человеческого общества, привлекал внимание к решению таких глобальных проблем, как загрязнение окружающей среды, энергетический кризис, разоружение.

П.Л. Капица всегда заботился о воспитании и отборе молодежи, способной к творческой научной работе. Он был одним из инициаторов создания Московского физико-технического института и многие годы был председателем его Координационного совета. Несмотря на большую занятость научно-организационными и общественными делами, Петр Леонидович до самых последних дней работал в Физической лаборатории АН СССР. Его энергии и увлеченности могли позавидовать многие молодые ученые. Петр Леонидович Капица был членом около 30 академий и научных обществ мира и почетным доктором наук 11 университетов. 8 апреля 1984 г.

П.Л. Капица умер, не дожив трех месяцев до своего 90-летия. Через несколько месяцев после кончины Петра Леонидовича, когда уже активно жил своей жизнью мемориальный музей-кабинет П.Л. Капицы в Москве, принимая многочисленных посетителей, было решено создать музей и в хате-лаборатории на Николиной Горе. В день 98-летия П.Л. Капицы открылась для посещений еще одна экспозиция, связанная с его жизнью и деятельностью – это: «Мемориальная лаборатория на Николиной Горе» [2, с. 29]. После конца опалы в 1955 году П.Л. Капица переехал в Москву, где продолжил в широком масштабе работы по электронике больших мощностей и физике плазмы, начатые на Николиной Горе в сторожке. Эксперименты в хате-лаборатории больше не проводились. Петр Леонидович любил говорить, что он испытал в жизни столько потрясений, столько было непредвиденных обстоятельств, что ему хочется сохранить такое место, где он мог бы, в случае необходимости, спокойно работать вдали от власти имущих. Он с большим трепетом и нежностью относился к никологорской лаборатории и бережно сохранял ее в неприкосновенности почти тридцать лет, до самой своей смерти. Все лабораторные комнаты остались такими же, какими они были в день последнего опыта. Организаторами этого музея не пришлось почти ничего воссоздавать, ведь сохранились все лабораторные установки. Да и не только установки. Ощущение «работающей лаборатории» рождается и от того, что на своих, привычных местах лежат различные инструменты, лабораторные приспособления, заготовки, химические реактивы [2, с. 30].

О прошедших временах рассказывают лабораторные журналы, чертежи приборов, книги. Экспозицию дополняют документы и фотографии, относящиеся к никологорскому периоду жизни Петра Леонидовича. Мемориальная лаборатория П.Л. Капицы на Николиной Горе – это уникальный музей, не имеющий аналогов в мире. Это не собрание отдельных приборов, с которыми работал выдающийся ученый, а целый лабораторный комплекс, сохраненный в неприкосновенности. Помимо лабораторных комнат, есть еще и помещения, где стоят различные станки – токарные и фрезерные, на которых работал сам Петр Леонидович или его помощники, есть стол для проведения стеклодувных работ, аппараты для сложнейшей пайки в вакууме. Остается только поражаться, как такая лаборатория могла быть создана энергией и энтузиазмом одного человека, да еще человека опального, отрешенного от научной жизни общества. Мемориальная лаборатория на Николиной Горе – это свидетельство не только научных достижений П.Л. Капицы, но и его несгибаемого мужества и умения в любых условиях выходить победителем.

Таким образом, мемориальный музей-кабинет создавался людьми, очень близкими к Петру Леонидовичу: его вдовой Анной Алексеевной и его референтом П.Е. Рубининым, проработавшим с П.Л. Капицей около тридцати лет. Кроме того, следует отметить большую заслугу постоянного

асистента Петра Леонидовича – С.И. Филимонова, сохранившего в военные годы и годы опалы уникальные приборы, с которыми работал П.Л. Капица.

Список использованных источников:

1. Капица П.Л. Письма о науке. 1930-1980 / Сост. П.Е. Рубинин. М.: Изд-во «Московский рабочий», 1989. 400 с.
2. Мемориальный музей П.Л. Капицы. [Б. м.]: [б. и.], 19-32 с.: ил.
3. Рубинин П.Е. Как создавался мемориальный музей П.Л. Капицы // Вестник Российской Академии наук. – 2000. – Т. 70. – № 11. – С. 1029-1037.

Хухра Л.С.

студентка,

*Львівський національний університет
імені Івана Франка*

**ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ВЗАЄМОДІЇ ХОРЕОГРАФІЇ
ТА ІНШИХ ВИДІВ МИСТЕЦТВ**

Хореографічне мистецтво створює і впроваджує свої закони досягнення світу, засновані як на конкретній відповідності життєвого і художнього матеріалу, так і на ступені вірності метафоричному образу віддзеркалення життя. Виразальні засоби танцювальних форм як головні чинники художньої практики хореографічної культури, пройшли тривалий еволюційний шлях, видозмінюючись і збагачуючись, згодом утворили систему, яка визначає наукові знання, виразальні засоби, аудіовізуальну і ритмопластичну основу, формально-технічні принципи, естетику, специфічні риси і можливості хореографічної культури [13, с. 32].

Під терміном «хореографія» в сучасних наукових дослідженнях прийнято розуміти танцювальне мистецтво, що базується на «музично організованих, умовних, образно-виразних рухах людського тіла» [1, с. 78].

Взаємодія мистецтв як принцип розвитку художньої культури в цілому сходиться до прадавніх часів, коли всі мистецтва були переплетені в єдиному синкретичному комплексі. Диференціація мистецтв, що почалася потім, не позбавила їх прагнення до об'єднання, ідеї синтезу існували у всі епохи історії культури, лише підстави його були різні – або прагнення до єднання, злиття, або динамічне поєднання в системі мистецтв.

Своєрідною формою синтезу хореографії та образотворчого мистецтва є багато творів програмного мистецтва. В даний час хореографія включає все те, що відноситься до мистецтва танцю, і охоплює різні види танцювального мистецтва, де художній образ створюється за допомогою умовних виразних рухів.

«Танець можна порівняти з людською мовою, яка побудована за законами граматики, де у кожному реченні є і підмет, і присудок, і пояснювальні слова, і сполучники, і вигуки. Без знання цієї «граматики» не може бути справжньої, грамотної, зрозумілої «мови», – писав відомий хореограф Р. В. Захаров [6, с. 45].

Причини взаємодії в мистецтві, що освітлюються на сторінках багатьох мистецтвознавчих видань минулого і сучасності, має статус глобальних – що охоплює всі сфери і сторони соціального буття мистецтва. Традиційно вони розробляються в двох основних напрямках: у руслі першого ведеться дослідження феноменології «союзу мистецтв у контексті мистецтвознавства», або взаємодії різних видів мистецтв, і його теоретичне пояснення; у руслі другого – виявлення, аналіз і теоретична характеристика нових – синтетичних – форм і образів.

Визначаючи суть взаємодії, Т. І. Володіна підкреслює, що це «організація простору – світу художнього твору – за певними законами». Процесуальний аспект даного феномену дозволяє визначити його як творчий метод, а наочний (або продуктивний) – як особливо організований витвір мистецтва (особливу форму, надалі, можливо, – особливий жанр) [4, с. 276].

Згідно з твердженням причини взаємодії в мистецтві викликані до життя «потребою зберегти різноманіття світу за допомогою різних художніх мов». Погляд на синтез як на аспект розвитку в мистецтві розкриває, на думку Н. І. Гашевої, «стереоскопічну природу культури, основним рушійним законом якої є асиметрія трансформацій, що відбуваються на різних рівнях рухливої ієрархії» [5, с. 8].

Сучасні культурологи і мистецтвознавці відзначають, що розвиток сценічної хореографії відбувається в контексті інтеграції світових культур і їх художніх систем, представлених, серед іншого, найрізноманітнішими танцювальними стилями і напрямками. Не випадково Е. Г. Кравчук називає хореографічні школи Європи «творчими лабораторіями взаємодії мистецтв», а концепцію взаємодії мистецтв – «базовою матрицею формування творчої лабораторії кожної хореографічної школи» [8].

Важливою особливістю хореографії є і безпосередній зв'язок з музикою, яка допомагає розкрити хореографічний образ у всій яскравості і повноті, впливає на його ритмічну побудову. Танець неможливий без музики, будь то простий акомпанемент ударів і притопи або складний симфонічний твір. Музика не тільки задає темпові, ритмічні, динамічні характеристики танцю, але може стати і основою його образного змісту [6, с. 12-13].

Хореографічне мистецтво і музика пов'язані багатьма нитками. Музика – ритмічна основа пластики, вона визначає її емоційний лад, характер, образну виразність. Роль музики незрівнянно велика, і справедливо говорять, що вона душа танцю. Багато видатних хореографів відзначали значення музики в народженні хореографічного твору. «Між музикою і танцем ... існує найтісніший зв'язок, а тому балетмейстер безсумнівно отримає для себе суттєву користь, якщо буде знайомий з цим мистецтвом практично: це

завжди дозволить йому ясніше висловити композитору свій задум ... Гарна музика повинна живописати, повинна говорити ... Відгукуючись на неї, танець стає як би луною, слухняно повторює слідом за нею все те, що вона вимовляє», – писав Ж. Ж. Новер [12, с. 91].

Відзначимо, що велика роль самостійності композитора і балетмейстера в створенні хореографічних творів в своїх задумах, але неоцінено висока їх творча залежність один від одного, яка поширюється і на третю особу – драматурга. Балетмейстерові як творцеві хореографічного лібрето важливо те, що музика, створена композитором, допомагає розкрити його хореографічний задум. І композитор прагне в своєму творі втілити думки, передати розвиток дії, образи, закладені в драматургії запропонованого йому літературного сценарію.

Театр – це синтез мистецтв, що включають в себе інші мистецтва: літературу, архітектуру, живопис, музику і т. д. Це мистецтво живе і нескінченно розвивається, тому все нове незабаром неодмінно виявляється в його арсеналі. Сучасний драматичний театр, все більше і більше ускладнюючись, звертається в значній мірі до хореографії.

Танець в драматичному театрі має свої, тільки йому властиві особливості. Він відрізняється від танцю в оперних або балетних постановках, у нього інші цілі і завдання, нерозривно пов'язані з змістом і специфікою драматичної постановки. Пластика і танцювальні композиції підносять сценічну дію в нову емоційну сферу, часто сприяють розкриттю головної думки спектаклю, виявляють глибинну суть його художньої структури [14, с. 58].

Відзначаємо, що художній образ в хореографії створюється як форма мислення балетмейстера. У створенні хореографічного образу поміщена суть професії хореографа – це художньо-образне бачення, мислення, творчість, вигадкування нових за задумом художніх цінностей шляхом вживання специфічного комплексу виразних засобів танцювального мистецтва. Виразні засоби хореографії, зазнавши неодноразові зміни, історично склалися в систему, складову мистецтва хореографії [1, с. 58].

Поняття «Виразні засоби» у хореографії включає: тип побудови спектаклю, хореографічний текст, взаємодія хореографічних і музичних форм, вибір теми, ідеї, сюжету твору, постановочні прийоми [11, с. 153].

Хореографія та інші види мистецтва поєднуються у формуванні концепції танцю та довершеності його художнього образу. Варто відзначити вплив різних засобів (у тому числі і технічні засоби) на формування образу постановки танцю, зокрема музики та театральних здібностей, які довершують художній образ. Дані засоби мають свій вплив на формування образотворчого погляду на танець. Причиною синтезу хореографії та інших видів мистецтва є потреба уніфікація мистецької подачі танців та довершення художніх образів. Наслідком синтезу хореографії та інших видів мистецтва є довершеність художнього образу танцю через призму мистецьких елементів.

Список використаних джерел:

1. Абдоков Ю. Б. Музыкальная поэтика хореографии: Пластическая интерпретация музыки в хореографическом искусстве. Взгляд композитора / Ю. Б. Абдоков. – М. : МГАХ, РАТИ-ГИТИС, 2009. – 272 с.
2. Абдоков Ю. Б. Музыкальная поэтика хореографии: Пластическая интерпретация музыки в хореографическом искусстве. Взгляд композитора / Ю. Б. Абдоков. – М. : МГАХ, РАТИ-ГИТИС, 2009. – 272 с.
3. Балет : Энциклопедия / Гл. ред. Ю. Г. Григорович. – М. : Сов. энц., 1981. – 564 с.
4. Бухвостова Л. В. Мастерство хореографа / Л. В. Бухвостова. – Орел : ОГИ-ИК, 2004. – 144 с.
5. Володіна, Т. І. Модерн : проблеми синтезу мистецтв [Текст] / Т. І. Володіна // Художні моделі всесвіту. Взаємодія мистецтв в історії світової культури. – М. : Дрохва, 1997. – Кн. 1. – С. 261-276.
6. Горшкова Е. В. От жеста к танцу / Е. В. Горшкова. – М. : Гном и Д, 2002. – 120 с.
7. Захаров Р. Сочинение танца. Страницы педагогического опыта / Р. Захаров. – М. : Искусство, 1983. – 142 с.
8. Казин А. Л. Художественный образ и реальность: опыт эстетико-искусствоведческого исследования / А. Л. Казин. – Ленинград : Из-во Ленингр. ун-та, 1985. – 120 с.
9. Кравчук О. Г. Хореографічні школи Європи як творчі лабораторії синтезу мистецтв: [Електронний ресурс] / О. Г. Кравчук. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VMSU/mystetstvo/2009_1/09ogkiyv.htm
10. Мистецтво у розвитку особистості: Монографія / За ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 225 с.
11. Неменский Б. Педагогика искусства / Б. Неменский. – М. : Просвещение, 2007. – 233 с.
12. Новер Ж. Ж. Письма о танце и балетах / Ж. Ж. Новер. – Л. : Искусство, 1965. – 170 с.
13. Создание сценического образа в хореографии в XX – нач. XXI в. / Ю. И. Шепотенко // Культура народов Причерноморья. – 2011. – № 213. – С. 153-156.
14. Фриз П. Мова танцю як засіб виявлення смислових цінностей хореографічної культури / П. Фриз // Рідне слово в етнокультурному вимірі. – 2013. – С. 537-543. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsev_2013_2013_71
15. Шариков Д. І Мистецтвознавча наука хореологія як феномен художньої культури. Типологія хореографії : монографія / Шариков Д. І. – К. : КиМУ, 2013. – Частина III. – 90 с.

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ**Цупко Н.О.***студентка,**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка***ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ГНІЗДУВАННЯ ЛЕЛЕКИ БІЛОГО
НА ТЕРИТОРІЇ КОРОПСЬКОГО РАЙОНУ
ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У 2014-му році за участі співробітників Мезинського національного природного парку було проведено перший моніторинг популяцій лелеки білого в Коропського районі Чернігівської області [2, с. 166]. Дані були отримані із 13 сел, даного району, а це майже 20% від загальної кількості населених пунктів (рис. 1).

Область	Район	Населений пункт або місцевість	Загальна кількість гнізд, зайнятих лелеками	Результати гніздування у 2014 році (кількість гнізд)			Кількість пташенят у гніздах							Кількість гнізд, розміщених				
				З успішним гніздуванням (виросли пташенята)	З неуспішним гніздуванням (лелеки гніздилися, але пташенят не виростили)	З невідомим результатом гніздування	По 1	По 2	По 3	По 4	По 5	По 6	По 7	Пташенята були, але точно невідомо скільки	Дере- вах	Стов- пах	Будів- лях	Водо- напірних баштах
Чернігівська	Коропський	Курилівка	2	1		1	1								2			
		Мезин	5	5			2	3							5			
		Свердловка	4	4			1	3	1						4			
		Криски	6	5		1	2	2	1					1	1		3	
		Іваньків	1	1				1									1	
		Радичів	3	3			1	2							2	1		
		Розльоти	5	4		1		1	3						3	2		
		Рихли	1	1				1							1			
		Будище	1	1					1						1			
		Городище	8	7		1	1	1	2	3					1	5		2
		Вишеньки	6	5		1		3	2						3	2		1
		Понорниця	5	4		1		1	2	1			3	2	1		2	
		Сміле	1			1												
			48	41		42												

цифра означає кількість гнізд, у яких були пташенята

Рис. 1. Результати гніздування у 2014 році*Джерело: розроблено автором*

За даними обліку встановлено гніздування 41 пари лелек. У 2018 році за власної ініціативи автора було виявлено 58 гнізд, в яких були пташенята, які успішно стали на крило (рис. 2). За рахунок маленьких населених пунктів (с. Придеснянське, с. Чорнявка, с. Черешеньки), в 2018 році було виявлено

31 пару лелек. Загалом за результатами проведених спостережень виявлено 110 гнізд, в яких гніздилися 72 пари лелек, що виростили 85 пташенят [2, с. 166].

Область	Район	Населений пункт або місцевість	Загальна кількість гнізд, зайнятих лелеками	Результати гніздування у 2018 році (кількість гнізд)			Кількість пташенят у гніздах								Кількість гнізд, розміщених			
				З успішним гніздуванням (виростили пташенята)	З неуспішним гніздуванням (лелеки гніздилися, але пташенят не виростили)	З невідомим результатом гніздування	По 1	По 2	По 3	По 4	По 5	По 6	По 7	Пташенята були, але точно невідомо скільки	Дере- вах	Стов- пах	Будів- лях	Водо- напірних баштах
Чернігівська	Коропський	Курилівка	2	1		1	1								2			
		Мезин	5	5			2	3							5			
		Свердловка	4	4			1	3	1						4			
		Криски	6	5		1	2	2	1					1	1			3
		Іваньків	1	1				1										1
		Радичів	3	3			1	2							2		1	
		Розльоти	5	4		1		1	3						3		2	
		Рихли	1	1			1								1			
		Будище	1	1					1						1			
		Городище	8	7		1	1	1	2	3					1	5		2
		Вишеньки	6	5		1		3	2						3	2		1
		Понорниця	5	4		1		1	2	1					2	1		2
		Сміле	1			1												
		Придеснянське	11	9			2	3	2	3	1				1	4		1
		Черешеньки	1	3					1									1
		Чорнявка	2	2			1	1							1	1		
							4	17	21	13	2	1						
							58											

цифра, яка означає кількість гнізд у яких були пташенята

Рис. 2. Результати гніздування у 2018 році

Варто звернути увагу і на ландшафтне розташування населених пунктів. На півночі Коропського району переважає лісова зона, південь – глинистий ландшафт, а центральна частина усіяна заплавами річок та болотами, що позитивно впливає на розвиток біорізноманіття [2, с. 166].

Дивлячись на цифри помічається деяка відмінність, а саме кількість пташенят у гнізді. Якщо в 2018му році під час спостережень виявлялось пташенят від 3 до 6, то в 2019-му році – від 1 до 3 пташенят. У молодих птахів, що вперше приступають до розмноження, кладка менша [1, с. 37]. Частина результатів вже опрацьована і отримана цифра не дуже тішить (рис. 3).

Життєдіяльності кожного гнізда відповідає певний колір: чорний колір – гніздо існує, але без птахів, зелений – успішне гніздування протягом декількох років.

Також до гнізда може вдертися куниця, частіше бувають напади з повітря. Гинуть від хижаків навіть дорослі пташенята [1, с. 39].

Більшою мірою зниження гніздування лелеки білого залежить не тільки від кліматичних умов, а й від результатів людської діяльності. Осушення і розорювання боліт, заплавлених луків, використання пестицидів у сільському господарстві, приводять якщо не до прямої загибелі птахів, то до серйозних порушень їхнього здоров'я [2, с. 166].

За період спостереження не тільки за розвитком, харчуванням птахів, але і за поведінкою людей, автору доволі часто потрапляло в поле зору відношення людини до птаха.

Назва	вулиця/провулок	к-сть гнізд	К-сть дит.	Успішність
с. Городище	Гордіївка	1		
	Шевченка	1	2	2
	Центральна	1	3	1
с. Придеснянське	В. Микитенка	1	3	3
		1	3	3
		1		
	Набережна	1	1	1
	Річковий	1	2	2
		2	1	1
	Космонавтів	1		
	Лугова	1	1	1
	Тихий	1	2	2
	пр.Садовий	1		
	Чкалова	1	2	1
с. Черешеньки	Шкільна	1	3	3
с. Чорнявка	Шевченківська	1	3	3
		17	26	23
цифра означає кількість гнізд, у яких були пташеня				

Рис. 3. Результати гніздування за 2019 рік**Рис. 4. Перешкоди для лелеки білого руками людини**

Джерело: фото автора

Тож, як видно із фотографії сучасна людина не сильно переймається за майбутнє цього птаха. Якщо років 15-20 тому гніздо лелеки на подвір'ї вважалося великим благом, то тепер – зайвим клопотом.

Список використаних джерел:

1. Грищенко В.М. Чарівний світ Білого Лелеки. Чернівці, 2005. С. 37-39.
2. Tsupko N. The research of white stork (Ciconia Ciconia) on the territory of Korop district of Chernihiv region. Material XV International Scientific Conference for Students and PhD Students «Youth and Progress of Biology». Lviv, 2019. P. 166.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Гаєвський І.В.

здобувач,

Інститут підготовки кадрів

Державної служби зайнятості України

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В КОНТЕКСТІ ПЕРЕХОДУ ДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Аналізуючи сутність екологізації державної політики в умовах переходу до сталого розвитку, окрему увагу варто приділити ідентифікації сутності поняття екологічна свідомість, яка виступає її структурною складовою. Значний інтерес в даному відношенні становить концепція американського мислителя М. Мелнея, в межах якої під екологічною свідомістю запропоновано розуміти «ставлення до навколишнього середовища і розуміння небезпеки, яка несе загрозу основоположним умов життя людини викликаним нею самою (діяльністю людини), а також готовність людини знайти вихід з цього становища» [1, с. 590]. Виходячи із цього, вченим класифіковано компоненти екологічної свідомості серед яких: 1) екологічні знання, проявлені в діях і відображені в способі життя, і 2) заходи щодо поліпшення якості навколишнього середовища. Врахування таких компонент свідчить про те, що екологічна свідомість є важливим структурним елементом, який регламентує результативність принципів екологічної політики будь-якої держави гарантуючи їй відповідний перехід до умов сталого розвитку.

Також надзвичайно важливо враховувати складну структуру екологічної свідомості, методологічною функцією якої є «розроблення теорії охорони та раціоналізації природокористування», що тим самим і задає технологічні параметри реалізації екологічної політики держави. У підтвердження цього Дрейер О.К. вказав на два рівні екологічної свідомості, які визначають стратегічний характер діяльності держави у даній сфері, серед яких: буденна екологічна свідомість, яка визначається інтересами суспільства, й теоретична екологічна свідомість, яка є фундаментальним принципом діяльності органів державної влади у сфері забезпечення екологічного розвитку. При цьому в концепції вченого особлива увагу приділяється буденній екологічній свідомості, яка розглядається як «сукупність екологічних ідей, поглядів та уявлень, яка виникає безпосередньо з реального ставлення людини до природи, практичного освоєння людиною природних сил та явищ» [2, с. 149]. Це свідчить про те, що даний рівень екологічної свідомості не спирається на глибокі екологічні дослідження, а тому є не системним та стихійним, оскільки спирається на світосприйняття. В даному відношенні екологічна політика держави має

враховувати буденний екологічний рівень свідомості, оскільки він задає загальнометодологічні вектори діяльності держави у сфері забезпечення екологічного розвитку, оскільки включає змістовну сторону суспільної свідомості, й відображає повноту, цілісність світовідчуття та світосприйняття. У підтвердження логічності такої аргументації вчений вказав на те, що «буденна екологічна свідомість перебуває ближче, ніж теоретична екологічна свідомість до безпосередньої природної дійсності, до її складного і різноманітного потоку функціонування і розвитку, оскільки в ній повніше відображена специфіка екологічної ситуації з усіма її конкретними проявами». У такий спосіб буденна екологічна свідомість являючи собою первинну форму розуміння людиною природи та суспільством екологічного буття задає певну технологічну обумовленість для екологізації державної політики, відповідно до чого держава здобуває відповідні екологічні орієнтири для своєї діяльності.

Певну методологічну й технологічну регламентацію для екологізації державної політики також задає теоретичний рівень екологічної свідомості, який являє собою вищий гносеологічний рівень раціонально-систематизованої свідомості, який формується на основі теоретичного рівня знання внутрішніх, глибинних складових та закономірностей організації, функціонування та розвитку системи взаємодії «суспільство-природа». На даному рівні екологічної свідомості формується теорія екологічного знання, яке забезпечує глибинне змістовне наповнення концептуальної й технологічної складової державної політики. На даному рівні розробляються фундаментальні принципи та методологічні прийоми забезпечення реалізації екологічної функції держави на життєдіяльність суспільства. Саме теоретичний рівень екологічної свідомості виступає найбільш результативним інструментом вирішення актуальних екологічних проблем, виходячи із чого він і задає певні синтетичні принципи та прийоми реалізації екологічної політики. Ці принципи та прийоми по локалізації відповідних екологічних проблем лягають в основу відповідних екологічних програм, проектів, законодавчих ініціатив екологічних партій та громадських рухів. Теоретичний рівень екологічної свідомості у такий спосіб забезпечує формування певної інтегральної ідеї, визначає зміст національної екологічної політики. Це свідчить про те, що екологізація державної політики, яка здійснюється на основі теоретичного рівня екологічної свідомості слугує «розумному й цільовому управлінню саморозвитком людини, суспільства і природи, при якому задоволення життєвих потреб населення здійснюється без шкоди для населення майбутніх поколінь людей» [3, с. 130].

Список використаних джерел:

1. Maloney M. P. Ecology: let's hear from the people. An objective scale for the measurement of ecological attitudes and knowledge / M. P. Maloney, M. P. Ž Ward // *American Psychologist*. – 2012. – № 28. – P. 583-586.
2. Дрейер О.К., Лось В.А. Экология и устойчивое развитие / О.К. Дрейер, В.А. Лось. – М.: Изд-во Моск. гос. ун-та, 2017. – 231 с.
3. Kabisch N. Green Justice or just Green? Urban Green Space Provision in the City of Berlin / N. Kabisch, D. Haase // *Landscape and Urban Planning*. – 2014. – № 122. – P. 129-139.

Житник О.М.

аспірант,

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

ПРАКТИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ ВІЙСЬКОВОГО СТРАТЕГІЧНОГО ПРОГНОЗУВАННЯ (ПЕРЕДБАЧЕННЯ) ТА ПЛАНУВАННЯ

Поява нових і загострення існуючих загроз [1] вимагає розробки державної політики протидії разом з відповідним плануванням [2], яке можна умовно розділити на два основних напрямки:

(1) розробка заходів політичної та іншої (невоєнної) протидії, призначеної для нейтралізації існуючих та майбутніх зовнішніх небезпек і військових загроз. Головний зміст таких заходів, повинен бути закладено в політичне планування з метою недопущення воєн, конфліктів та/або погіршення зовнішніх умов розвитку, які формуються на ранніх стадіях розвитку взаємовідносин між державами та не виявляють «латентну» (приховану) напруженість. «Надзадача» такої політики та стратегічного планування – не допустити війни;

(2) військово-політичне планування заходів протидії, включає в собі широкий набір заходів військово-технічного характеру по створенню засобів і способів протидії новим зовнішнім небезпекам і військовим загрозам. Таким чином, стратегічний прогноз відповідатиме цілком конкретним практичним потребам не тільки в області військового будівництва, але й у більш широкій політичній сфері. Майбутня міжнародна та військово-політична обстановка у світі в довгостроковій перспективі ставатиме менш сприятливою для України. Відомо, що зміна співвідношення сил у світі відбудеться практично у всіх сферах – від економіки та демографії, до якості людського капіталу, що неминуче відіб'ється на співвідношенні власних Збройних Сил України та частки військової могутності України в регіональному та світовому балансах. Така тенденція об'єктивно дестабілізуватиме ситуацію у світі, тому що війни виникають не тоді, коли є очевидна перевага однієї сторони над іншою, а коли виникають сумніви в такій перевазі. Це добре видно на прикладі зміни демографічної ситуації у світі до 2050 року за прогнозом ООН, оцінки та критерії якої, як правило, стають відправною точкою стратегічного прогнозу. Процес прогнозування починається з дослідження тенденцій руху населення, темпів його росту, обсягу та структури кінцевих потреб, оцінки природних, трудових, матеріальних ресурсів, необхідних для задоволення кінцевих і проміжних потреб, свого роду «соціального замовлення», виявлення найбільш перспективних напрямків (пріоритетів) науково-технічного й інноваційно-інвестиційного розвитку, реалізації обраних пріоритетів за допомогою стратегічних планів, національних і цільових програм та проектів.

При цьому, на жаль, не враховуються якісні показники національного людського капіталу, насамперед рівень відтворення, культури, науки та дохід на душу населення держав, які зможуть капіталізувати «свої демографічні» переваги в економічну та військову могутність. Дійсно, якщо якість національного людського капіталу за 30 років зменшиться в 2-2,5 рази, тому просте множення на чисельність населення буде говорити про реальну військову могутність, тому що якість особового складу Збройних Сил України та якість озброєння та військової техніки, відповідно зменшуватиметься на цю величину.

Інша сторона питання полягає в тому, що зміна в співвідношенні сил у світі неминує буде супроводжуватися боротьбою за доступ до ресурсів і транспортних коридорів (геополітична конкуренція). Очевидний не тільки швидкий ріст потреб країн, що розвиваються, але й швидкий ріст зовнішньої торгівлі, що випереджає ріст ВВП.

І перший і другий напрям під час прийняття управлінських рішень будуть багато в чому залежати від точного стратегічного прогнозу та стратегічного планування [3-4] у цілому ряді тенденцій, що визначають майбутній стан міжнародних відносин і військово-політичної обстановки. Зокрема, від того, які напрямки науки та технологій зможуть стати вирішальними у визначенні військової могутності держави. А цей прогноз буде багато в чому визначений результатами прогнозу розвитку науково-технічного прогресу.

Якщо ці тенденції збережуться до 2030-2050 років, неминує повинні прийматися рішення про обмеження витрат на національну оборону. У цій ситуації особливого значення набуває максимально точний вибір пріоритетів військового будівництва, неминучого скорочення та навіть можливої відмови від деяких програм оборонного характеру [5].

Серед таких основних майбутніх напрямків військової політики та воєнного будівництва виділяються, насамперед такі:

1. Посилення «інформозброєності» Збройних Сил України, причому не тільки у військовій області, але й у суміжних цивільних сферах діяльності за такими основними науково-технічними напрямками: 1) збір, обробка та систематизація інформації і баз даних; 2) створення програмного забезпечення, здатність систематизувати, аналізувати та пропонувати варіанти обробленої інформації; 3) розвиток елементної бази інформації; 4) розвиток засобів безпосередньої передачі та використання інформації; 5) «інтелектуалізація» та поєднання інформатики з біологічними об'єктами. Ці завдання впливають зі стрімко наростаючого обсягу інформації, яка надходить.

2. Своєчасна нейтралізація військових загроз, що впливають із прискорення еволюції способів ведення збройної боротьби, характеризується розробкою нових концепцій та способів ведення збройної боротьби, тобто фактично революцією в області військового мистецтва. На відміну від попередніх десятиліть розвиток всіх областей військового мистецтва – стратегій, оперативного мистецтва та тактики – відбувається стрімко, іноді міняючи фундаментальні подання протягом декількох років.

3. Створення й стрімке поширення силових засобів, що не є засобами збройної боротьби. У цей час електронні засоби масової інформації, насамперед телебачення й Інтернет, перетворилися в реальний засіб силової боротьби, не будучи ні зброєю, ні навіть військовою технікою. Особливого значення набуває наростаючий вплив соціальних мереж, які вже перетворилися в ефективні способи силового впливу.

Необхідно розуміти, що ефективність засобів протидії новим військовим загрозам залежить, насамперед, від точного прогнозу (передбачення) та правильного вибору основних напрямків розвитку зовнішньої й військової політики України в XXI столітті, а також розподілу, що також впливає із цього вибору, національних ресурсів. Очевидно, що на всі напрямки військової політики ресурсів не вистачить. Тому важливо визначитися із пріоритетами.

Крім того, для української еліти принципово важливо навчитися ефективно витрачати вже виділені національні ресурси, тобто процес виправданого, обґрунтованого розподілу повинен починатися з якісного довгострокового прогнозу (передбачення) розвитку військово-політичної обстановки, якісного стратегічного планування та не закінчуватися виділенням сил та засобів, а тривати на стадії їхнього використання, оцінки освоєння погляду на принцип «вартість – ефективність». І перша, і друга частина процесу використання національних ресурсів представляють поки що для України більшу проблему.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про національну безпеку України» [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
2. Рекомендації з організації та проведення оборонного огляду, затверджені наказом Міністра оборони України від 13 травня 2013 року № 303 [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Міністерства оборони України. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/diyalnist/reformi-ta-planuvannya-u-sferi-oboroni/provedennya-oboronnogo-oglyadu-v-zbrojnih-silah-ukraini/>
3. Проект закону України «Про державне стратегічне планування» [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e7b8af7a-7c03-4d5b-aaa5-e1c0d7e84388&title=ProektZakonuUkrainiproDerzhavneStrategichnePlanuvannia>
4. Проект закону України «Про державне стратегічне планування» [Електронний ресурс] / Офіційне інтернет-представництво Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=e7b8af7a-7c03-4d5b-aaa5-e1c0d7e84388&title=ProektZakonuUkrainiproDerzhavneStrategichnePlanuvannia>
5. Троцько В., Троцько Л. Підхід до оцінювання безпекового середовища при вирішенні питань оборонного огляду / В. Троцько, І. Чернозубкін, Л. Троцько // Політичний менеджмент. – 2010. – № 4. – С. 113-122.

Ільїна А.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
Київський національний торговельно-економічний університет*

СИСТЕМНИЙ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МАРКЕРІВ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

На сьогоднішній день актуальною проблемою стає реформування державного управління, в основі якого лежить приведення роботи системи державної служби у відповідність до стандартів ЄС. Це потребує внесення окремих змін до законодавчої та нормативно-правової бази України, яка регулює державну службу, зокрема, Закон України «Про державну службу» [1]. Однак дана процедура є досить непростю, оскільки усвідомлення державним службовцем своєї відповідальності за виконання ним службових повноважень перед народом потребує, в першу чергу, дотримання ним етичних правил поведінки по відношенню до керівництва, безпосередніх керівників/підлеглих, співробітників та громадян. Це породжує психологічну атмосферу, за якої державні службовці здатні продуктивно виконувати свої завдання на користь держави та суспільства, а отже – проявляти компетентність при виконанні ними своїх повноважень.

Таким чином, аналізуючи праці окремих українських та зарубіжних науковців, зокрема, К. Бекінга [2], Т. Боварда [3], Р.А. Науменко [4], С. Чернова [5], можна виділити так звані маркери професійної компетентності державних службовців, тобто індикатори ефективності виконання державними службовцями своїх обов'язків у відповідності до посадової інструкції, що у підсумку відбиває кінцевий результат (результативність) виконання. Більш того, відповідні маркери мають тісний взаємозв'язок, який і утворює систему державної служби, якість роботи якої залежить від значимості цих маркерів (рис. 1).

Як видно з рис. 1, найважливішим маркером професійної компетентності державних службовців є емоційний зв'язок з керівництвом, від якого суттєво залежить самовідчуття в колективі. В той же час, позитивна атмосфера в колективі дозволяє державному службовцю звертатися до безпосереднього керівника та/або керівництва органу державної влади без лишньої напруги та побоювань, задавати будь-які питання та надавати будь-які пропозиції. Відповідно, згідно наданих керівництвом узгоджених доручень в державного службовця виникає потреба працювати в команді, яка породжує відчуття відповідальності за якість роботи колективу. За результатами роботи у команді в державного службовця формується власне бачення того чи іншого питання, яке необхідно вирішувати або негайно, або по мірі надходження. Однак, розуміючи те, що рішення, яке має прийняти державний службовець, не повинно йти всупереч чинному законодавству, він починає усвідомлювати своє заохочення вивчити законодавчу базу, підвищення рівня

знань якої потребує удосконалення знань про механізм функціонування системи державної служби, на що спрямовані різноманітні програми, семінари, тренінги, курси підвищення кваліфікації. Чим кращі знання законодавчої бази має державний службовець, тим більшу відповідальність він відчуває на собі під час формування та реалізації державної політики з різних галузевих питань. І це відповідальність не просто за якість роботи колективу окремого структурного підрозділу, а за рейтинг органу державної влади, а отже – за якість роботи системи державної служби.

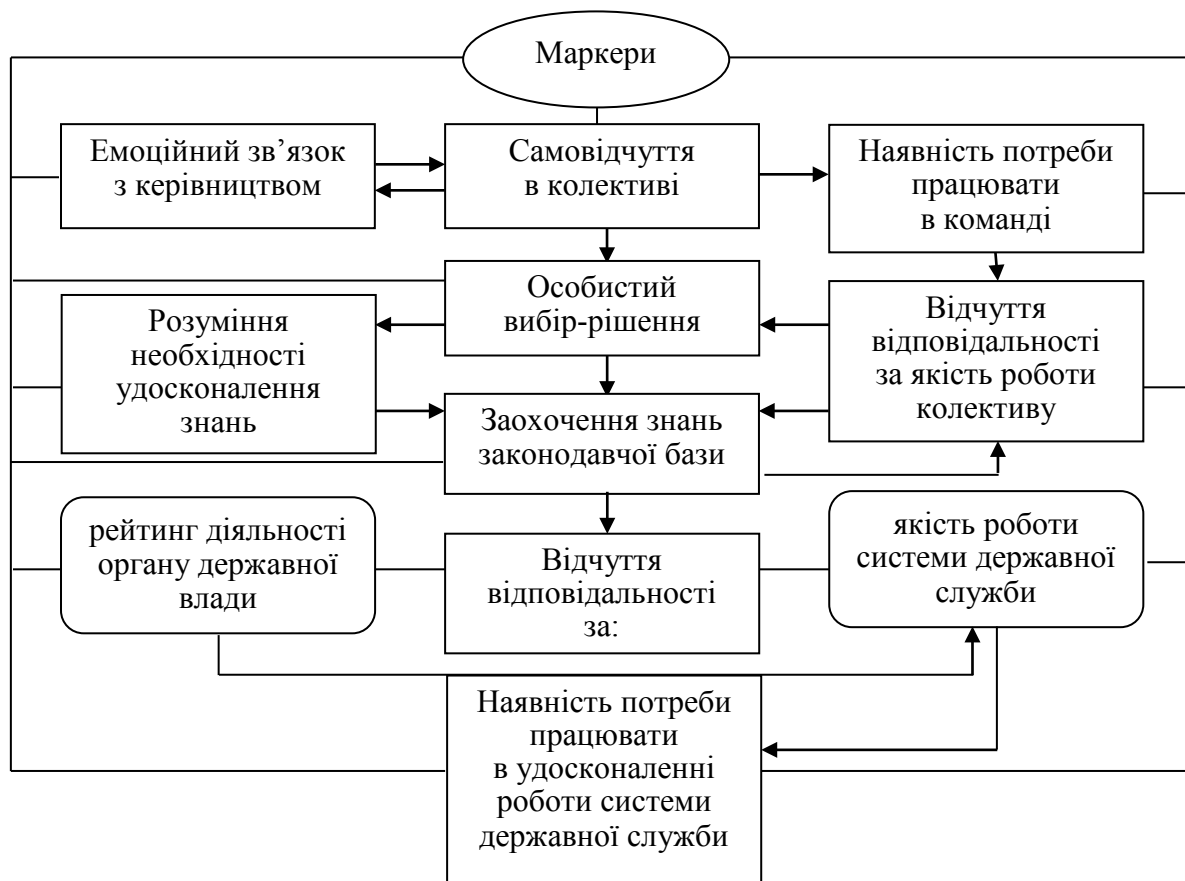

Рис. 1. Системний взаємозв'язок маркерів професійної компетентності державних службовців

Джерело: розроблено автором

Яскравим прикладом відповідальності державного службовця за роботу системи державної служби служить формування та реалізація Стратегії розвитку на державному/місцевому рівнях. Так, працівник окремого структурного підрозділу, надаючи пропозиції до Стратегії розвитку, погоджує їх з безпосереднім керівником, після чого керівник (перший заступник, заступник керівника) органу державної влади узгоджує це питання на рівні органу. Залежно від змісту наданих пропозицій, безпосередній керівник має їх або погодити, або відхилити. У разі виникнення конфлікту між безпосереднім керівником та підлеглим через неможливість вирішити ситуацію проводиться нарада під головуванням керівника органу державної влади. І тут також

виникає потреба у роботі в колективі, яка породжує необхідність вирішити питання стосовно того, чи є надані пропозиції корисними (наприклад, будівництво/реконструкція закладів вищої освіти, наукових центрів, спортивних комплексів, дитячих майданчиків; встановлення зелених насаджень) або шкідливими (наприклад, встановлення тимчасових споруд/кіосків/ларьків, де нерідко здійснюють торгівлю спиртними напоями, дисками/книжками з інформацією, яка може завдати моральної та фізичної шкоди третім особам; будівництво автостоянок на недозволеній території; встановлення величезної кількості лавок, дитячих майданчиків тощо).

За прийняття рішення стосовно відбору наданих пропозицій до Стратегії розвитку відповідальність несе керівництво (керівник, перший заступник, заступник керівника) органу державної влади, тоді як безпосередній керівник виконавця відповідає за погодження наданих пропозицій, а виконавець – за їх надання. У цьому разі прийняте рішення має відповідати чинному законодавству та підзаконним нормативно-правовим актам, регулюючим питання щодо наданих виконавцем пропозицій. Залежно від рівня професіоналізму виконавця, який відображається у наданих ним пропозиціях, в керівництва органу державної влади виникатимуть питання стосовно необхідності підвищення кваліфікації цього виконавця. Чим більший рівень професіоналізму має виконавець, тим відповідальніше він ставиться до виконання поставлених на нього завдань у структурному підрозділі органу державної влади. Адже відомо, що структурні підрозділи органів місцевої влади (місцевих державних адміністрацій) знаходяться у підпорядкуванні органів центральної влади, які курують певну галузь діяльності в країні (міністерства, відомства). Таким чином, кожен виконавець несе відповідальність за рейтинг органу державної влади, на який впливає зайняття певної позиції органом у тому чи іншому галузевому напрямку.

Враховуючи вищезазначене, чим вищу позицію займає орган державної влади, тим якісніше працює система державної служби на відповідній території (в районі у місті, місті, районі, регіоні та навіть країні) залежно від того, який орган розробляє Стратегію розвитку. Адже до органу державної влади звертаються громадяни з проханням вирішити різні галузеві питання, а ці звернення, у свою чергу, надходять до структурного підрозділу, де на виконавця накладається резолюція з проханням їх виконати. Чим більше виконаних звернень, тим більше громадян задоволені роботою системи державної служби, враховуючи те, що виконаними вважаються саме ті звернення, які зняті з контролю громадянами. В даному випадку збільшується рівень довіри з боку населення до органу державної влади, який відповідає за ситуацію на певній території.

Відповідно, з урахуванням рейтингу органу державної влади у порівнянні з іншими виникає потреба удосконалити роботу системи державної служби на основі проведення покрокових змін. По-перше, це стосується внесення змін до Стратегії розвитку району у місті/міста/району/регіону/країни, на основі якої щорічно складається та затверджується Програма економічного і

соціального розвитку, до якої також вносяться певні зміни стосовно включення/виключення окремих державних інвестиційних проектів, а також зміни щодо обсягу запланованих інвестицій. По-друге, в основі виконання Програми економічного і соціального розвитку лежить необхідність у розробці та затвердженні державних/місцевих цільових програм, спрямованих на розвиток тієї чи іншої сфери діяльності на відповідній території. За таких умов ці цільові програми мають нести у собі вигоду як для органу державної влади, так і для населення, якого цей орган обслуговує. Чим більше користі несе у собі цільова програма (наприклад, пропаганди здорового способу життя, подолання бідності, запобігання злочинності, підвищення соціального захисту, збільшення рівня зайнятості), тим більше користі отримує держава (поповнення дохідної частини бюджету за рахунок збільшення робочих місць на основі підвищення рівня життя населення), що у підсумку збільшує рівень довіри до влади з боку населення.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII (із змінами від 23.11.2018 № 2629-VIII) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
2. Becking K. Excellent public leadership: 7 competencies for Europe / K. Becking, N. Hopman. – London : Sdu Uitgevers, 2005. – P. 10-31.
3. Bovaird T. Public Management and Governance / T. Bovaird, E. Löffler (eds). – London, Routledge, Taylor & Francis Group, 2003. – 255 p.
4. Науменко Р.А. Професійна компетентність державних службовців у контексті реформ в Україні [Електронний ресурс] / Р.А. Науменко, В.І. Тимцуник // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2015. – № 2. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2015_2_7
5. Публічне управління та адміністрування в умовах інформаційного суспільства: вітчизняний і зарубіжний досвід: монографія / За заг. ред. Сергія Чернова та ін.; Запоріж. держ. інж. акад. – Запоріжжя: ЗДІА, 2016. – 606 с.

Конюх Я.О.

аспірант,

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

Категорія «державна політика» є однією з базових для науки державного управління, окремо, у галузі формування представницьких органів влади. У даному концепті відображається увесь комплекс наукового бачення щодо параметрів політики, її структурних частин, ключових ознак та характеристик. Державна політика проникає у різні суспільні сфери, тим самим виступаючи одним із істотних регуляторів життя особи, суспільних

відносин тощо. Державна політика повинна стати дієвою і чіткою, а рішення, прийняті в її межах – оперативними та максимально ефективними. Саме тому чітка концептуалізація даного терміну є на сьогодні досить актуальною для науки державне управління.

В широкому розумінні державна політика може бути визначеною як вибір державними органами між бездіяльністю та діяльністю щодо вирішення суспільно значущих проблем. Тому вона відіграє дуже вагомий роль в житті суспільства. Саме державна політика покликана своєчасно та ефективно виявляти актуальні проблеми у розвитку суспільства, а також аналізувати їх, прослідковувати причини виникнення, суперечність, складність та знаходити шляхи їх вирішення. В межах державної політики реалізуються відповідні рішення, розробляється необхідний інструментарій та будується механізм їх виконання. Прагматика актуальності та нагальності аналізу політики як фактору життєдіяльності суспільства зумовлена прискоренням темпів здійснення реформ, формуванням чіткого бачення про цілі та перспективи держави в глобальному геополітичному просторі, а також розробки цілісної, наукової програми коротко- та довгострокового розвитку.

На наш погляд, під державною політикою варто розуміти процес системної діяльності державних органів влади, яка ґрунтується на конституційних законах і правилах, тлумаченню законів та правому регулюванні та спрямовується на вирішення суспільно значущих проблем, а також задоволення широкого кола інтересів різних верств населення, забезпечуючи їх конституційні, економічні та соціальні права.

Державна політика виступає вагомим компонентом суспільної життєдіяльності, маючи значну кількість характеристик і вимірів, вона генерує відповідну систему та механізми державного управління, що є соціально орієнтованим, тому що цілеспрямована на покращення життєдіяльності громадян, а також гарантування соціальної стабільності.

Насамперед слід зазначити, що державна політика повинна обов'язково характеризуватися наступними трьома аспектами [1, с. 32]:

1) політика має бути когерентною, тобто всі складові заходи у рамках однієї політики повинні узгоджуватись між собою, утворюючи одне організаційне ціле, одну систему, розвиток якої й визначає публічна політика. При цьому різні «дійові особи» взаємодіють між собою у процесі реалізації публічної політики, здійснюючи заходи, спрямовані на досягнення мети політики, у відповідності зі своїми власними прагненнями й інтересами;

2) політика повинна мати чітку ієрархію, за якою здійснюється весь процес її реалізації зверху донизу. Адміністративні органи, що приймають рішення, передають їх «вниз» для виконання за встановленою ієрархією повноважень. Крім органів адміністрування політики, до цієї ієрархії мають входити з відповідними повноваженнями і виконавські, експертні та контрольні органи. В ідеалі дії управління різних рівнів повинні бути скоординованими й мати чіткий зворотній зв'язок;

3) політика повинна мати повноцінний інструментарій: систему засобів для передачі рішень, відслідкування їх виконання, коригування планів та заходів, залучення необхідних матеріальних і людських ресурсів, оцінки реалізації політики.

Пріоритетними напрямками сучасної держави є: соціальна, правозахисна, інформаційна, економічна, екологічна, податкова, аграрна, інноваційна та зовнішня політична діяльність. Наприклад, забезпечення соціальної політики держави виражається через соціальну функцію та дає можливість громадянам почуватися захищеними. А економічна політика визначає рівень розвитку держави та матеріального добробуту громадян [4, с. 79]. Інформатизація суспільства створює певний інформаційний простір держави та виражається як у функціях, так і у відповідній державній політиці. На сьогоднішній день багато в чому визначальною для України є зовнішня політика. Саме зовнішня політика дозволяє державі самовизначатися у світовому співтоваристві і самостійно вибирати шляхи взаємодії з іншими країнами [2, с. 7].

Можна виокремити п'ять етапів вироблення державної політики [3]:

1. Перший етап (ініціювання політики) – визначення та аналіз суспільних проблем, формування цілей і пріоритетів державної політики; виокремлюють два види суспільних проблем: ті, що перебувають під контролем влади і розв'язуються нею, і ті, що виникають у суспільстві, але поки що – поза політичною увагою.

2. Другий етап (формування політики) – розробка державної політики, що передбачає узгодження інтересів, цілей і засобів їх досягнення.

3. Третій етап (ухвалення політики) – легітимізація та фінансування державної політики, що передбачають закріплення розробленої політики в низці рішень і програм.

4. Четвертий етап (реалізація політики) – здійснення та моніторинг державної політики, що передбачає комплекс заходів із впровадження прийнятих рішень і програм.

5. П'ятий етап (оцінка політики) – оцінка державної політики, спрямована на перевірку її ефективності та якості, й регулювання державної політики; наслідком цього етапу може бути або коригування, або відмова від упроваджуваної політики.

Отже, на нашу думку основними принципами державної політики є:

– конституційність і законність – політика реалізовується у відповідності Конституції та законам України, актам Президента України та Кабінету Міністрів України, відносно впровадження конкретного розподілу відповідальності та повноважень між гілками влади; відповідно до забезпечення унітарності та цілісності Української держави, включаючи єднання використання економічного механізму управління, єдиної для всіх регіонів України фінансово-кредитної, податкової та бюджетної систем;

– зважування процесів децентралізації та централізації влади з урахуванням інтересів, як загальнодержавних, так і місцевих;

– реалізація тісної співпраці органів виконавчої влади та місцевого самоврядування під час виконання заходів відносно державного розвитку.

Отже, управління й політика як соціальні феномени не можуть базуватися виключно на об'єктивному характері суспільних законів, без урахування дій соціальних суб'єктів. Державне управління й політика як соціальні феномени не мають історичної перспективи, якщо суб'єкти управління та політики не хочуть або не можуть оволодіти відповідними компетентностями. Тому державна політика щодо підготовки суб'єктів управління традиційно належить до розвитку людського капіталу державного управління. Серед основних структурних елементів людського капіталу політичної еліти разом із фізичним (рівень здоров'я, рівень працездатності, фізичні та психологічні якості) та культурним (практичні знання, навички соціалізації, цінності) виділяється і освітній капітал (професійні знання, уміння, навички).

Список використаних джерел:

1. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. В. Ребкала, В. Тертички. – К. : Вид-во НАДУ, 2000. – 232 с.
2. Оборотов Ю.Н. Современное государство: от образа к реалиям / Ю.Н. Оборотов // Юридичний вісник : щоквартальний журнал. – 2014. – № 6. – С. 6-13.
3. Петренко І. Сутність державної політики та державних цільових програм / І. Петренко // Віче. – 2011. – № 10. – С. 23-25.
4. Скакун О.Ф. Теорія права і держави : підручник : рекомендовано МОН України / О.Ф. Скакун. – 4-те вид., доповн. і переробл. – Київ : Прав, єдність, 2013. – 524 с.

Мальцева А.М.

здобувач,

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ

Управлінські рішення є результатом, що дає альтернативна формалізація економічного, технологічного, соціально-психологічного, адміністративного методу менеджменту, на базі якого керуючою системою проводиться вплив на ту, що є керованою. Формуючись під час пошуку альтернативних, управлінські рішення – це певний підсумок роботи управлінського характеру, результатом обмірковування діяльності тієї, що впроваджена і тієї, що планується, підсумків, обговорення, прогнозування, спрямованого на втілення управлінських цілей.

Методологія, якою забезпечений менеджмент, трансформуючись до управлінських рішень, по прямих каналах приходять з системи керуючого характеру до керованої, сприяючи необхідному управлінському впливові. Приймання оптимальних управлінських рішень буде можливим тільки через

всебічний аналіз процесів і проблемних питань, пов'язаних із орієнтуванням на коло державних інтересів та стратегічних цілей. Так само важливо враховувати чинники, пов'язані з економним використанням матеріального, фінансового, трудового потенціалу та ін.

Врегулювання відносин суспільного характеру є однією з головних державних функцій, здійснюючись в держуправлінні, яке є її специфічною формою. До ключових понять держуправління зараховують державу і державну владу, адже держуправління – це спосіб існування та втілення державної влади задля державного формування і розвитку.

Держава є основним інструментом політичної системи суспільства, що здійснює управління останнім, охорону його економічної та соціальної структури, організацію і упорядкування соціально неоднорідного суспільства, забезпечення його цілісності та безпеки. Це історично складена структура для забезпечення потреб політичної еліти, соціальних груп і громадян. В основу держави покладена державна влада, що є інструментом забезпечення існування держави та досягнення її цілей, її обов'язковим атрибутом. Держава виконує роль структури, а державне управління – механізму суспільного самоуправління. Державна влада має здатність впливати на процеси в суспільстві за допомогою спеціальних органів та установ. Останні є складовими частинами єдиного механізму державної влади [1].

Прийняття рішень, поряд з координацією і комунікацією, є одним з найважливіших внутрішньоорганізаційних процесів, а особливість цього процесу полягає в тому, що він безпосередньо спрямований на досягнення цілей організації або органу управління. На процес прийняття управлінських рішень впливає безліч різноманітних факторів. До найважливіших з-поміж них належать такі [2]:

1. Ступінь ризику. Ризик є невід'ємною ознакою процесу прийняття та реалізації управлінських рішень, під час якого існує вірогідність неправильної інтерпретації даних, використання недостовірної інформації, помилок персоналу, внаслідок чого виникає ймовірність прийняття неадекватного управлінського рішення з усіма негативними наслідками. Ця вірогідність зростає в умовах надзвичайної ситуації через брак часу, швидку зміну обстановки та високий рівень невизначеності. Крім того, з підвищенням рівня прийняття рішення надзвичайно зростає вартість негативних наслідків у разі його неадекватності ситуації, що склалася.

2. Інформація. Мова йде про збір первинної інформації, її обробку та розподіл між підлеглими залежно від обов'язків, які на них покладаються; надання керівнику інформації, яка необхідна для прийняття управлінського рішення; виконання потрібних зв'язків між суб'єктом та об'єктами управління; накопичення, кодування, зберігання, передачу і застосування інформації довгострокового зберігання. Помилка, яка допускається однією ланкою структури управління неодмінно призводить до порушення нормальної діяльності решти взаємопов'язаних із нею ланок. Вони призводять до зниження якості рішень, а при повторному розгляді ситуації

неодмінно буде несвоєчасне їх прийняття і реалізації в умовах непрогнозованих змін, що відбуваються під час виникнення та розвитку надзвичайної ситуації.

3. Час. Надзвичайні ситуації розвиваються дуже швидко, в результаті суттєво зменшується час на обробки інформації, прийняття необхідних рішень та їх реалізацію. За цих обставин, управлінське рішення приймається у реальному часі з урахуванням певних ресурсних обмежень так, як воно повинно реалізовуватися значно швидше, ніж можлива зміна обстановки. За таких умов вирішальним фактором у цьому процесі прийняття рішення є діяльність єдиної урядової інформаційно-аналітичної системи з питань надзвичайних ситуацій. Вона дозволяє отримувати та відображати повну інформацію про існуючий в даний момент часу стан із надзвичайними ситуаціями в країні. На основі отриманих оперативних даних розробляються рішення та плани дій для запобігання виникнення надзвичайних ситуацій, локалізації та ліквідації їх наслідків.

Втілення такого напрямку, як значне поглиблення відносин нашої держави з Євросоюзом імперативним чином сприяє європеїзації держуправління у межах такої площини, як демократичний розвиток і належне урядування, регуляторна реформа та розвиток адміністративного апарату та інфраструктури. Фактично, такими вимогами повністю змінюється тип діяльності державних владних виконавчих органів: від закритого приймання рішення, казенщини й формалізму спільно із громадськими представниками – до відкритого й залучування сторін, які зацікавлені у процесі створення та втілення держполітики.

Аналіз середовища функціонування механізмів прийняття рішення у публічній службі дав змогу з'ясувати, що сучасні суспільні трансформації (стосується глобалізаційних викликів, інтеграційних процесів, прискореної розбудови інформаційного суспільства тощо) мають безпосередній та суттєвий вплив на актуалізацію наукового та практичного розвитку держуправління в нашій країні. Внаслідок глобалізаційних та інших світових зрушень структурно трансформувалися владні системи і механізми, традиційна адміністративно-бюрократична концепція держуправління виявила свої патологічні недоліки. У результаті тиску з боку глобалізаційних чинників урядам доводиться вдаватися до пошуків альтернативних кодів ухвалення рішень управлінського характеру, пристосованих до суттєво нової світосистеми.

Список використаних джерел:

1. Бакуменко В.Д. Державно-управлінські рішення: Навчальний посібник / В.Д. Бакуменко. – К. : ВПЦ АМУ, 2012. – 344 с.
2. Гевко І.Б. Методи прийняття управлінських рішень: Підручник / І.Б. Гевко. – К.: Кондор, 2009. – 187 с.

Побережний О.В.

здобувач,

Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України

ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Соціальна політика виступає найважливішим елементом державної політики, яка завжди була пріоритетом в Україні. Це підтверджується суттєвим посиленням уваги до неї як в офіційній державній, так і в програмно-цільовій документації, а також практичними діями органів державної влади та усіх політичних сил.

Подібна політика ґрунтується на комплексі законодавчих та нормативно-правових актів, які повинен дотримуватися кожен громадянин в обов'язковому порядку, не зважаючи на його майновий стан, етнічну та національну або конфесійну належність тощо, а також на ратифіковані Україною міжнародні норми (конвенції, хартії, кодекси тощо), які існують переважно формально. Вона направлена на задоволення суспільних потреб за рахунок підвищення значення трудового прибутку, гарантування забезпечення прожиткового мінімуму і мінімального розміру заробітної плати, формування фондів соціальної допомоги і державних страхових фондів, захист суспільства від посилення інфляційних процесів, впровадження різного роду субвенцій, індексацію зарплати. Тобто, соціальна політика має регулююче та стимулююче значення у забезпеченні ефективного розвитку національної економіки, чим дозволяє ефективно функціонувати системі соціального захисту в країні.

Треба зазначити, що поняття соціальної політики на сьогодні широко використовується в практиці державного управління, застосовується в офіційних документах, виступає предметом досить широких наукових дискусій, причому сутність та його зміст у різних дослідників досить сильно відрізняються. Термін «соціальна політика» має досить пізнє походження, однак протягом історії людства ті чи інші варіанти соціальної політики розроблялися різними типами суспільства та реалізовувалися в діяльності держав. В їх основі лежали уявлення про належне та справедливе, сформовані мораллю та релігією і закріплені традицією [3, с. 282].

Український дослідник А. Крупник пропонує свою класифікацію визначень соціальної політики держави, а саме:

- перша, найбільш різноманітна група походить із ототожнення соціального та суспільного, тобто соціальна політика розглядається як «суспільні дії з рішення проблем, які стосуються всього суспільства». Мета соціальної політики – сприяти досягненню цілей суспільства;

- друга група враховує, в першу чергу, соціально-трудові відносини та орієнтована на їхню стабілізацію, регламентування відносин праці та капіталу, виключаючи екстремістські або радикальні варіанти розв'язання протиріч;

– третя група концепцій розглядає соціальну політику як вид суспільної діяльності, яка орієнтована на потенційно соціально небезпечні верстви населення – непрацевдатних, маргіналів, декласованих елементів, щоб через систему державної допомоги та суспільної благодійності забезпечити цим верствам мінімально прийнятний рівень задоволення їхніх потреб, добробуту і таким чином захистити заможні верстви від «можливої неконтрольованої люті»;

– четверта група концепцій розглядає соціальну політику як інструмент, який пом'якшує негативні наслідки індивідуальної та соціальної нерівності через систему перерозподільчих заходів. Як правило, дії в рамках такого підходу мають на меті втримати диференціацію доходів різних верств населення в безпечних межах, а засобом виступає податкова політика;

– п'ята група виходить із принципів соціальної справедливості та соціального партнерства як базових цінностей сучасного громадянського суспільства та соціальної держави [1, с. 100-101].

На нашу думку, на вищому рівні соціальної політики повинна лежати соціальна країна. Її головним пріоритетом має бути гарантування соціального захисту населення, зменшення протиріч соціально-економічного характеру, додержання соціальних стандартів та принципів гідної життєдіяльності для всіх громадян шляхом розподілу і перерозподілу ВВП.

У самому узагальненому вигляді державна соціальна політика являє масштабну соціальну технологію, спрямовану не лише на підвищення легітимності правлячого політичного режиму, але і на підвищення рівня життя громадян цієї держави. Залежно від типу політичного режиму трансформується модель державної соціальної політики. У цій сфері державного управління не існує стандартних рішень і процедур – так велика специфіка конкретно-історичного етапу розвитку держави.

Державну соціальну політику слід розглядати як багаторівневу і багатофункціональну систему, яка зможе забезпечити соціальний і економічний розвиток країни шляхом активізації людського капіталу та максимальної реалізації його інноваційного потенціалу [2, с. 247].

Отже, соціальна політика сучасної держави – це державна стратегія перерозподілу суспільних благ і створення правового поля для вільного розвитку громадянських інститутів, в рамках яких зберігається баланс між результатом суспільної праці і соціальними інвестиціями для підтримки трудових відносин. З числа інших елементів державної внутрішньої політики пріоритет соціальної політики можна пояснити тим, що вона: виступає особливим показником суспільного розвитку, який дає можливість знизити соціальну напругу, збільшити добробут населення, досягнути балансу і стабільності в країні; набуває регулююче та стимулююче значення у динамічному суспільному розвитку; забезпечує гарантування Конституцією України прав та свобод населення; виступає інтегральним елементом макроекономічного регулювання, адже виконання заходів соціальної політики може впливати на чималу кількість економічних індикаторів,

зокрема посилює норму споживання та зменшує нагромадження, збільшує рівень сукупного попиту. Таким чином, євроінтеграція і сучасні глобалізаційні явища вимагають побудови дійсно демократичної країни з реальною реалізацією засад соціальної справедливості, яку можна досягнути автоматично за рахунок зміни правлячого політичного режиму.

Список використаних джерел:

1. Крупнік А.С. Соціально-захисна спрямованість державної соціальної політики в умовах трансформації українського суспільства: монографія / А.С. Крупнік. – Одеса, 2002. – 169 с.
2. Лопушняк Г. Соціальна політика як визначальний напрям внутрішньої політики держави / Г. Лопушняк // Вісник Національної академії державного управління. – 2011. – Вип. 2. – С. 244-251.
3. Майорова Л.В. Теоретичні засади формування соціальної політики як основи економічного розвитку держави / Л.В. Майорова // Наукові розвідки з державного та муніципального управління. – 2014. – № 2. – С. 282-288.

Поліщук О.М.

магістрантка,

Київський університет культури

ДУАЛЬНІСТЬ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Аналізуючи сучасний стан порозуміння держави та місцевого самоврядування, можемо з упевненістю стверджувати, що між цими органами виникають проблеми організації оптимальної, результативної взаємодії. А відтак, стає необхідним проведення аналізу зазначеної взаємодії з позицій відповідної конституційної дуальності у межах відповідного функціонування.

У більшості розвинених країн економічна стабільність місцевого самоврядування залежить безпосередньо від держави. На їх утримання виділяються колосальні кошти. Крім цього, існують потреби людей незалежно від того, існує місцеве самоврядування чи ні, і чи мають у ньому потребу люди. Місцеве самоврядування формується саме з населення муніципальної громади. Вона знає проблематику муніципального утворення, приймає рішення щодо функціонування муніципалітету і несе повну відповідальність перед усією громадою.

Теоретичний аналіз сутності місцевого самоврядування дає підстави стверджувати, що «...місцеве самоврядування має державну природу, тобто питання про вбудовуваність місцевого самоврядування відпадає, тим більше воно зобов'язане працювати самотійно як підсистема державної влади. З

іншої точки зору (загальна теорія) питання про вбудовуваність встає так, що це неможливо (окремо від держави і не зрощуватися з нею) оскільки вони дійсно будуть громадськими поки у них буде інтереси. Рішення цієї проблеми полягає в синтезі державних і громадських начал (дуалістична модель) дана модель передбачає, що вбудовування має бути до певного ступеня» [4, с. 97].

На пострадянському просторі Україна – це не перша і не остання держава, що веде активний поук форм та методів найбільш раціонального поєднання інтересів держави та місцевої громади. Активізація визначається тим, що місцеве самоврядування є фундаментальною основою розвитку державності, без якої неможливо забезпечити високі соціальні стандарти, сформувати громадянське суспільство, зміцнити державну цілісність України.

Обґрунтовуючи місцеве самоврядування та державне управління у контексті конституційно-правових основ співвідношення та взаємодії, В. І. Борденюк тлумачить муніципальне самоврядування як «...децентралізовану форму політичного управління, що припускає самостійність і автономність місцевих органів від державного керівництва. У сучасній Україні місцеве самоврядування відноситься до інститутів публічної влади, що розглядаються в рамках юридичної конструкції «централізація – децентралізація» і в такому сенсі відображає розподіл і реалізацію публічно-владних функцій (предметів ведення) і повноважень між владними керуючими суб'єктами різних ієрархічних рівнів і організаційних (організаційно-правових) форм» [2, с. 119].

Досліджуючи механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади, О. К. Гордєєв констатує: «Чинна конституційна модель місцевого самоврядування базується на принципі дуалізму, який виражається в тому, що, з одного боку, місцеве самоврядування виступає як окремий рівень публічної влади, а з іншого – формою самоорганізації громадян на місцевому рівні» [3, с. 19].

Крім того, місцеве самоврядування, хоча і є незалежною ланкою в системі публічної влади України, аж ніяк не виключається з процесу управління державою. Систему органів державної влади не можна вважати стійкою до тих пір, поки вона не підкріплена ефективним механізмом самоврядування територією. Виходить, що громадянин держави, перш за все – мешканець, член суспільства і лише потім – учасник політичних процесів.

Отже, в процесі здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування своїх функцій відбувається неминуча взаємодія між цими керуючими структурами.

На думку В. В. Кравченко, «Важлива концептуальна особливість сучасної моделі полягає в тому, що вперше як за невиконання переданих (делегованих) повноважень, так і в разі їх неналежного виконання органи місцевого самоврядування несуть відповідальність за законодавством. Так, глава місцевої адміністрації за наявності вищевказаних підстав може бути

усунутий з посади незалежно від того, наскільки ефективно він вирішує питання місцевого значення» [1, с. 76].

Однак вторгнення органів державної влади в процеси призначення і звільнення з посади голів місцевих адміністрацій не узгоджується з принципом самостійності місцевого самоврядування. Органи і посадові особи місцевого самоврядування наділяються своїми повноваженнями за допомогою і в результаті волевиявлення населення муніципального утворення, виражені через форми безпосередньої або представницької демократії, а не з волі органів державної влади.

До розуміння сутності місцевого самоврядування слід підходити з точки зору реалізації громадянами свого права на місцеве самоврядування. Сама назва «місцеве самоврядування» свідчить про те, що воно є особливим різновидом соціального управління, причому такий, при якому об'єкт управління теоретично може повністю збігатися з суб'єктом. Хоча, об'єктивно розглядаючи зазначене твердження, можемо зазначити, що подібне досягнення в рідкісних випадках, як правило, в функціональне лише в невеликих муніципальних утвореннях. У великих містах форми здійснення місцевого самоврядування з функціональної точки зору практично нічим не відрізняються від способів здійснення державного управління.

Місцеве самоврядування повинно займатися переважно вирішенням питань місцевого значення. Держава, якщо вона хоче звільнити себе від вирішення повсякденних, господарсько-побутових питань життя кожної людини, має створити всі необхідні умови для нормального функціонування місцевого самоврядування.

Деталізуючи організаційно-правові та фінансові основи управління розвитком міста, В. М. Вакуленко зазначає, що «Саме для цих цілей держава визначає територіальні межі юрисдикції місцевого самоврядування; закріплює права населення безпосередньо вирішувати питання місцевого значення; регулює статус органів місцевого самоврядування, в тому числі визначає межі їх повноважень; закріплює правові основи економічної взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та населення» [5, с. 14].

Таким чином, реалізується не тільки державний, а й публічний інтерес. З одного боку, розвинене місцеве самоврядування підвищує ефективність державної влади, оскільки звільняє її від необхідності концентруватися на вирішенні незначних (у загальнодержавному масштабі) питань, що виникають на місцевому рівні (державний інтерес), а з іншого – забезпечує інтереси населення муніципального утворення (публічний інтерес). Як наслідок виникає дуалізм не тільки в рамках інтересів, а й в управлінні.

Якщо місцеве самоврядування повністю відокремити від держави і вирішення державних завдань, то доведеться створювати дублюючий орган для виконання державної волі на місцях, що економічно не вигідно. Якщо ж місцеве самоврядування буде повністю підконтрольне державі, то ми будемо трактувати місцеве самоврядування в конституційному розумінні.

Держава повинна вживати заходів для розвитку місцевого самоврядування, але цього недостатньо. Вона не може обмежитися лише цим. Державна влада повинна почати з встановлення спільних принципів організації місцевого самоврядування, визначити рівень участі в місцевих справах, визначити компетенцію у вирішенні питань державного значення. Вона повинна стежити за діяльністю місцевого самоврядування стежити за тим що б їх діяльність на порушувала прав громадян. Крім цього держава повинна наділити органи місцевого самоврядування окремими державними повноваженнями, а саме: укладання угод, створення органів координації та консультації, спільних робочих груп. За умов функціональної дуальної взаємодії держава і місцеве самоврядування зможуть наблизити політичні, соціально-економічні і правові рішення до очікувань громадян країни.

Список використаних джерел:

1. Актуальні проблеми виконання законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації»: наук.-практ. посіб. / ред. В. В. Кравченка. – К.: Атіка, 2003. – 288 с.
2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії: монографія / В. І. Борденюк. – К.: Парлам. вид-во, 2007. – 576 с.
3. Гордєєв О. К. Механізми забезпечення сталого розвитку територіальної громади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.04 – місцеве самоврядування / О. К. Гордєєв; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Одеса, 2014. – 20 с.
4. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. М. Бориславська, І. Б. Заверуха, А. М. Школик та ін.; Центр політико-правових реформ. – К.: Москаленко О. М., 2012. – 212 с.
5. Організаційно-правові та фінансові основи управління розвитком міста: монографія / В. М. Вакуленко, Ю. О. Оболенський, М. К. Орлатий та ін.; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. – К.: НАДУ, 2009. – 180 с.

Постулін О.С.

здобувач,

Інститут підготовки кадрів

Державної служби зайнятості України

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН ЯК СТРУКТУРНИЙ ЕЛЕМЕНТ РОЗВИТКУ РИНКУ ЗЕМЛІ

Державне регулювання земельних відносин як структурна складова формування ринку землі в умовах кризи передбачає запровадження організаційних методів регулювання ринку землі. Їх запровадження встановлює певні приписи для функціонування ринку землі, а саме:

«приписуючи власнику ділянки чи землекористувачеві певні способи дій, або також обмежуючи його права відповідно до певних законодавчих норм» [1, с. 63]. На підставі цього уявляється можливим чітко конкретизувати основні параметри державного регулювання земельних відносин як структурної складової формування ринку землі в умовах кризи, серед яких:

- встановлення граничних розмірів земельної ділянки, яка передається безкоштовно;
- порядок реєстрації земельної власності і угод із землею;
- перелік порушень, за які несе відповідальність землевласник;
- обмеження в застосуванні екологічно небезпечних технологій;
- процедури вилучення землі для державних і громадських потреб [1, с. 67].

Певну методологічну завершеність державному регулюванню земельних відносин як структурній складовій формування ринку землі в умовах кризи забезпечує запровадження економічних методів регулювання земельних відносин. Воно передбачає, зокрема, «запровадження вартісних вимірювачів, які орієнтують власника або землекористувача при виборі способів господарюючого використання землі та розпорядження нею» [2, с. 11]. На думку Г.Н. Барсукової, економічні методи державного регулювання земельних відносин у контексті формування ринку землі мають чітку структурну класифікацію, відповідно до якої поділяються на дві підгрупи: 1) прямого впливу, який встановлюються органами державної влади, до яких належать нормативні ціни земельних ділянок, ставки земельного податку, компенсаційні виплати при вилученні земельної ділянки, які орієнтують (нормативні) рівні орендної плати, податкові ставки при угодах із землею, збори при оформленні документів; 2) ринкові регулятори, тобто фактори земельного ринку, які визначаються попитом і пропозицією – ціна при купівлі-продажу земельної ділянки, договірна орендна плата, заставна ціна в поєднанні зі ставками іпотечного кредиту та інше [2, с. 12].

У контексті аналізу державного регулювання земельних відносин як структурної складової формування ринку землі в умовах кризи доцільно особливу увагу приділити функціональній констатації регуляторів, які слугують стимулюванню ефективного використання земельних об'єктів, активізації їх орендування, залучення орендарів, землевласників та землекористувачів до забезпечення земельних оборотів. В даному відношенні йдеться про запровадження таких технологічних прийомів державного регулювання земельних відносин, які б сприяли «використанню земель за призначенням, їх концентрації у зацікавлених власників, перешкождали їх відтоку в інші сфери економіки, забезпечували відносно рівні стартові можливості щодо здійснення відтворювального процесу для всіх суб'єктів земельних відносин, врахування інтересів різних соціальних груп населення в реалізації прав земельної власності і різних форм землекористування» [3]. Запровадження саме таких технологічних прийомів державного регулювання земельних відносин дозволить сформувати ефективний ринок землі шляхом забезпечення гарантій приватної власності

на землю і досягнення соціальних цілей розвитку економіки. Це, у такий спосіб, дозволить в умовах виходу із кризової ситуації посилити відповідальність держави і бізнесу за використання земельних ресурсів як стратегічного національного резерву держави.

Державне регулювання земельних відносин в умовах кризи, долаючи монополію держави на земельну власність та слугуючи встановленню багато суб'єктного права власності на земельні об'єкти, артикулює доцільність розроблення досконалих інструментів регулювання ринку землі. З цього приводу у більшості держав перехідного типу розвитку, що супроводжується відповідними кризовими деструкціями, встановлено мораторій (заборона на відчуження земельних ділянок сільськогосподарського призначення шляхом їх продажу), який обмежує конституційні права власників земельних ділянок. При цьому «власники земельних ділянок мають право продавати або іншим шляхом відчужувати земельну ділянку, передавати її в оренду, заставу, спадщину» [4]. Такі мораторії постійно продовжуються, що тим самим слугує поглибленню кризи ринку землі й дисфункціональності земельних відносин. Це свідчить про те, що формування ринку земель сільськогосподарського призначення є одним з найбільш дискусійних для більшості держав перехідного типу, що тим самим зумовлює об'єктивну доцільність розроблення сучасного модерного нормативно-правового комплексу забезпечення державного регулювання ринку землі.

Список використаних джерел:

1. Еремін А.А. Модель повышения эффективности государственного регулирования рынка земель сельскохозяйственного назначения / А.А. Еремін // Экономический анализ: теория и практика. – 2014. – № 22(373). – С. 61-68.
2. Барсукова Г.Н. Теоретические аспекты формирования земельного рынка / Г.Н. Барсукова // Научный журнал КубГАУ. – 2016. – № 115(01). – С. 10-14.
3. Vilisova A. The land market of the region: the concept, the essence, the main participants [Electronic resource] // Modern scientific researches and innovations. 2017. 1. URL: <http://web.snauka.ru/en/issues/2017/01/77246>
4. Земельний кодекс України: Закон України від 25 жовт. 2001 р. № 2768-III. [Електронний ресурс]. // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/>

Терещенко М.М.

здобувач,

Інститут підготовки кадрів

Державної служби зайнятості України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ТА ГРОМАДСЬКОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Традиційно державний контроль розглядається в ролі основної функції публічного управління, яка проявляється через реалізацію діяльності відповідних органів державної влади, яка спрямована на «отримання та аналіз інформації про процеси та явища, які відбуваються у суспільстві, встановлення порушень та відхилень від нормативних та індивідуальних приписів, а також висунення вимог щодо усунення виявлених порушень з метою захисту прав та свобод людини та громадянина, конституційного устрою, підтримання режиму законності» [1, с. 49]. Така дефініція державного контролю синхронна у функціональному відношенні із громадським контролем, який також виконує тотожні функціональні повноваження, спрямовані на забезпечення результативності реалізації публічного управління. Аби чітко простежити певну відмінність між цими категоріями, доцільно виходити із ідентифікації сутнісних складових, які визначають їх функціональну структуру. Аналізуючи державний контроль, варто вказати на основні його сутнісні складові, які властиві результативному функціонуванню сучасної держави. До таких складових Г.В. Атаманчук відносить:

- форму політичної організації, яка виступає одночасно найважливішим державним інструментом реалізації певних цілей і завдань;
- апарат, що поєднує людей, професійно зайнятих контрольною діяльністю з перевірки виконання рішень органів державної влади;
- контроль проводиться від імені органів держави незалежно від їх завдань і виду діяльності, яку вони здійснюють;
- контроль виступає як державно-владна діяльність – контрольні органи дають підконтрольним об'єктам обов'язкові для виконання вказівки про усунення виявлених недоліків;
- контрольні органи можуть ставити питання про притягнення до відповідальності винних у виявлених порушеннях осіб і безпосередньо застосовують в ряді випадків заходи державного примусу [2, с. 211].

Такі сутнісні складові державного контролю досить чітко ілюструють певну відмінність його від громадського контролю, однак їх легальність та легітимність з необхідністю має регламентуватись запровадженням контролюючих повноважень з боку громадського сектору. Це обумовлено тим, що синхронність запровадження громадського контролю по

відношенню до державного контролю з одного боку – слугує структурною умовою демократизації системи публічного управління, а з іншого боку – результативності самого державного контролю. Такий контекст обумовлений тим, що «державний контроль як форма реалізації публічного управління забезпечує перевірку виконання законів та інших нормативних актів з метою недопущення відхилення від встановлених законодавством норм і правил» [2, с. 235]. Аби така перевірка носила функціонально-результативний та демократичний характер, вона має здійснюватися за участю громадського сектору та його контрольних функцій. Це свідчить про те, що громадський контроль слугує певною балансуною умовою для реалізації державного контролю. У підтвердження цього С.С. Алексєєв вказав на те, що «фундаментальною передумовою для створення ефективної моделі державного управління стає правової тип владарювання, що полягає в правовій організації, правовому функціонуванні та правовому цілепокладанні влади» [3, с. 125]. Відтак, кожна із наведених функціональних складових потребує запровадження певного контролюючого елементу, результативність яких визначається в першу чергу певною «контрольною заданістю» громадського сектору у даному процесі. Це свідчить про те, що запровадження контролю як з боку держави, так із боку громадянського суспільства актуалізує легалізацію «конструкції влади», «стабільність її розвитку» та імунітет від правопорушень.

Саме тому, аналізуючи співвідношення державного та громадського контролю у сфері публічного управління, доцільно виходити із їх функціональної синхронності щодо забезпечення результативності діяльності органів публічної влади. З огляду на таку логіку, функціональну сутність співвідношення категорій державного та громадського контролю доцільно розглядати через призму забезпечення законності та ефективності діяльності органів державної влади. Це передбачає паритетність збалансованих у функціональному відношенні позицій держави та суспільства щодо забезпечення результативності публічного управління в цілому. Відтак, за таких умов на передній план у функціональному відношенні висувається громадський контроль, який доводить свою методологічну й технологічну первинність щодо забезпечення результативності здійснення державного контролю та функціонування сфери публічного управління загалом. Доцільність й та результативність громадського контролю обумовлюється відповідними процесами у сфері публічного управління, зокрема «модернізацією, боротьбою з корупцією та підвищенням якості реалізації державних послуг та надання державних послуг» [4, с. 134]. Це свідчить про громадський контроль як структурну складову результативності громадсько-державного розвитку сфери публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Кудилинский М.Н. Контроль как вид государственно-управленческой деятельности. Соотношение понятий «контроль» и «надзор» // Актуальные проблемы современного права. – 2015. – № 8. – С. 47-53.
2. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления: Курс лекций. – М.: ОМЕГА-Л, 2015. – 567 с.
3. Алексеев С.С. Линия права. – М.: Статут, 2016. – 370 с.
4. Правовое регулирование государственного контроля: Монография / Отв. ред. А.Ф. Ноздрачев. – М.: ИЗиСП; Анкил, 2017. – 489 с.

Шабардіна Ю.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Чернігівський національний технологічний університет*

ВИКОРИСТАННЯ КРАУДСОРСИНГУ В ЕЛЕКТРОННОМУ УРЯДУВАННІ

Економічна криза, що призвела до зменшення обсягу фінансування проєктів у сфері розвитку електронного урядування, вимагає пошуку і впровадження в даній сфері новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, що допомагатимуть вдосконалити якість урядування, покращать взаємодію влади та громадян і не будуть обтяжливими для бюджету. До таких технологій відноситься краудсорсинг, який передбачає залучення широких мас населення до вирішення складних завдань. Краудсорсинг має на меті перевірку на реальність і дієздатність тих ідей, які закладаються в стратегії розвитку.

Краудсорсинг є поширеним явищем в іноземних країнах, які залучають новітні технології для ефективного державотворення, зокрема електронного урядування. Рівень розвитку електронного уряду напряму пов'язаний з розвитком демократичності та економічної стабільності в країні.

Так, Ісландія першою застосувала краудсорсинг у конституційному процесі. Урядом Великої Британії створено соціальну мережу Jolitics [5], яка дозволяє громадянам та соціальним групам лобіювати свої інтереси у законотворчому процесі. Подібну функцію у США виконує крауд-платформа Pop Vox [7], яку відкрито для пропозицій до законопроектів, що знаходяться на розгляді Конгресі. У Фінляндії поправки до законів громадяни можуть ініціювати за допомогою е-ресурсу Open Ministry [6].

Особливість технології краудсорсингу в публічній політиці полягає в тому, що органи влади (на відміну від економічних суб'єктів) покладаються на користувачів не тільки в питанні формулювання потреб, а й у визначенні ефективних управлінських практик, які б задовольнили ці потреби з використанням інформаційних технологій.

Можна стверджувати, що на даний момент в публічній сфері найбільш поширені три види краудсорсингової діяльності:

- створення краудсорсингових ресурсів в умовах надзвичайних ситуацій;
- законотворчий краудсорсинг;
- вікі-співпраця органів влади та громадянського суспільства в регіонах і муніципальних утвореннях.

Україна також демонструє готовність до використання краудсорсингу. Яскравим прикладом краудсорсингової синергії в Україні стало поширення громадянських ініціатив, надання благодійної допомоги, збору коштів, обміну інформацією через соціальні мережі під час Революції Гідності та подальших військових дій. ІТ-волонтерство дозволило розробити новітнє програмне забезпечення для численних мережових ініціатив з пошуку зниклих осіб, оприлюднення документів та свідчень про злочини режиму, з надання медичної допомоги постраждалим, збору армійського спорядження тощо.

На принципах краудсорсингу команда волонтерів за підтримки Агенції електронного уряду разом із Міністерством економіки та Адміністрацією Президента у червні 2015 року створила портал державних електронних послуг iGov [4]. Основна мета якого отримання довідок та документів в електронному вигляді чи попереднє їх замовлення, без очікування в черзі.

Здебільшого в нашій державі спостерігається тенденція до розвитку громадських ініціатив і платформ локального рівня, а не національних та державних. Як приклад, проведення громадською платформою «Нова країна» стратегічних сесій в деяких містах України, під час яких громадяни мали змогу сформулювати стратегічне бачення розвитку відповідного регіону [3].

Перспективними напрямками застосування даного інструменту можуть бути залучення інвестицій, підтримка і розвиток малого бізнесу, створення нових високотехнологічних робочих місць тощо [1, с. 73].

Краудсорсинг може бути використаний для вивчення та врахування суспільної думки, а саме: під час підготовки пресконференцій перших осіб держави і визначення кола наболілих питань. До краудсорсингу можна віднести і такий ІКТ-інструмент як електронна петиція. Краудсорсинг може бути використано виконавчою владою для контролю за роботою комунальних служб та підприємств. За допомогою громадськості можна вести е-моніторинг виконання державних програм, дотримання законодавства, боротьби з корупцією [2; с. 353-354].

Основними труднощами і проблемами застосування краудсорсингу є необхідність кваліфікованої обробки значного масиву ідей, пошук стимулів для мотивації волонтерів, ймовірність перехоплення і першочергової реалізації ідеї конкурентами.

Однак, навіть беручи зазначене до уваги, краудсорсинг все одно виглядає привабливим інструментом електронного урядування. Підвищити ефективність краудсорсингових проектів в електронному урядуванні можливо, створивши відповідні умови. Перш за все, необхідно створити спеціальну Інтернет-платформу з єдиною базою даних про усі поточні

проекти. Використання краудсорсингових технологій потребує спеціального програмного забезпечення. Активний режим роботи, що означає щоденний моніторинг пропозицій, діалог з експертами, забезпечення прозорості результатів обговорення, мають забезпечувати так звані фасилітатори у вигляді штатних або залучених фахівців.

Поширення досвіду інших країн в практиці застосування краудсорсингових технологій в публічному секторі дозволяє створити відповідальне громадянське суспільство.

Список використаних джерел:

1. Кіреєва О. Краудсорсинг як інноваційний інструмент участі громадськості в публічному управлінні / О. Кіреєва // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 3(30). – С. 72-78.
2. Ковбасюк Ю.В. Краудсорсинг як інструмент публічної влади / Ю.В. Ковбасюк // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 4(178). – С. 349-357.
3. Громадянська платформа нова країна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://novakraina.org/menu/proekti-z-rozvitku-gromad-ta-regioniv>
4. iGov [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://igov.gov.ua/>
5. Jolitics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://twitter.com/Jolitics>
6. Open Ministry [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://openministry.info>
7. POPVOX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.popvox.com/about>

Шкурат І.В.

*кандидат наук з державного управління, доцент,
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди*

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

Державне управління – відносно молода галузь наукового знання, яка швидко розвивається і є одним із найбільш важливим і перспективним напрямком сучасної наукової думки. Управління як діяльність існувало протягом всієї історії людства, а саме з того часу, як у людей виникла потреба у спільній праці. Незважаючи на те, що управління має давнє походження, його вивчення, тлумачення і використання набутих знань є однією із важливих потреб нашого сучасного життя.

Теорія державного управління довгий час розвивалась у руслі загальної політологічної традиції і лише в кінці XIX століття стала виокремлюватися в якості самостійної сфери наукових досліджень.

Предмету державного управління в Америці поклала початок розвідка, що вийшла під назвою «Дослідження управління», яку написав Вудро

Вільсон 1887 року, майже через сто років після заснування американської системи врядування.

Концептуальні положення позиції Вільсона полягали у тому, що він уявляв собі управління як розвинену науку із конкретними засадами, як розмежування політики й управління в функціях і ролях врядування, а також як основу для розвитку управління через методи управління бізнесом із наголосом на економічності й ефективності чи економічній раціональності [2, с. 5-7].

Під впливом ідеї Ф. Гуднау і В. Вільсона провідне місце у теорії державного управління одразу ж зайняли питання наукового управління і менеджменту, незалежні від політичної ідеології. Для прискорення впровадження нових методів державного управління в 20-х роках минулого століття в США була створена сітка приватних організацій – бюро муніципальних досліджень, які фінансувалися через спеціальні фонди. Ці бюро почали розробляти правила і процедури державного управління, використовуючи останні дослідження соціальних наук [1, с. 8-9].

Більша частина науковців нашого часу вважає, роботи В. Вільсона, Ф. Гуднау, М. Вебера стали початком першої стадії при розвитку теорії держуправління як самостійної напрямку науки (80-ті рр. – 1920 р.).

Другому етапу розвитку теорії держуправління відповідає період з 1920 по 1950 рр. Великого успіху цими роками було досягнуто американцями, що зумовлено наступним. У Сполучених штатах ВНЗ вже на той час була притаманна велика свобода створення начальних програм і вибору викладацького складу, порівняно з європейськими країнами. Вони могли експериментувати, стрімко вводячи нові курси, однин з яких – теорія держуправління, що дало поштовх для розвитку і сприяло поширенню нового наукового напрямку.

У 20-50-ті рр. найвідомішими напрямками, що має теорія держуправління є «класична школа» і «школа людських стосунків». До яскравих представників, що вважалися «класиками» належать А. Файоль, Л. Уайт, Л. Урвік, Д. Муні, Т. Вулсі. Мета класичної школи – розробити принципи держуправління. Разом з цим, майже всіма «класиками» вважається, що керування цими принципами досягається успіх держуправління різних країн.

Загалом, сильний бік класичної моделі полягає у науковому осмисленні усіх зв'язків управлінської системи держуправління, в покращенні продуктивності оперативним менеджментом. Але коли управлінська ефективність великою мірою залежить від людського чинника, цей підхід є недостатнім.

Третя фаза, що мала розвиток теорії адміністративно-державного управління припадає на 50-ті рр. – початок ХХІ ст. Роль найвпливовіших напрямків у цей період належить поведінковому, системному і ситуаційному.

Розвиток психології і соціології, вдосконалювання методології досліджень опісля Другої світової війни сприяли наданню вивченню поведінки на робочому місці строго наукового характеру. Серед найвизначніших постатей 50-60-х рр. були Г. Саймон, Д. Смітцберг, В. Томпсон, Д. Істон. Саме ними став розроблятися новий підхід до держуправління, який отримав назву

поведінкового або біхевіорального. У позитивному відношенні винятковість їхніх робіт полягає у прагненні надати значення фундаменту науки управлінню сучасною соціальною психологією і соціологією і надати пояснення реального функціонування служб адміністративного характеру через аналізування поведінки індивідів і груп, що в них працюють.

Школа поведінкових наук дещо відійшла від школи людських відносин, яка концентрувала увагу на методах налагодження міжособових відносин. Новий підхід відрізняється прагненням більшою мірою надати допомогу державним службовцям в усвідомленні своїх власних можливостей в державних структурах на основі застосування концепцій поведінкових наук. Основною метою цієї школи в найзагальніших рисах було підвищення ефективності організації за рахунок підвищення ефективності її людських ресурсів [3].

На наш погляд, під державним управлінням варто розуміти сукупність теоретичних та практично-прикладних засад здійснення організаційної діяльності, спрямованої на комплексний соціально-економічний та культурний розвиток держави та її окремих територій з відповідним нормативно-правовим супроводом з метою реалізації визначеної державної політики та створення належних умов для життя та діяльності суспільства.

Наприкінці характеристики третьої сучасної фази розвитку теорії держуправління, варто наголосити на значимості ООН для популяризування і розповсюдження цієї наукової сфери. Починаючи із 1967 р. під керівництвом ООН систематично відбуваються міжнародні наради спеціалістів з проблем держуправління. Окрім цього, в рамках Програми розвитку ООН нині проводиться велика робота науково-дослідного характеру, що має практичний ухил та проводиться порівняльний аналіз, спрямований на методи і досягнення різних держав у сфері держуправління. Формується всесвітня система збору, розповсюдження і обміну досвідом, друкарськими виданнями та технологіями інформаційного типу. Створюються довідники і посібники з вирішення проблем держуправління, що є актуальними.

Отже, розробка категоріального апарату і методів держуправління відіграють важливу роль для вітчизняного наукового кола та для матеріалів, що містять міжнародні наради спеціалістів. Зараз можемо сказати, що теорії держуправління притаманний високий рівень міжнародного визнання та надання їй такого офіційного статусу, як самостійна наукова дисципліна.

Список використаних джерел:

1. Василенко І.А. Административно-государственное управление в странах Запада: США, Великобритания, Франция, Германия: Учебн. пособ. Изд. 2-е, перераб. и доп. – М.: Логос, 2000. – 200 с.
2. Райт Г. Державне управління / Перекл. з англ. В. Івашка, О. Коваленка, С. Соколик. – К.: Основи, 1994. – 191 с.
3. Diesel P.M., Runyan W.M. Human Behaviour in the Organization. N.Y., 1971.

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Скрипниченко Ю.Ф.

вчитель географії та економіки,

ЗОШ II-III ст. № 69 м. Харків;

пошукач,

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

ОСТАРБАЙТЕРИ З БОГОДУХІВСЬКОГО РАЙОНУ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У період радянсько-німецької війни, гітлерівський окупаційний режим на Богодухівщині тривав з 12 жовтня 1941 по кінець серпня 1943 рр. [1]. З Богодухівського району представниками нацистської окупаційної влади, до Третього райху на фізично важкі роботи було вивезено більше чотирьох тисяч чоловік [2]. Дослідникам й по сьогоднішній день не удалось встановити точної кількості вивезених жителів Богодухівського району до нацистської Німеччини в 1941-1943 рр. Раніш отримані відомості про місцевих остарбайтерів переважно носять описовий характер. У ході наповнення джерельної бази «Діяльності нацистської окупаційної влади в сфері трудових ресурсів на Харківщині в 1941-1943 р. р.», мною були зібрані і структуровані відомості про жителів Богодухівщини, які в період гітлерівської окупації були вивезені представниками нацистської влади до Третього райху на різні економічні потреби [3]. До даної роботи включені відомості про:

1. Скобелеву (дівоче – Носик) Анастасію Іванівну, 1921 року народження, с. Куп'єваха Богодухівського району Харківської області. В травні 1942 року з с. Куп'єваха Богодухівського району була примусово відправлена окупантами до м. Берліну (Німеччина). Анастасія Іванівна працювала на фармакологічній фабриці. Влітку 1943 року здійснила втечу. Була спіймана і в листопаді 1943 року відправлена фашистами на завод Зіманса, де працювала на ділянці зі склеювання целюлозного картону (обшивки для літаків). В квітні 1945 року Анастасія Іванівна була звільнена із німецької неволі бійцями Червоної армії. Додому повернулася в червні 1945 року. Домашня адреса: м. Харків, 2-й Челюскінський в'їзд, 22. Скобелева Анастасія Іванівна.

2. Слюсаренко Марію Миколаївну, 1923 року народження, с. Лозова Богодухівського району Харківської області. В липні 1942 р. із с. Лозової Богодухівського району окупантами була примусово вивезена до Німеччини. Марія Миколаївна працювала на різних роботах: в сільському господарстві,

на ритті траншей, прокладці трубопроводу. Союзниками (американцями), в травні 1945 р. була звільнена з німецької неволі. Додому повернулася в серпні 1945 року. Домашня адреса: Харківська область, Харківський район, смт. Пісочин, вул. Шкільна, 47. Слюсаренко Марія Миколаївна.

3. Ткачову Марію Іванівну, 1927 року народження, с. Куп'єваха Богодухівського району Харківської області. В травні 1943 року Марія Іванівна була примусово вивезена окупантами з с. Куп'єваха Богодухівського району до Берліну (Німеччина). Спочатку знаходилася у таборі Адлерсгоффі, працювала на фабриці «Маркел-метал-баул» зварювальницею. Весною 1945 року деякі цехи даного підприємства були евакуйовані на захід (70 км. за Ельбу) від Берліна. Марія Іванівна працювала у фашистській військовій частині на кухні підсобною працівницею. В квітні 1945 року була звільнена союзниками (американцями). Додому повернулася в 1946 році. Домашня адреса: м. Харків, вул. Чернишевська, 1 (сел. Шевченки). Ткачова Марія Іванівна.

На основі опрацьованого матеріалу можна зробити висновок: дана тема є малодослідженою. Перспективність даної роботи вбачаю у більшому проведенні роботи з пошуку і структуризації відомостей про остарбайтерів не тільки з Богодухівського району а і в цілому Харківської області.

Список використаних джерел:

1. Беляєв М.С. Наш край – Богодухівщина / М.С. Беляєв, Н.В. Чернігова. – Х.: РВП «Оригінал», 1993. – 144 с.
2. 500 влиятельных личностей. Харьковская область. 1932-2002 / Вост.-Укр. биограф. ин-т. – Х., 2002. – 272 с.
3. Біографічні відомості про чоловіків – остарбайтерів з Харківщини. Матеріали зібрані в період 2015-2019 р. / Особистий фонд документів і матеріалів Скрипниченко Ю.Ф. – Харків, 2019.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Хухра Л.С.

студентка,

Львівський національний університет імені Івана Франка

НОВІТНЄ РОЗУМІННЯ ТАНЦЮВАЛЬНИХ ТЕХНІК В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ХОРЕОГРАФІЧНОГО МИСТЕЦТВА

Кожний танцювальний напрямок несе в собі певні завдання внутрішнього змісту. Народний танець відображає народну душу, історико-побутовий – дух часу, бальний – етикет і естетику вищих верств суспільства, класичний, за деяким винятком, чистоту ліній і самозамилування танцюриста, володіє складними елементами і т.д.

Відзначимо, що напрямків в сучасній хореографії є надзвичайно багато і кожна має свою філософію, та використовує різноманітні танцювальні техніки.

Відзначимо, особливість сучасного танцю. Сучасний танець – напрям мистецтва танцю, що включає танцювальні техніки та стилі ХХ – початку ХХІ ст. В даному напрямку танець розглядається як інструмент для розвитку тіла танцівника і формування його індивідуальної хореографічної лексики.

Для сучасно танцю властиві наступні танцювальні техніки

Graham Technique – техніка танцю модерн, створена американською танцівницею і хореографом Мартою Грем (1894-1991).

Так, зауважимо, що у роки, коли проходило учнівство Грем, на танець дивилися головним чином як на розвагу – він був складовою частиною костюмованих вистав та балів. Статус мистецтва мав тільки один вид танцю – балет, який в Америці вважався європейською штучкою.

Як наслідок, Грем відзначила, що вона не хоче бути ні деревом, ні квіткою, ні хвилиною. У своїх танцях вона відмовилася від стандартного погляду на жіночність і прагнула до того, щоб зробити свої персонажі безособовими, умовно-формальними, сильними і навіть маскуліні.

Це був абсолютно новий підхід до фізики руху, підпорядкованого диханню і анатомічних змін при дихальному процесі. Грем оголила механізм руху – зусилля і розслаблення, ретельно приховувані в класичному танці. Це стало найважливішими елементами її техніки, її концепцією руху, що базується на «стисненні – вивільненні».

Humphrey-Weidman Technique – техніка танцю модерн, заснована на теорії і дії падіння і відновлення танцівницею Доріс Хамфрі і Чарлзом Вейдманом в 1920-1930-і рр.

Хамфрі вивчала своє тіло, що рухається перед дзеркалом і розробила теорію, згідно з якою всі рухи тіла представляють собою різні фази і варіації двох основних моментів-падіння і піднесення (fall and recovery). Вони коливаються між станом рівноваги (при вертикальному положенні) і його повним порушенням, коли тіло повністю підпорядковане земному тяжінню (при горизонтальному положенні). На цій основі вона і створила власну систему, яка застосовується як для аналізу танцю – його композиції, ритму, пластично-динамічної структури, так і для навчання. Танцювальний стиль Хамфрі відрізнявся від стилю Грем як більшою плавністю, так і переважанням широких рухів опускається на підлогу і піднімається тіла і легких переступань ніг.

Lester Horton Technique – техніка танцю модерн, створена американським танцівником, хореографом і викладачем танцю Лестером Хортоном. Дана техніка спрямована на розширення діапазону рухів і розвиток виражальних можливостей будь-якого тіла, вона використовує комплексну систему вправ для всіх частин тіла, включаючи навіть очі і мову. Хортон розвинув свій власний підхід, який включив різноманітні елементи включаючи індіанський народний танець, японські жести руки, яванське і Балійском ізоляцію для верхньої частини тіла, особливо очей, голови і рук. Хортон також включав афрокарібські елементи. Техніка підкреслює ціле тіло, анатомічний підхід.

Hawkins Technique – техніка танцю модерн, створена американським танцівником і хореографом Еріком Хоукінсом. Техніка Хоукінса втілює філософію, що танець повинен інтегрувати тіло, розум і душу і в той же час слідувати науковим принципам. Ця система підготовки танцюристів. Вона розглядається через різні ілюстрації, образи, малюнки, які показують взаємозв'язок між рухами тіла і повсякденними об'єктами. Таке живе уявлення і є оригінальність техніки Хокінса, особливе філософське мислення і метод навчання.

Cunningham Technique – техніка танцю постмодерн, розроблена американським танцівником, хореографом і викладачем Мерсом Каннінгхем.

Каннінгем використовував нові технології, щоб розширити спектр рухів людини і можливості його координації. Від танцюристів це вимагає значних зусиль, зміни їх «природних» способів рухатися. Танцюристи трупи Каннінгема як би «переписують» закони людської координації. Його роботи часто критикувалися за їх нібито чисту формальність і навіть відсутність гуманізму. Проте, його об'єктивність далека від порожнього формалізму і має на меті боротьбу з культурними стереотипами.

Не створивши нової системи танцю, Каннінгем прагнув змінити загальноприйняте уявлення про те, що таке танець. Він вважав, що емоційне начало має привноситися в хореографію глядачем, а не хореографом або танцівником. Його естетика близька театру абсурду і алеаторики в музиці. Каннінгем особливе значення надавав всьому випадковому і ненавмисному. На його думку, щоб осмислити рух, воно не обов'язково має бути послідовним; головна художня цінність руху – його переривчастість і

алогічність. Каннінгем свідомо відгородився від норм, прийнятих в хореографії, мистецтві.

Release based Technique – техніка сучасного танцю, заснована на звільненні (релізі) деяких груп м'язів з метою отримання навичок використання тільки тих груп м'язів, які необхідні в процесі танцю. За допомогою техніки реліз розвивається розуміння власного тіла, що дає велику різноманітність для розвитку хореографічної лексики танцівника. У процес вивчення техніки включені анатомічні аспекти, такі як: кісткова структура, м'язова, дихальна і нервова системи.

Техніка в одному з напрямків сучасного танцю, заснована на release тощо. звільнення деяких груп м'язів для того, щоб використовувати в танці тільки необхідні і за рахунок цього урізноманітнити розуміння свого тіла і хореографію.

Основна увага приділяється трьом базовим програмами, що є обов'язковими в сучасному танці, а саме: баланс, артикуляція (імпульс, інерція), гравітація (центр ваги, робота з вагою). Важливим аспектом курсу є навчання техніці *par terre* (роботи з підлогою), техніці падіння і зміщення балансу.

Contact Improvisation – танець, в якому імпровізація будується навколо точки контакту з партнером. Контактна імпровізація є однією з форм вільного танцю. Контактну імпровізацію танцюють в формі перформансу або в формі соціального танцю. Часто останнє відбувається в формі «джемів», де люди можуть як приймати участь в танці, так і виступати в якості глядачів, і міняти ролі в будь-який момент.

Контактна імпровізація – це форма руху, імпровізація, залучаються два тіла в зіткнення. Це спосіб бути разом і взаємодіяти на чисто фізичному рівні. Це вільний танець, заснований на натхненні і моментальне настрої. Це спроба розуміння.

Двоє людей в зіткненні рухаються разом, підтримуючи спонтанний тілесний діалог через чуттєві сигнали розподілу ваги і інерції. Тіла танцюючих гойдаються, крутяться, перекочуються, перелітають один через одного, обертаючись відносно загального центру. Тіло вчиться розслаблятися, звільнятися від м'язової напруги. Тіло усвідомлює свої природні рухові можливості.

Контактна імпровізація – це вільне дослідження наодинці з партнером можливостей руху, можливість пограти, можливість спільної творчості і можливість просто бути і говорити через своє тіло. Контакт вчить бути «тут-і-тепер» при безперервному зміні зовнішніх умов, довіряти простору і партнеру, відчувати і слухати.

Через дотик, пошук спільних траєкторій руху контактна імпровізація досліджує такі поняття, як підтримка, опора, вміння віддавати і приймати, дотримання і опір, рівновагу і баланс, прийняття відповідальності і пошук рішення. Танець в контактної імпровізації направляється відчуттями партнерів. Дозволити танцю статися, можна сказати це основний принцип.

Отже, ми розглянули сучасні танцювальні техніки, які використовуються у хореографічному мистецтві. Відзначимо, що кожна з названих технік має свою особливість та «родзинку», яка впливає на емоційне сприйняття різних стилів танців.

Список використаних джерел:

1. Лосев А. Ф. Лукиан о танцевальном искусстве. История античной эстетики. Эллинистическая эстетика II–I веков / А. Ф. Лосев; [под общ. ред. Тахо-Годи А. А., Троицкий В. П.]. – М. : Мысль, 2002. – С. 5–84. – Том V, кн. II.
2. Худеков С. Н. История танцев / Худеков С. Н. – СПб. : Петербургская газета, 1913. – 309 с. : ил. ; часть I.
3. Чеккетти Грациозе. Полный ученик классического танца. Школа Енрико Чеккетти / Чеккетти Грациозе: пер. с ит. Е. Лысовой. – М. : Астрель, 2007. – 508 с.
4. Шариков Д. І. Хореографія : навчальний посібник для студентів ВНЗ Театральне мистецтво / Д. І. Шариков. – К. : КиМУ, 2011. – 184.
5. Говард Г. Техника европейских танцев / Пер. с англ. А. Белгородского. – СПб.: Издательство «Артис», 2003. – 256 с.
6. Мур А. Бальное танцевание / Пер. с англ. Н.В. Шарыгина. – Л., 1997. – 320 с.

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Дяченко Д.В.

студент,

*Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЧИННИКИ УСТАЛЕННОСТІ / РИЗИКОГЕННОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ

Соціальний простір, як багатоскладний феномен, детермінований диференційованим набором параметрів: модель взаємодії агентів соціальної системи; специфіку комунікації в межах соціуму; правила, норми, суспільні рутини; культурно-ціннісні комплекси, що регулюють поведінку акторів соціальної системи; організаційне оформлення суспільного життя та соціальних процесів. Генеза відповідних характеристик соціального простору, у більшій мірі, залежить від історичних, природно-географічних, соціокультурних факторів. Стисле визначення вище зазначених параметрів знаходиться свою завершеність у понятті інституту / інституції, яке може мати формальний та неформальний прояв.

У соціальних та політичних науках поняття інституту має суттєво відмінні між собою дефініції: інститут як інтегрована сукупність формальних та неформальних норм, правил, рутин та принципів, які регулюють людську поведінку (законодавчо-юридичні, соціальні та морально-етичні кодекси, приписи, принципи); політичний інститут, як структура / організація, що об'єднує індивідів та їх групи, у власних межах (політичні партії, організації, державні / недержавні структури); інститут, як стійка поведінкова, соціальна, модель, що має колективний характер (культурно-ціннісні орієнтації індивідів у взаємодії з іншими соціальними агентами) [1, с. 7]. За Т. Парсонсом, інститут представляє собою комплекс рольових інтеграторів стратегічно-структурного значення [6, с. 152]. Інститути є життєвоважливими складовими соціальної системи, оскільки сприяють структуризації соціального простору: організація управління спільнотою, розподіл статусно-рольових позицій, цілепокладання, стабілізація соціального простору. Одночасно, із еволюцією інституціональної системи, інститути набувають ризикогенного потенціалу та \ або можливості його конвертації в можливості.

Ризик, як явище соціального життя, часто розглядається як небезпека. Небезпека, в свою чергу, визначається як процес наростання конфліктного потенціалу, який на кульмінаційному етапі свого визрівання призводить до суттєвого порушення функціональних, процесуальних, структурних, і, часто, соціокультурних аспектів соціальної системи, аж до її кризи, занепаду та

розпаду. Втім, на думку ряду науковців, відмінність між ризиком і небезпекою закладена в суб'єктивній природі ризику: ризик передбачає можливість прийняття рішення, тобто в його внутрішній сутності закладена невизначеність, що передбачає вибір з декількох варіантів рішень [4, с. 57]. В залежності від прийнятого рішення (у тому числі рішення не приймати будь-яких рішень), соціальний агент може відкрити для себе суттєві можливості (виграш); істотні збитки, з усім невідворотними результатами (небезпека); чи замороження ситуації, ситуаційна стагнація (неприйняття рішення).

В історичному минулому людські спільноти були суттєво залежні від природних, територіально-географічних, сезонних факторів. Даний момент визначав абсолютну невизначеність індивідів та соціальних груп у майбутньому. Відповідальність за ризики та небезпеки перекладалася на трансцендентні явища (доля, фатум, божественні прояви). Ризик, небезпека та невизначеність в такій ситуації є завідомо неконтрольованим і настання несприятливої ситуації пов'язується із неприйнятною поведінкою (гріхом) індивіда, у минулому. Лише з розвитком науки, техніки, виникнення складних, спеціалізованих організаційних структур, інститутів, законодавства, анти-кризових структур та спеціалістів (вже на сьогоднішній день) категорії ризику, небезпеки та невизначеності є не внутрішньо, а зовнішньо-орієнтованими, а отже такими, що можуть піддаватися контролю в тій чи іншій мірі. Е. Гідденс звертає увагу вводить поняття «середовище ризику», компонентами якого є: загрози та небезпеки породжені людиною; загроза насилля в межах соціальної групи; усвідомлення відносності існування людини та соціальної системи, у динамічному середовищі [7, с. 117].

На думку У.Бека нинішня епоха відзначається кінцем протиставлення суспільства і природи. Природа контекстуально стає продуктом інтегральної діяльності, що формується процесі генези соціальної системи: внутрішньою природою постіндустріального суспільства [4, с. 39]. У. Бек виводить три ключових положення у свої теорії суспільства ризику. По-перше, зміщення контексту з досягнення рівності, як нормативного ідеалу на досягнення безпеки. Соціальний і технологічний прогрес, інституціональне будівництво, соціальна інженерія, теж змінює власні акценти, у відповідності з цільовим призначенням – егалітарні цінності на безпекові. По-друге, у процесі еволюції соціальної системи, трансформуються соціальна структура, ліфти та суспільна ієрархія. Третя теза У. Бека стосується нестабільності суспільства ризику, що знаходиться у постійному, перманентному пошуку механізмів і важелів досягнення стабільності, рівноваги [4, с. 41].

Не дивлячись на той факт, що соціальний, технологічний та інституціональний розвиток призводить до збільшення ступеню контролю людства над зовнішніми (ризикогенними) чинниками, з іншого боку, еволюція та генеза соціальної системи (у тому числі, її інституціональної складової) іманентно породжує ризики.

Розмірковуючи про процес породження ризиків У.Бек вводить поняття «ефект бумеранга»: процес виробництва ризиків є інтегрованим у суспільне

виробництво, що породжує негативний зворотній зв'язок, що відбивається на продуцентах та споживачах ризиків. Індустріалізація, інформатизація, розвиток технологій, та складних інститутів, призводить до формування суспільства ризику, яке продукує технологічні та соціальні ризики в соціальній, економічній, політичній, культурно-ціннісній сферах [4, с. 41]. Процес вироблення, споживання та розповсюдження ризику призводить до сутнісної трансформації соціокультурної складової: актуалізуються цінності споживання; з іншого боку інтенсифікується процес конструювання механізмів безпеки, стабілізації, усталення соціальних процесів, з метою нівеляції небезпеки, конвертації ризиків в можливості.

Селзнік досліджував організації, що розглядалися ним як комплексні та органічні мікросистеми, що мають адаптивний, по відношенню до навколишнього середовища потенціал. Дж. Марч та Г. Саймон, у своїй праці «Організації», вказували на необхідності збалансованого підходу до аналізу внутрішнього та зовнішнього середовища. Відмінності у підходах до розуміння контексту середовища, призвели до формування двох різновидів соціологічного інституціоналізму: «відкритого» («інвайроментального») та «синтетичного» [4]. П. ДіМаджіо та В. Пауел, запропонували «відкриту» модель «організаційного поля», як сукупність організацій (державних, комерційних, некомерційних, суспільно-політичних), що залучені до вирішення кооперативних цілей і задач та прийняття політичних рішень. «Організаційне поле» є надскладним середовищем, в якому конструюється певна ієрархія відносин, розподіляються статусно-рольові позиції, структурується соціальний простір, формується комунікативна система в межах якої здійснюється інформаційний обмін. Прихильники «синтетичної» моделі соціологічного інституціоналізму (Дж. Марч, Дж. Олсен, М. Кoen), сформулювали концепцію «сміттєвого кошику», відповідно до якої процес прийняття рішення, залежить від чотирьох відносно автономних один до одного структурних компонентів: проблеми («імпульси» до системи), механізми їх вирішення, актори прийняття рішень, діапазон вибору інструментів вирішення проблеми. Виникнення кризових, проблемних ситуацій, відповідно до концепції, не завжди корелює у таких вимірах як час, простір, наявність ресурсів, різноманітність проблем, консенсус по їх вирішенню, кількість акторів та їх статусно-рольові позиції, з існуючими варіантами вирішення конкретних кризових ситуацій. Як наслідок, виникає ситуація «скидання» інститутами проблем чи варіантів їх вирішення, у «сміттєвий кошик» [4]. Обидві моделі демонструють можливості конвертації ризиків: формується високоспеціалізована система розподілу, структуризації та вироблення ризиків; у випадку «синтетичної» моделі, варто зауважити, що вироблення ризиків явно залежить від суб'єктивних чинників.

Суперечливість вище зазначених процесів полягає у тому, що будь-яка соціальна, політична система знаходиться у динамічному середовищі, в межах якого на неї впливає цілий ряд атракторів (соціальний, економічний, політичний, екологічний і т.д.). Під стабільністю (усталеністю) розуміють ситуативний стан динаміки політичних інститутів й зовнішнього середовища (простору) при

якому параметри соціальної ентропії співпадають з флуктуаційним чинникам, які корелюють між дезорганізаційними процесами, конфліктом між формальними та неформальними політичними інститутами, й трансакційними витратами направленими на відновлення рівноваги [3, с. 21]. Інший варіант – консервація ризиків, через створення умовної безризикової зони. Інструментально реалізація подібного варіанту можлива в межах автократичної політичної системи, де за допомогою командно-адміністративних, директивно-планових, каральних методів нівелюються потенційні ризики. Абсолютна стабільність несе в собі загрозу замороження процесуальних, функціональних характеристик політичної системи, роблячи її ригідно-деструктивною; втім, існування такого виду стабільності є цілком умовним через перманентний вплив зовнішнього середовища [5, с. 5]. Інституціональна складова політичної, соціальної систем є жорстко інтегрована в структуру автократичної систем. Стагнаційний характер такого виду стабільності є очевидним: нівелюючи фактор ризиків, знижується вірогідність експлуатації конструктивного потенціалу, можливостей які можуть надавати ризики.

Розвиток людства в історичному вимірі відзначається прагненням подолати невизначеність, небезпеку. У відповідності з даним цілепокладанням утворювалися різноманітні соціальні інститути, на які покладалися вузькоспеціалізовані задачі. Втім, як правило масштаб цілей і відповідних їм організаційних структур, формальних та неформальних правил і процедур породжував нові ризики. В певний момент часу соціальних та технологічний прогрес став синонімічним процесу виробництва ризику, і, одночасно, виробництву рецептів його подолання.

Список використаних джерел:

1. Баштанник О. В. Особливості інституціональної системи політики як структуруючої основи простору її реалізації / О. В. Баштанник // Грані. – 2015. – № 12(1). – С. 6-12. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2015_12%281%29__3
2. Баштанник О. В. Соціологічний інституціоналізм у політико-інституційній парадигмі політичної науки \ Освіта і наука в умовах глобальних трансформацій. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 26-27 жовтня 2018 р., м. Дніпро. Частина II/ Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2018. – 384 с. – С. 9-11.
3. Іщенко І. В. Політичні інститути в нестабільному середовищі: функціональні особливості [Текст] : монографія / І. В. Іщенко. – Дніпропетровськ: Інновація, 2015. – 306 с.
4. Кривошеїн В.В. Політична ризикологія: епістемологічний статус, предметна сфера, аналітичні інструменти. Монографія. Дніпропетровськ, Інновація, 2009
5. Крап А. Сутність політичної стабільності: індикатори та функції / Андрій Крап // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку : [збірник наукових праць] / Національний університет «Львівська політехніка» [та інші]. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2006. – Випуск 18. – С. 118–124. – Бібліографія: 20 назв.
6. Патрушев С. В. Институционализм в политической науке: этапы, течения, идеи, проблемы / С. В. Патрушев // Политическая наука. – 2001. – № 2. – С. 146-186.
7. Thesis 1994 № 05. Риск, неопределенность, случайность. Альманах. – 280 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ

Лук'яненко М.М.

аспірант,

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

РОЗВИТОК СМИСЛОВОЇ СФЕРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Традиційно вважається, що становлення смислової сфери відбувається у підлітковому віці, але спираючись на основні концепції вікового розвитку становлення даної сфери особистості (Л. Вигодський, Д. Ельконін, О. Леонтьєв, Д. Фельдштейн та ін.) можна стверджувати, що дитина вже на самих ранніх етапах свого розвитку, під час соціальної взаємодії, починає засвоювати смислові одиниці з навколишнього світу [21].

Метою даної публікації є висвітлення теоретичних положень дослідження смислової сфери у дітей молодшого шкільного віку.

Молодший шкільний вік є важливим періодом у формуванні смислової сфери особистості. У процесі розвитку, від народження і до 6 років, дитина поступово пізнає та осмислює світ. До початку вступу до школи у дитини вже формуються перші зародки смислової сфери, які виражаються в її особистісному розвитку впродовж 6 років (основи світогляду, уявлення про себе як про члена суспільства, усвідомлення своєї індивідуальної значущості, власних індивідуальних якостей, переживань і деяких психічних процесів), що зумовлюють формування у дитини прагнення та готовності зайняти, нову, соціально значущу позицію школяра [19; 20; 21; 23; 24; 25].

Формування смислової сфери молодших школярів припадає на період активних змін в особистості 6-10-річних дітей. Вікові особливості та новоутворення, які з'являються у даному віці: свідомо поставлена мета досягнення успіхів; виникнення суспільних мотивів; довільність психічних явищ і процесів; вольова регуляція поведінки та внутрішній план дій; формування «образу Я», «Я-концепції» і «відкриття Я»; рефлексія своїх дій та вчинків; почуття компетентності; здатність до узагальнення переживань; безмежна довіра дорослим; інтенсивне формування моральних почуттів; готовність до шкільного навчання; здатність до розмежування гри й праці, виділення праці (у тому числі і навчальної) в самостійну; репродуктивна пізнавальна активність, відповідальна діяльність, домінування пізнавальних потреб, що розвиває самосвідомість; вміння орієнтуватися в різних формах людської діяльності; здатність оперувати абстрактними поняттями; оволодіння соціальним досвідом, є основою для формування ціннісно-смислової сфери [3; 5; 8; 10; 17; 22].

Дошкільний і молодший шкільний вік розділяє «симптом утрати безпорадності» – молодший школяр уже розуміє смисл і значущість своєї діяльності та ступінь задоволеності чи незадоволеності своїми стосунками із дорослими та дітьми. У цьому віці вперше виникає емоційно-смилова основа вчинку, причиною цього є, диференціація дитиною зовнішнього і внутрішнього життя [2; 14].

Особистість молодшого школяра зазнає змін під впливом соціальної дійсності: насамперед, через відносини та спілкування з однолітками, батьками, педагогами, різними соціальними об'єднаннями, а також у процесі навчальної та творчої активності. Відтворюючи ціннісно-смилові позиції учасників комунікації, учні молодшого шкільного віку, намагаються проявити себе у смисловому просторі інших людей, але, тим паче, смислові одиниці, які увійшли у структуру їхнього «Я», але не прийнялися ними, вони відштовхують, що свідчить про активне структурування молодшими школярами власного «Я» [1; 18]. У процесі соціальної взаємодії учень починає конкретизувати образи інших людей: активно взаємодіючи з ними, він продукує перші смисли щодо їхніх психологічних особливостей [21].

Зміна провідної діяльності та соціальної ролі в учнів молодшого шкільного віку, поява нових обов'язків позначається на стосунках із вчителями та однолітками. У свідомості молодшого школяра образ вчителя формується, як образ особливого та важливого дорослого, невідповідність дій вчителя еталону, сформованому у свідомості учня (несправедливість, незнання, виділення особливих дітей у класі) може призвести до серйозних протиріч у структурі смислової сфери учня. Важливим компонентом, у структурі даної сфери учнів початкових класів, є оцінка вчителя, яка вказує на відповідність дій дитини соціокультурним та моральним стандартам і реалізує коригувальну функцію [21].

З появою навчальної діяльності, у структурі смислової сфери молодшого школяра, закладаються внутрішні регулятори поведінки, які ґрунтовані на довірливості поведінки учня [21]. Дитина вже здатна розуміти моральний смисл відповідальності, її поведінка визначається значенням і смислами обов'язків та прав, які вона, як і раніше, засвоює в повсякденному житті, а також значенням і смислами обов'язків та прав, які відкриваються їй у шкільному житті [4; 11].

У дитини молодшого шкільного віку вже з'являється смислова основа поведінки, дій та вчинків (ланка між бажанням щось зробити та вже конкретними діями), яка усуває імпульсивність та безпосередність. Цей процес відбувається на інтелектуальному рівні, що дозволяє молодшому школяру адекватно оцінювати майбутні вчинки, спираючись на результати та віддалені наслідки його дій і на емоційному рівні, тому що визначає особистісний смисл вчинку (місце дитини в системі відносин із навколишніми людьми та світом). Смилове направлення у власній поведінці, діях та вчинках стає важливою складовою внутрішнього життя дитини [9; 13].

У контексті навчальної діяльності, молодший школяр долучається до наукового досвіду багатьох поколінь людства, починає розділяти життєвські та наукові знання, в результаті його смислова сфера поступово вписується в соціокультурний контекст, формується світогляд, що співвідноситься з культурним менталітетом та основ наукової картини світу. Підтримка та розвиток творчих потенціалів школярів, врахування їхніх інтересів і потреб, стимулювання їхньої самостійності в пошуках рішення сприяє підвищенню не стереотипності та рефлексивності їхньої смислової сфери [21]. Шкільне навчання дозволяє дитині вийти на новий рівень осмислення навколишнього світу [6].

З приходом дитини до школи змінюється соціальна ситуація розвитку та провідна діяльність, дитина включається в нову систему відносин, але внутрішньо, психологічно вона залишається ще в дошкільному віці. Тож не дивлячись на те, що провідною діяльністю у молодших школярів є навчання, але гра, малювання, конструювання, як основні види діяльності, також залишаються актуальними для учнів початкових класів. У грі та й у будь-якій взаємодії дитини з іншими людьми, вона відтворює узагальнені соціальні ролі, моделює ті чи інші ситуації (з життя, з літературного твору, з мультфільму) та засвоює смисли, пов'язані з вибудовуванням спілкування. Сюжетно-рольова гра передбачає узагальнення й моделювання дитиною смислів, запозичених із навколишньої соціальної дійсності, їх проєктування в ігрових ситуаціях на свої реальні дії. Загалом, сюжетно-рольова гра для дітей – це «навчальна модель» соціуму, в якій пізнаються і «відпрацьовуються» соціальні норми та правила [21; 25].

Поява нової провідної діяльності та соціальної ролі у молодшому шкільному віці спонукає виробленню в учнів особистісних смислів, які на даному етапі є важливим смисловим вузлом у структурі смислової сфери учня, але попри це, смissoва сфера молодшого школяра ще дифузна і немає достатніх для існування смислових вузлів. Водночас, можна стверджувати, що в структурі смислової сфери молодших школярів, уже можуть бути досить стабільні групи смислів, що задають вектор осмисленню зовнішньої та внутрішньої дійсності: особистісні цінності; внутрішні регулятори поведінки та діяльності (норми особистості); життєва перспектива (образ майбутнього); «смысл Я» [4; 7; 6; 16; 21].

Список використаних джерел:

1. Анциферова Л. И. Развитие личности и проблемы геронтопсихологии : монография. Москва : Инст. психологии РАН, 2006. 512 с.
2. Божович Л. И. Этапы формирования личности в онтогенезе. *Вопросы психологии*. 1978. № 4. С. 23-35.
3. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Санкт-Петербург : Питер, 2009. 398 с.
4. Волочков А. А., Вяткин Б. А. Индивидуальный стиль учебной активности в младшем школьном возрасте. *Вопросы психологии*. 1999. № 5. С. 10-21.

5. Выготский Л. С. Педагогическая психология / под ред. В. В. Давыдова. Москва: Педагогика-Пресс, 1999. 536 с.
6. Горлова Н. А. Смысловая сфера современного ребенка как основа профилактики, коррекции и развития. *Специальное образование*. 2013. № 2. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/42050756.pdf> (дата звернення: 11.08.2019).
7. Колмогорова Л. С., Холодкова О. Г. Особенности становления психологической культуры младших школьников. *Вопросы психологии*. 2001. № 1. С. 47-56.
8. Кормило О. М. Вивчення ціннісної сфери молодшого школяра як суб'єкта учбової діяльності в умовах сучасної початкової освіти. *Психологія особистості*. 2013. № 1. С. 121-129.
9. Кулагина И. Ю. Возрастная психология: развитие ребенка от рождения до 17 лет. 5-е изд. Москва : УРАО, 1999. 175 с.
10. Матішак М. В. Соціальна компетентність молодшого школяра: теоретичні аспекти. *Освітній простір України*. 2014. Вип. 3. С. 165-170.
11. Мачехина О. П. Формирование трудолюбия у младших школьников в совместной деятельности школы и семьи : дис. кан. пед. наук : 13.00.01 / Брян. гос. пед. ун-т им. И. Г. Петровского. Брянск, 2003. 195 с.
12. Мильруд Р. П., Можейко А. В. Диагностика стойких и временных познавательных трудностей у младших школьников. *Вопросы психологии*. 2001. № 3. С. 117.
13. Общая характеристика личностной, познавательной и эмоционально-волевой сферы младшего школьника : веб-сайт. URL: https://nsportal.ru/shkola/sotsialnaya-pedagogika/library/2013/12/01/obshchaya_kharakteristika-lichnostnoy-poznavatelnoy (дата звернення: 11.08.2019).
14. Олексюк В. Р. Особливості ціннісно-сміслової сфери у другій половині дитинства : молодший шкільний вік. *Психологія і суспільство*. 2011. № 3. С. 96-103.
15. Ответственность в младшем школьном возрасте. *Исследование психологических особенностей личности младших школьников с различной степенью школьной дезадаптации* : веб-сайт URL: https://studbooks.net/1342926/psihologiya/issledovanie_psihologicheskikh_osobennostey_lichnosti_mladshih_shkolnikov_s_razlichnoy_stepenyu_shkolnoy_dezadaptatsii (дата звернення: 11.08.2019).
16. Прохоров А. О. Психические состояния школьников и учителя в процессе их взаимодействия на уроке. *Вопросы психологии*. 1990. № 6. С. 68-74.
17. Сафиуллина Р. И. Педагогический аспект развития ценностно-смысловой сферы младшего школьника. *Альманах современной науки и образования*. 2011. № 12(55). С. 115-117.
18. Федорова М. А. Психологічні основи виховання моральних цінностей особистості. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. 2016. Вип. 13(1). С. 138-141.
19. Фельдштейн Д. И. Детство как социально-психологический феномен и особое состояние развития. *Вопросы психологии*. 1998. № 1. С. 91-104.
20. Фельдштейн Д. И. Психологические проблемы взаимодействия взрослых и детей. *Мир психол.* 1996. № 1. С. 24-37.
21. Фризен М. А. Преодоформление смысловой сферы личности в детском возрасте (от рождения до подросткового возраста). *Вестн. КРАУНЦ*. 2007. № 1. С. 29-46.
22. Холодкова О. Г. Становление ценностно-смысловой сферы личности младшего школьника : монография. Барнаул : АлтГПУ, 2015. 167 с.
23. Цукерман Г. А. Опыт типологического анализа младших школьников как субъектов учебной деятельности. *Вопросы психологии*. 1999. № 6. С. 3-18.
24. Эльконин Д. Б. Избранные психологические труды. Москва : Педагогика, 1989. 344 с.
25. Эльконин Д. Б. Психология игры. Москва : Педагогика, 1978. 325 с.

Орловська О. А.

аспірант,

*Інститут підготовки кадрів Державної служби зайнятості України
Міністерства соціальної політики України*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ РОДИН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

В сучасних вітчизняних психологічних дослідженнях проблематика адаптації військовослужбовців займає чільне місце і привертає неабияку увагу дослідників. Це обумовлено воєнно-політичним станом нашої держави на даний момент. Окрему увагу в цих дослідженнях заслуговують родини військовослужбовців, які також перебувають у специфічних умовах у зв'язку із адаптацією ветерана до умов мирного життя.

Проблематика адаптації військовослужбовців досліджена у роботах чималої кількості авторів. Загальнотеоретичні підходи вивчено у працях Р. Абдурахманова, Л. Вакуленка, Т. Добровольської, М. Зеленової, О. Карояні, Л. Китаєва-Смика, В. Маслюка, Є. Миска, В. Попова, Є. Снедкова, С. Сєдіна, І. Соловійова, Н. Тарабріной, С. Харченка, Л. Яковлевої. На окремі аспекти проблеми звертають увагу вітчизняні та закордонні дослідники, такі як В. Алещенко, Дж. Вілсон, С. Вільямс, Л. Калхун, О. Караман, Д. Кишбог, Р. Лауфер, В. Лесков, М. Маслова, Н. Олексюк, Н. Пономаренко, О. Савченко, Р. Скурфілд, В. Турбан, О. Хміляр, В. Холл. Психологічний аспект впливу перебування у зоні бойових дій та його наслідки розкрито у працях О. Блінова, О. Бойка, О. Бондаренко, А. Бородія, О. Буковської, В. Крайнюка, Є. Литвиновського, О. Макаревича, М. Мушкевич, А. Романишина та інших вчених.

Особливість адаптації обумовлена наслідком травмуючих дій та пережитих екстремальних ситуацій: участь у бойових діях, умовах перебування на службі, переживання бойового стресу. Дослідник В. Стасюк звертає увагу на те, що після повернення до умов мирного соціального життя у ветеранів бойових дій актуалізуються універсальні потреби: яскраво виражене бажання бути зрозумілими; психологічна картина переживань включає необхідність соціального визнання; прагнення бути прийнятим у систему соціальних зв'язків і відносин мирного життя з вищим, ніж колись, соціальним статусом; вони переживають стан приголомшення реаліями мирного життя; зниження порогів чутливості до соціальних впливів [4, с. 153-154]. Період адаптації не залишається непомітним і для членів родини, оскільки на родинні відносини впливають неоднозначні видозмінені фізичні, емоційні та поведінкові реакції військовослужбовця, а саме те, як протікає період його пристосування до життя поза зоною бойових дій.

Після закінчення військової служби, в період адаптації до нового соціального середовища та нових умов існування, у особистості можуть

виникнути бар'єри в адаптації, що може призводити до її розладів. Дослідник Ю. Александровський виділяє такі типи їх перебігу:

1. Прогресуючий тип: характеризується прогресуючим ускладненням симптомів з подальшою трансформацією в інші нозологічні форми. Тут спостерігається зростання інтенсивності і спектру проявів, в першу чергу, афективних порушень, що супроводжується зростанням емоційної нестійкості, фіксацією на психотравмуючих спогадах, формуванням дезадаптації в сферах професійних, міжособистісних і соціальних стосунків. У людини спостерігається загальна стурбованість і нервозність, невмотивована напруженість, вона переживає відчуття психічного і фізичного дискомфорту, має нав'язливі уявлення, побоювання і хвилювання, які спрямовані не лише на минуле, але й на майбутнє, відчуття безпредметної тривоги або страху за себе і своїх рідних.

2. Рецедивуючий тип: характеризується хвилеподібними коливаннями проявами симптомів. Періоди ремісії характеризуються практично повною відсутністю ознак розладу. Вони є різними за тривалістю, як і тривалість періодів рецидивів. Найчастішим варіантом динаміки є одужання людини.

3. Регредієнтний тип: тут помітне зменшення інтенсивності і частоти проявів афективних порушень – зниженого настрою, депресивної самооцінки, оцінки оточуючого середовища і власних перспектив, майже зникають відчуття смутку, пригніченості, зменшуються нав'язливі уявлення, побоювання і хвилювання за майбутнє, на противагу цьому підвищується емоційна стабільність, з'являється мотивація до діяльності, впевненість у собі. Це веде до покращення якості міжособистісного, професійного і соціального функціонування, і згодом, до повного одужання [1].

Також можна виділити два основні клінічні варіанти розладів адаптації. Вони різняться особливостями домінуючої симптоматики:

1) афективний варіант. Містить підваріанти: депресивний (депресивна оцінка себе, середовища та перспектив, відчуття пригніченості, смутку, підвищена плаксивість, фіксація на негативних подіях свого життя; можуть виникати відчуття безвихідного становища, самотності, безпорадності, залежності від оточуючих людей і обставин; невпевненість щодо свого професіоналізму, адекватності своїх потреб і вимог, зменшення мотивації до трудової діяльності); тривожний (переважно, відбувається порушення інших емоцій: відчуття психічного і фізичного дискомфорту, невмотивована напруженість, нав'язливі уявлення, загальна стурбованість та нервозність, неможливість розслабитись, відчуття внутрішнього тремтіння або «дискомфорт» і «тиск» у грудях, неспокійного очікування будь-якого лиха або неприємностей); *змішаний* (поєднання симптомів психічної і соматичної тривоги).

2) поведінковий варіант проявляється у дезадаптивній або дизсоціальній поведінці: надмірна збудливість та дратівливість, короточасні реакції образи, гніву, агресивності, які супроводжуються непродуктивною метушливістю і конфліктною поведінкою. Також спостерігається

нетерпимість до всього, що відбувається навколо, тенденція до обвинувачення оточуючих [3, с. 12-13].

З огляду на складний характер процесу адаптації, військовослужбовці потребують підтримки – в такому разі родина є вагомим ресурсом в психологічній адаптації. Зокрема, члени родини можуть:

- Продемонструвати свою готовність вислухати.
- Дізнатися якомога більше про симптоми посттравматичний стресовий розлад.
- Сходити разом до психолога, взяти участь у допомозі.
- Надати певний простір, але заохочувати до спільних занять, цікавої діяльності, до отримання радісних відчуттів. Механізми уникнення можуть примушувати людину сумніватися щодо потреби бути поряд з іншими людьми, однак членам родини необхідно намагатися підтримувати соціальну активність, оскільки підтримка є дуже важливою [2, с. 29].

До цього переліку ми можемо додати наступні рекомендації: прийняти та усвідомити зміни, які відбулися або відбудуться у людини; прийняти та усвідомити зміну системи цінностей людини, і «правила життя», які сформувались у військовослужбовця; сприяти створенню атмосфери довіри в родині; не намагатися прискорювати події, а сприяти тому, щоб військовослужбовець знайшов свій власний спосіб адаптації до мирного життя; проявляти терпіння та зберігати спокій.

Таким чином, адаптація військовослужбовців є непростим періодом пристосування до нового способу життя, що потребує взаєморозуміння, психологічної підтримки та сприяння зі сторони членів родини.

Список використаних джерел:

1. Александровский Ю.А. Состояния психической дезадаптации и их компенсация. Москва : Медицина, 1976. 234 с.
2. Пам'ятка для сімей військовослужбовців, які повернулися з зони АТО / За ред. Майстренко Т.М., пер. з англ. Масик О.Л. URL: <http://psyservice.org/wp-content/uploads/2015/03/Повернення-із-зони-бойових-дій.pdf> (дата звернення: 26.06.2019).
3. Психологічна допомога учасникам АТО та їх сім'ям : колективна монографія / Мушкевич М.І., Федоренко Р.П., Мельник А.П. та ін. ; за заг. ред. Мушкевич М.І. Луцьк : Вежа-Друк, 2016. 260 с.
4. Стасюк В.В. психологічні особливості реадaptaції Учасників бойових дій. *Актуальні проблеми психологічної та соціальної адаптації в умовах кризового суспільства*: матеріали III Всеукраїнського науково-практичного круглого столу (6 березня 2018 року). Ірпінь: Університет державної фіскальної служби України, 2018. С. 153-154.

Суховієнко Н.А.

*кандидат педагогічних наук, логопед,
Консультативно-лікувальний центр патології мовлення,
Київський міський психоневрологічний диспансер № 5*

ІНКЛЮЗІЯ ЯК БЕЗБАР'ЄРНИЙ ДОСТУП ДО ОСВІТИ

Напрямок розвитку сучасного світового співтовариства спрямований на дотримання загальнолюдських цінностей, серед яких повага до людського розмаїття, людської гідності й принципів солідарності та рівності. В межах галузі освіти такі ідеали втілені в інклюзивній освіті.

За визначенням, інклюзивна освіта є гнучкою, індивідуалізованою системою навчання дітей з особливими потребами в умовах масової загальноосвітньої школи за місцем проживання. Інклюзивна освіта покликана зменшувати бар'єри до отримання освіти, і тому орієнтується перш за все на дітей з порушеннями норми розвитку, які внаслідок чого мають особливі освітні потреби – в такому випадку середовище в якому перебуває дитина підлаштовується під її можливості, дозволяючи при цьому перебувати в загальноосвітньому просторі. В цьому полягає одна із специфічних рис інклюзивної освіти – вона передбачає повну адаптацію освітнього процесу до можливостей вихованців, учнів, із врахуванням їх індивідуальних відмінностей, а не навпаки.

Австралійський дослідник Р. Джексон визначає інклюзію як фізичну присутність в одному освітньому середовищі із однолітками, у межах встановленого часу, правил та за умови занурення в один і той самий навчальний матеріал [8, с. 5]. Мета інклюзивної освіти полягає в ліквідації соціального відчуження, через негативні відносини і відсутності належного реагування на відмінності за расовою ознакою, етнічним походженням, економічним становищем, соціальним статусом, мовою, релігією, статтю, сексуальною орієнтацією й індивідуальними здібностями [6, с. 4].

Дослідниця В. Болдирева акцентує увагу на прогресивності інклюзивної освіти: «Ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію, забезпечує однакове ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей, що мають особливі освітні потреби, стає провідною в політиці більшості країн світу» [2, с. 16]. Перевага втілення інклюзивної освіти задля соціальної рівності усіх дітей не викликає сумнівів: «інклюзивна модель освіти є підходом, що дозволяє знаходити методи трансформації освітніх систем для задоволення освітніх потреб особливих дітей» [3, с. 64].

Практична реалізація інклюзивної освіти створює безбар'єрне середовище, в якому є можливості для будь-якої особистості «незалежно від віку й статі, етнічної належності, здібностей, наявності або відсутності особливостей у розвитку, брати участь у житті суспільства й робити свій

внесок в його розвиток. У такому суспільстві особливості поважають і цінують» [4, с. 14].

Для успішної реалізації інклюзивної освіти в межах навчального закладу, вчителі, асистенти, психологи, інші фахівці та в цілому освітня система, мають бути готовими до перешкод та складнощів, що можуть виникати:

- неоднорідність контингенту у класі може створювати проблемні ситуації, зокрема учням, які успішно навчаються, позбавляючи їх можливості просуватися у навчанні швидше і успішніше, сповільнюючи зростання здібних учнів;

- діти, які мають труднощі у навчанні, потрапляють у невиконані та несправедливі умови конкуренції, їм може бракувати достатньої кількості уваги;

- перед вчителями постає складна моральна проблема: кому недодати уваги, турботи, часу?;

- країні необхідні громадяни, котрі мають інтелектуальний потенціал [5, с. 192].

Для подолання цих перешкод навчальний заклад має втілити ряд завдань, які влучно виокремила дослідниця Н. Буковцова:

- 1) забезпечити нормативно-правову базу процесу інклюзивної освіти дітей з особливими потребами в системі загальної освіти;

- 2) забезпечити освітній процес професійно підготовленими педагогами загальної освіти і фахівцями супроводу, здатними реалізувати інклюзивний підхід;

- 3) створити «безбар'єрне» освітнє і соціальне середовище інклюзивної освіти, що буде орієнтоване на принципи прийняття і взаємодопомоги;

- 4) створити комплексну модель діяльності фахівців різного профілю, які забезпечують процес супроводу дитини з особливими потребами в умовах інклюзивної освіти;

- 5) розробити наукове, програмне, методичне забезпечення інклюзивної освіти (навчальні плани, навчальні програми (їх варіанти), при необхідності – спеціальні підручники і робочі зошити, навчальні посібники для самого учня);

- 6) активно використовувати можливості дистанційної освіти, як сучасного й ефективного інструменту реалізації компетентнісного підходу в освіті;

- 7) забезпечити міжвідомчу взаємодію та соціальне партнерство між організаціями, установами, відомствами, що забезпечують психолого-педагогічну і соціальну підтримку дітей з особливими потребами;

- 8) забезпечити організацію взаємодії закладу з сім'єю, яка виховує дитину з особливими потребами [1, с. 139].

За умови виконання перелічених завдань та врахування можливих труднощів і перешкод, інклюзивна освіта може бути успішно втіленою та функціонувати ефективно не тільки для дітей з особливими потребами, а для усіх учнів навчального закладу.

Список використаних джерел:

1. Буковцова Н.И. Инклюзивное образование детей с ограниченными возможностями здоровья: проблемы и перспективы. *Инклюзивное образование: методология, практика, технология* : материалы международной научно-практической конференции 20-22.06.2011. Москва : Московский городской психолого-педагогический университет, 2011. С. 138-140.
2. Болдирева В.Е. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами. *Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами*. 2012. № 9. С. 10–17.
3. Войтко В. Можливості інклюзивної освіти дітей із затримкою психічного розвитку. *Формування готовності педагогічних працівників до роботи з дітьми з особливими потребами в умовах інклюзивного навчання* : тематичний збірник праць. Рівне : РОІППО, 2014. С. 60-71.
4. Колупаєва А., Таранченко О., Білозерська І. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. Київ: АСК, 2012. 308 с.
5. Колупаєва А.А. Стратегія сучасної освітньої політики: від сегрегації до інклюзивної освіти. Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови. 2013. Вип. 4(1). С. 187-194.
6. Руководящие принципы политики в области инклюзивного образования / Организацией Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры. ЮНЕСКО, 2009. 36 с. URL: <http://unesdoc.unesco.org/images/0017/001778/177849r.pdf> (дата обращения: 19.05.2019).
7. Суховієнко Н. Професійна підготовка вихователя до роботи в інклюзивній освіті. *Педагогіка та психологія: сучасний стан розвитку наукових досліджень та перспективи*: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 13–14 жовт. 2017 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. С. 91–95.
8. 202. Jackson B. Inclusion or Segregation for Children with an Intellectual Impairment: What does the Research Say? *Queensland Parents for People with a Disability*. 2008, June. 28 p. URL: <http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Disability/StudyEducation/NGOs/AustraliaNationalCouncilIntellectualDisability2.pdf> (last accessed: 19.05.2018).

Філоненко Д.В.

аспірантка,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРЕДМЕТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ФАКТОР МОТИВАЦІЇ ІТ-СПЕЦІАЛІСТІВ

В умовах сьогодення інтенсивно розвивається технічна і професійна основа сучасних інформаційних технологій: програмне і апаратне забезпечення. До фахівців в області комп'ютерної техніки пред'являються дуже високі вимоги: здатність вільно орієнтуватися в професійній предметній області, здатність проаналізувати, вибрати і самостійно освоїти кошти реалізації завдання з розрахунком на їх можливі зміни. Однак, як

показує аналіз даних якості підготовки фахівців відповідного напрямку, далеко не всі випускники мають фахові якості в достатній мірі адекватними вимогам, що пред'являються сучасним суспільством [2; 6].

На основі аналізу наукової літератури та досвіду сучасної освіти нами були виділені суперечності, присутні у професійній підготовці майбутніх ІТ-спеціалістів: недостатня теоретична розробленість питання підготовки ІТ-спеціалістів і високе професійне замовлення на кваліфікованих фахівців; невідповідність темпів розвитку сучасних інформаційних технологій як предмета професійної діяльності ІТ-спеціаліста та існуючою системою підготовки фахівців, нездатною повною мірою відповідати цим змінам; потреба суспільства в самостійних, критично мислячих особистостях і недостатнє використання у професійній підготовці фахівців особистісно-орієнтованих технологій навчання; високі вимоги до професійного рівня випускників вузу і недостатнє включення в процес підготовки майбутніх фахівців реальних, практичних завдань [3].

Інформаційно-предметне середовище стане фактором мотивації ІТ-спеціалістів, якщо воно буде: ґрунтуватися на сучасних інформаційних технологіях та сприяти розвитку особистісно-значущої направленості навчання (введення самостійного вибору траєкторії навчання, надання можливості вибору постановки завдання для предметного дослідження, можливістю вибору засобів і методів вирішення поставленого завдання) [1].

Професійна діяльність ІТ-спеціаліста є полімотиваційною, формування професійних мотивів йде від рівня індивіда і особистості до рівня суб'єкта і індивідуальності. Мотивація, що йде від рівня індивіда активує трудову діяльність, особистісна мотивація задає соціально-психологічну спрямованість діяльності, суб'єктна мотивація організує професійно-трудова діяльність, а мотивація на рівні індивідуальності надає діяльності ІТ-спеціаліста унікальний сенс. Переходячи від рівня до рівня, система потреб розвивається, конкретизується, розширюється. Від рівня до рівня змінюються мотиваційні пріоритети [1; 5].

Збереження високих мотиваційних показників залежить від професійного просування спеціаліста. При просуванні по кар'єрних сходах по привабливому шляху, з'являється суб'єктна мотивація при збереженні особистісної мотивації. При просуванні по кар'єрних сходах по непривабливому шляху зменшується роль особистісної мотивації і збільшується значення суб'єктної мотивації. У проведеному нами дослідженні виявлено, що у досліджуваних, які займають технічну позицію більш виражений мотив «суспільство», ця різниця є статистично значущою (всього у дослідженні прийняло участь 200 осіб). У тих, хто займає не технічну позицію, вищі показники мотиву гідності та самореалізації, проте ці відмінності не є статистично значущими (рис. 1).

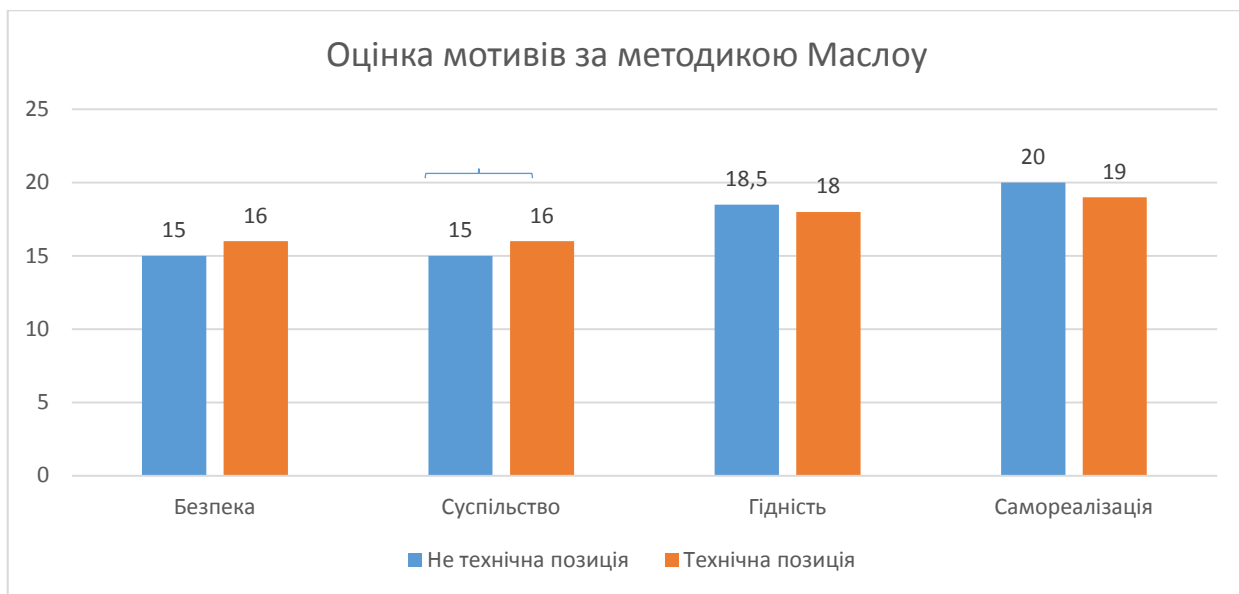

Рис. 1. Оцінка мотивів за методикою Маслоу

Натомість, на рисунку 2 ми бачимо, що показники «інструментальної мотивації» та «зовнішньої Я-концепції» вищі у тих, хто займає не технічні позиції, а ось показник «внутрішні процеси» – у тих, хто займає технічні позиції, проте слід зазначити, що статистично значущої різниці не було відмічено.

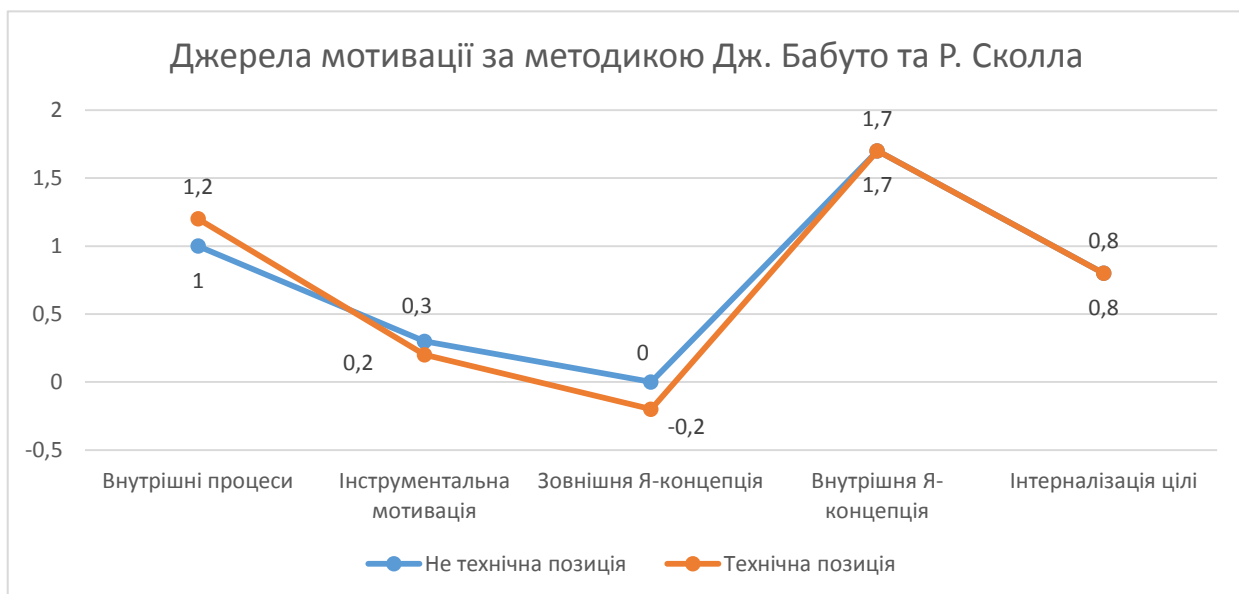

Рис. 2. Джерела мотивації за методикою Дж. Бабуто та Р. Сколла

Інформаційно-предметне середовище як актор мотивації ІТ-спеціалістів є сукупністю педагогічних, інформаційно-комунікативних, матеріально-технічних компонентів, необхідних для організації навчальної діяльності з формування професійних знань і умінь у виділеній предметній області в процесі розв'язання професійно-орієнтованих завдань. Існує кілька специфічних типів мотиваційної сфери особистості ІТ-спеціаліста. Типологічні

особливості мотиваційно сфери особистості в значній мірі впливають на результативність професійної діяльності. Складові інформаційно-предметного середовища для ефективного функціонування структурно-змістовної моделі формування мотивації ІТ-спеціалістів включають: креативну організацію навчального процесу, насичення його творчими ситуаціями; послідовне введення елементів дослідницької діяльності в процес навчання, що забезпечує перехід від репродуктивної діяльності до продуктивної з використанням відповідних методів в процесі формування мотивації ІТ-спеціалістів; поетапну організацію формування дослідницьких умінь фахівців ІТ-сфери в процесі їх професійної підготовки [4; 5].

Актуальність дослідження інформаційно-предметного середовища як фактору мотивації ІТ-спеціаліста обумовлена завданнями підготовки молодих фахівців в нових економічних умовах, необхідністю об'єднання існуючих теорій, виходу на більш високий рівень узагальнення, а також практичними завданнями підвищення ефективності діяльності ІТ-спеціалістів, знаходження нових підходів до мотивації професійної діяльності в організаціях.

Список використаних джерел:

1. Голиков Ю.Я. Теоретические основания проблем взаимодействия человека и техники // Психологический журнал. – 2000. – Т. 21. – № 5. – С. 5-18.
2. Журавлева Г. Эмоциональное выгорание в педагогической деятельности и способы его профилактики // Народное образование. – 2008. – № 5. – С. 114-120.
3. Маслач К. Профессиональное выгорание: как люди справляются // Практикум по социальной психологии. – СПб., 2001. – 234 с.
4. Хазанов И.Я. На пути профессионального совершенствования: учебно-методический комплекс. – Курган, 2011. – 60 с.
5. Шадриков В.Д. Проблемы системогенеза профессиональной деятельности. – М.: Наука, 1982. – 185 с.
6. Ciarrochi, J., Mayer J. D. (Eds.). Applying emotional intelligence. A practioner's guide. New York: Psychology Press, 2007. – 184 p.

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ

Величко І.Г.

старший викладач,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

МІЖНАРОДНІ КУЛЬТУРНІ ЗВ'ЯЗКИ: ПРОБЛЕМА ДОБРА І ЗЛА В ТУРЕЦЬКІЙ ДУХОВНІЙ ТРАДИЦІЇ

Відомо, що в людському суспільстві поняття культури та розвитку духовності є абсолютно взаємопов'язаними та багатофункціональними. Адже важко назвати сферу людської діяльності, на яку культура не впливала б, прямо чи опосередковано. Разом з тим, у цьому функціональному різноманітті слід зазначити одну інтенцію, яка пронизує майже всю культуру людства і є, так би мовити, її універсальною установкою, яка є основою будь-якого людського життя. Це поняття добра і зла у людському світосприйнятті, межа правильності чи неправильності, користі чи шкідливості, схвалення чи засудження тощо.

Звичайно, така бінарна оцінювальна орієнтація є суто суб'єктивною; адже відомо, що в природі ніякого об'єктивного добра і зла не існує в принципі [3, с. 64]. І те, що для однієї людини є добром, для іншої – може бути абсолютним злом. І навпаки. В людському розумінні добро чи благо – це саме те, що найбільшою мірою відповідає зацікавленості окремо взятої людини. Ті ж самі принципи стосуються і будь-якого суспільства в цілому. Соціальна згода, як позитивне явище, всередині колективу пронизує культури абсолютно всіх людських спільнот. А далі починаються розбіжності. І те, що є соціальним благом для однієї спільноти (етносу, групи), виявляється абсолютно шкідливим для іншого. Подібне розмежування в соціальних групах є цілком зрозумілим. Воно пов'язане, перш за все, з тим, що кожна окремо взята особистість, як частина певної групи чи спільноти, має абсолютно різний рівень свідомості, що в результаті відображається вже і на загальному рівні свідомості певного етносу, групи тощо, і те, що є добром, наприклад, для рабовласника, то є абсолютним злом для раба; те що може бути корисним для простого співробітника, то є шкідливим для капіталіста; ті цінності, що прагне зберігати та розвивати в суспільстві прошарок інтелігенції, не завжди несуть користь та можуть бути вигідними для політичної влади тощо. Те ж саме можна сказати і про розбіжність в поняттях щодо розуміння добра і зла представників різних народів, зокрема Туреччини.

Протягом багатьох сторіч своєї довгої та досить цікавої історії Туреччина була одним з найбільш впливових центрів мусульманського світу і це особливо яскраво проявилось саме в епоху великої Османської імперії, яка і

досі по праву вважається прикладом традиційного ісламу. Практично всі сторони суспільного та особистого життя підданих османського султана відчували глибокий вплив ісламу як релігії та культури [1]. Саме тому опозиційні категорії в турецькій духовній традиції – добро та зло – базуються, перш за все, на мусульманській релігійній традиції.

Розглядаючи проблему добра і зла у турецькій духовності, слід зазначити, що вона базується на положенні про те, що істинне знання є те знання, яке не піддається обмеженням, і воно є тільки у Бога [2]. Тому будь-яка людина, включаючи високоповажних мудреців, може помилятися. Коран чітко вказує на те, що Бог є єдиним, хто має можливість визначати поняття добра і зла. Тому у мусульманській традиції поняття відносності займає не останнє місце і суто людське розуміння понять добра і зла можуть бути і частіш за все є помилковими: «Однак цілком можливо, що вам не подобається те, що вам приносить добро, і ви любите те, що несе вам зло. Бог знає, а ви ні» (Бакара, 2:216) [4].

Визначення добра і зла у турецькій духовній традиції, які прописані в Ісламі, ґрунтуються на сенсі створення і значення людського життя. Адже кінцевою метою життя для мусульман є це досягнення духовної досконалості за допомогою віри в Бога (іман), знання Бога (марифатуллах), любові до Бога (мухаббатуллах) і поклоніння Богу (ібадат) [2]. Відповідно, все те, що наближає людину до Бога і йде йому на користь і є добром, в той час як все, що віддаляє людину від Бога, викликаючи тим самим його гнів, є злом.

Залишивши ці визначення в стороні, можна помітити, що дещо з того, що ми вважаємо злом, насправді виявляється добром, якщо воно наближає нас до Бога. Наприклад, хвороба людини може розглядатися як зло, проте людина, яка терпляче проходить випробування цією хворобою, виростає до високого духовного рівня і стає ближче до Бога.

Усіляка біда вражає лише з волі Аллаха (Тагабун, 64:11) [4].

У турецькій духовній традиції добробут і здоров'я вважаються добром. Однак, якщо вони штовхають людину загрузнути в мирські спокуси і забути Бога, то вони стають для цієї людини злом. «Бачив ти того, хто своїм богом зробив свою пристрасть: хіба ти будеш над ним наглядачем?» (Фуркан, 25: 43).

Хитрощі диявола ж у турецькій духовній традиції можна вважати злом, але вони є злом тільки для тих, хто на них попадається і забуває Бога: «Сатана мав над ними владу і змусив їх забути Бога. Вони – ті, хто належать сатані. Ті, хто з сатаною, є справжні нещасні» (Муджадала, 58:19) [4]. З іншого боку, за допомогою супротиву дияволу і терпіння в поклонінні перед Богом людина зростає духовно і наближається до свого Творця. Таким чином, для цієї людини існування диявола і його вивертів є засобом духовної роботи та безмежного розвитку.

Моральні принципи Ісламу, наприклад, не можуть бути джерелом будь-якої форми насильства, бо Творець послав віровчення Ісламу, закликаючи людей стати на шлях істини, миру і справедливості та основа моралі Ісламу – це милосердя, щедрість, добромисність і повага до людей, прощення та мир.

У Корані Аллах наказує мусульманам ставитися до всіх людей з добром і справедливістю [1]. Слід зазначити, що мусульмани є дуже відповідальними за свій моральний вигляд перед людьми, які сповідують інші релігійні вчення.

У Священному Корані є аят: «Добро і зло не можуть бути рівні. Так відхили ж (зло) добром, і тоді той, з ким ти ворогуєш, стане тобі гарячим другом» (сура «Фуссілат», аят 34) [4]. Кровопролиття, вбивства невинних людей, розпалювання війни та конфліктів – то є найбільший гріх, що проклинається Всевишнім, за Кораном. Найбільша цінність людського життя і повага до інакомислення, згадані в Священному Корані, шанувалися протягом всієї історії існування ісламу і, відповідно, турецької духовної культури, яка на ньому базується.

Отже, опозиційні категорії добра та зла у турецькій духовній традиції спираються, перш за все, на положення ісламу і є своєрідним мірилом та правилом існування для сучасної турецької людини. Завдяки цим положенням, які існують вже чотирнадцять століть, турецька духовна культура розвивається, а суспільство виховується (покоління за поколінням) на базі протиставлення та розуміння саме цих понять- понять добра і зла, яке знайшли своє відображення не тільки у релігійних текстах, а й у народному фольклорі, літературі, архітектурі та музиці.

Список використаних джерел:

1. Добро и зло в исламе. URL: <https://www.islam-love.ru/248-blagie-dela-dobro-i-zlo-v-islame>
2. Добро и зло в исламе не могут быть равны. URL: <http://islamdag.ru/analitika/4712>
3. Лоренц К. Агрессия (так называемое «зло»). Москва, 1994. 272 с.
4. Священный Коран. URL: <https://quran-online.ru/>

Ільчук Н.В.

студентка,

Інститут дизайну та реклами

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ПЛАКАТ ЯК КОМУНІКАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ТА НОСІЙ СУСПІЛЬНО ЗНАЧУЩОЇ ІНФОРМАЦІЇ

В сучасних умовах розвитку суспільства та інформаційних технологій сприйняття індивідами носіїв інформації системно змінюється. При чому, увага акцентується першочергово не на інформації, а на комунікації та комунікаційних інструментах, за допомогою яких відбувається ефективно донесення інформації до суб'єкта сприйняття. Отже, в даному контексті вагомого значення набуває масова комунікація, яка відбувається через медійні канали [1], а, відтак, реклама стає відокремленим комунікаційним інструментом.

З метою привернути увагу споживача рекламодавці використовують не лише якісне інформаційне наповнення, але й низку художніх образів та атрибутів. Дедалі частіше різні рекламні прийоми формують широкомасштабні кампанії. Фактично, реклама є одним із способів доступного, лаконічного та оперативного донесення до аудиторії значного обсягу інформації. Отже, реклама включає в себе як інформаційну, так і художню складову.

Реклама – це метод передачі інформації, що, зазвичай, має на меті створити у споживача певне враження про продукт, послуги чи ідею. Між ідеєю та її художнім оформленням повинен існувати чіткий логічний зв'язок, доступний для розуміння пересічною особою. Зображувана інформація повинна бути об'єктивно цікава та зрозуміла широкій аудиторії, а факти – точні, перевірені та достовірні.

Заходи рекламного характеру набувають різних форм вияву та способів розповсюдження – вертикальна, горизонтальна, а також змішана. Горизонтальна форма створення та розповсюдження поширюється в межах однієї однорідної соціальної групи та має на меті привернення уваги до однотипних суспільних відносин. Натомість, вертикальна форма спрямовується на подачу інформації в межах певної ієрархічної структури.

Яскравим прикладом змішаної форми розповсюдження інформації є плакат. Плакат першочергово створюється з метою донесення інформації як між учасниками однієї однорідної групи, між однорідними групами, так і різними за ієрархічними критеріями структурами. Саме тому плакат, як інформаційний носій та комунікаційний інструмент, має найбільш універсальний характер для розповсюдження суспільно значущої інформації.

Плакат є одним з найдавніших рекламно-інформаційних засобів привернення уваги. Він увібрав у себе найкращі досягнення станкової та книжкової графіки, фотографії та типографіки, а також є невід'ємною частиною візуальної культури, потужним засобом масової інформації та впливу на свідомість людей [2, с. 3]. Слово «плакат» з'явилося наприкінці XIX ст., як калька з німецького слова «das plakat», натомість в Англії та США використовувалася назва «poster», що походить від слова «пошта»; у Франції прижилося слово «affiche» – афіша [3, с. 138]. З метою розуміння сутності плакату, його значення в сьогоденних комунікаційних відносинах, автор пропонує використати наступні історичні етапи розвитку плакату:

I етап – Зародження плакату:

1. Початок XV ст. – завдяки винаходу Йогана Гутенберга у 1445 р. в м. Майнц з'являється книгодрукування, відтак випускаються книги, репродукції картин, а також рекламні листівки розміром 15 см на 23 см, що стали відомі як «летючі листки» [4, с. 11]. Традиційно перший рядок виділяли великими літерами, текст зазвичай обрамлювали гравійованою орнаментальною рамкою з додаванням малюнку – такий дизайн використовувався при виконанні афіш та функціонував до сер. XIX ст. [5, с. 70].

2. У 1798 р. баварець Алоїз Зенерфельд запровадив нову технологію, що дозволило збільшити розміри плакатів та зменшити витрати на їх

виробництво [5, с. 78]. Але такі зміни у виробництві плакату якісно не вплинули на його художнє виконання.

II етап – Становлення плакату як самодостатнього художнього об'єкту:

1. 1866 р. француз Жюль Шере, графік і декоратор сцени, заснував невелику літографію в м. Париж [6, с. 16]. Так було сформульовано основні принципи сучасного плакату – виразність (за рахунок контрастних і яскравих кольорів), можливість сприйняття зображення і тексту «на ходу», лаконічність і концентрація уваги на одній фігурі. Саме ці плакати вперше отримали підпис автора, що дозволило ідентифікувати їх, як об'єкт авторського права [6, с. 17].

2. Діяльність Анрі де Тулуз-Лотрека у 90-х рр. XIX ст. відіграла ключове значення для розвитку плакату. Основними роботами А. де Тулуза-Лотрека були афіші, що мали рекламний характер. Перший його плакат був представлений в 1889 р. «Мулен Руж» з танцівницею Ла Гулю («Ненаситна») та набув суспільного резонансу [7, с. 109].

III етап – Створення тематичних плакатів, поява соціального плакату:

1. На початку XX ст. та під час Першої світової війни масштабного поширення набуває агітаційний плакат, що використовувався також для призову в армію, підписки на військові позики, допомоги пораненим та для інших цілей, часто не пов'язаних одним задумом чи метою. Саме з цього виду плаката почалася історія соціального плакату, як окремого підвиду соціальної реклами.

2. У подіях 1917 р. на заміну рекламної плакати стали виконувати пропагандистську функцію. Таким чином, почалася історія політичного плакату. Художники того часу, такі як Казимир Малевич, Олександр Родченко, брати Штенберги і Ель Лисицький, намагалися втілити у своїх творах ті соціальні зміни, які відбувалися в суспільстві.

3. Друга світова війна стала передумовою змін в контексті плакатів в рамках політики Радянської держави – мобілізація всіх доступних ресурсів. Історія радянського плакату почалася з робіт групи художників, які працювали в рамках проекту «Вікна ТАСС». Через тиждень після початку війни з'явився один з найвідоміших плакатів воєнних років «Батьківщина-Мати кличе!» художника І. Тоїдзе [8].

4. Протягом існування Радянського Союзу соціальна реклама відображала практично всі сторони життя суспільства – агітувала, підтримувала, закликала до почуття обов'язку. Соціальний плакат виховував у радянських громадян почуття причетності до спільної справи, прищеплював радянські ідеали та масово поширювався в усіх громадських місцях.

Візуально-графічна виразність, втілена в художньому образі соціального плаката, має велике значення для сприйняття сенсу, вона є носієм художньої та естетичної цінності плаката [9, с. 6]. Саме ці елементи і є визначальними для мистецтвознавчого дослідження соціального плаката в контексті історії, теорії та методології дизайну.

Отже, проаналізувавши історичні аспекти розвитку плакату як носія інформації соціального спрямування, можна зробити висновок, що на сьогоднішній день поняття «плакат» необхідно розглядати ширше, ніж це було прийнято на початку та в середині минулого століття. Плакат – витвір мистецтва, різновид тиражованої графіки. Лаконічне, помітне, найчастіше кольорове зображення з коротким текстом, виконане як правило на великому аркуші паперу, виготовляється з рекламною, інформаційною, навчальною метою [3, с. 139].

Також на думку автора варто розглянути види плакату відповідно до їх змісту та тематичного спрямування. Можна визначити такі види плакату: пропагандистський (агітаційний та політичний), рекламний (торгово-промисловий та видовищний), культурологічний плакат, соціальний.

Як вже зазначалось, в історії плакату вагоме значення відіграв «пропагандистський плакат», це поняття актуальне досі. Пропагандистський плакат поділяється на два підвиди: агітаційний та політичний [2, с. 4]. Агітаційний плакат – є однією з найбільш дієвих форм політичної реклами та агітації, у ньому втілюються політичні завдання та гасла, охоплюється різноманітна тематика – боротьба за мир, викриття ворогів та інше [2, с. 4].

Окремим підвидом плакатів – є рекламний плакат, серед яких можна визначити торгово-промисловий та видовищний (кіноплакат, театральний, цирковий, спортивний, музичні афіші, мистецько -культурні акції) [2, с. 5]. Фундаментальним елементом рекламного плакату є знак на товари і послуги (торговельна марка), комерційне найменування або ж логотип. Саме вказані елементи рекламного плакату є найінформативнішими, оскільки ідентифікують для споживача кінцевого надавача послуги чи товару.

Важливо звернути увагу і на культурологічний плакат. Цей вид плакату акцентує увагу на питаннях, пов'язаних з самовизначенням національних та етнічних груп, національними цінностями, історико – культурними пам'ятками, історичною спадщиною, визначними постатями минулого і сьогодення; формує у молодого покоління позитивний образ майбутнього, сприяє його культурному та духовному росту [2, с. 5].

Один із найбільш значимих плакатів для інформування суспільства – це соціальний плакат, що описує та подає в доступній формі базові соціальні норми, загальнолюдські цінності. Саме у соціальному плакаті відображаються соціальні моделі поведінки, специфіка відносин у суспільстві, соціальні проблеми, а також загальні правила поведінки. Також у соціальних плакатах увага привертається до таких основних проблем суспільства, як: з доров'я нації, демографічне питання, профілактика онкологічних захворювань, у тому числі й дітей, соціальна підтримка людей-інвалідів, популяризація донорства та багато інших. Фактично, соціальний плакат розробляється та створюється відповідно до попиту суспільства в цілому, а не для задоволення комерційних потреб певних груп чи окремих індивідів.

Зважаючи на вищевказане, можна зробити висновок, що плакат – це форма подання суспільно значущої інформації, натомість, наповнення плакату повинне відповідати загальним правилам композиції. Правильно сформоване завдання, дотримання композиційних правил дозволяє найбільш ефективно надати інформацію до всіх соціальних груп, незалежно від їх соціального статусу чи місця проживання. Саме завдяки композиційним прийомам досягається мета соціального плакату.

Список використаних джерел:

1. Зражевська Н.І. Феномен медіакультури у сфері соціальних комунікацій: автореф. дис. ... д-ра наук із соц. комунік.: спец. 27.00.01 / Н.І. Зражевська. – К., 2012. – 34 с.
2. Андрейканіч А.І. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку А.І. Андрейканіч // Плакат: його види та жанри. – 2013. – Т. 1. – № 19.
3. Руденко Є.В., Павленко А.Ф., Бистрякова В.Н., Кугай Т.А., Басанець О.П. Технічна естетика, дизайн та ергономіка // Роль соціального плакату у розвитку суспільства. – 2017. – № 3(24).
4. Люблинский В. Книга в истории человеческого общества. – М., 1972. – 230 с.
5. Станкевич Н. Рекламний плакат з найдавніших часів до поч. XX століття Наталія Станкевич // Мистецтвознавство 09: Науковий збірник. – Львів: СКІМ, 2009. – С. 111–118.
6. Weill A. Three Centuries of French Poster / A. Weill // Interpress Grafik. – 1977. – № 4. – Р. 16–18.
7. Перрюшо А. Жизнь Тулуз-Лотрека. – Спб.: Огиз, 2013. – 416 с.
8. Гринберг Т.Э., Петрушко М.В., Кумылганова И.А. и другие. Реклама: культурный контекст. – М.: РИП-холдинг, 2004. – 186 с.
9. Евангулова О.С., Алленов М.М., Плугин В.А., Сарабьянов Д.В. и др. История русского и советского искусства / общ. ред. Д. В. Сарабьянова. – Высшая школа, 1979. – 337 с.

Трегуб А.М.

*аспірант, старший викладач,
Класичний приватний університет*

ЗОБРАЖАЛЬНІ ЗАСОБИ СЕРВІСНО-ЕКСПЕРТНОЇ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ВІДЕОЖУРНАЛІСТИКИ

Із розвитком новітніх технологій та появою інформаційних сервісів Веб 2.0 кожен користувач мережі отримав можливість створювати та завантажувати для публічного доступу власний контент. За таких умов розпочалось становлення сервісно-експертної громадянської (аматорської) відеожурналістики, з виокремленням певних особливостей застосування зображальних засобів, таких як відеозйомка, композиція кадру, монтаж.

Більшість громадянських журналістів не володіють у достатній мірі професійними операторськими компетентностями, необхідними для

здійснення документальної зйомки. Тому сервісно-експертній громадянській відеожурналістиці притаманна хронікально-інформаційна зйомка, яка вийшла на якісно новий рівень, завдяки розвитку новітніх цифрових технологій. Так, малогабаритні напівпрофесійні камери, екшнкамери або смартфони, оснащені камерами високої роздільної здатності, з вбудованими функціями світло- та кольорокорекції, малогабаритні штативи, портативні механічні та електронні стедікам-системи дозволяють отримати чітке, стабілізоване зображення із заданими параметрами. Через відсутність ліцензійних вимог та затвердженої сітки мовлення виробник контенту для YouTube-каналу (влогер) не обмежується усталеними хронометражами і має можливість деталізовано з максимальною точністю відображати дійсність. «Коли йдеться про інформаційно-хронікальний спосіб творення, мається на увазі, що в кадрі домінуватиме факт. Одним із чинників, що реалізує цю домінанту, є вибір точки зору камери, визначення, з чиеї позиції глядач бачитиме зображене» [1, с. 162]. Об'єктивно-нейтральний погляд камери реалізується з точки зору по-нормалі, тобто зі звичної висоти людського зросту, при цьому увага акцентується на внутрішньокадровому змісті [1, с. 163]. Зйомка з точки зору по-нормалі створює відчуття взаємодії між влогером та глядачем, який інтегрується у віртуальний простір, відмежований лише рамкою екрана. Хронікально-інформаційна зйомка може здійснюватись однією статичною або динамічною камерою.

Важливою складовою композиції кадру є середовище зйомки. Середовищем для зйомки сервісно-експертного YouTube-контенту може бути: реальне середовище проживання або галузевої діяльності влогера (наприклад, кулінарні, медичні, садівничі влоги); реальне середовище, в якому перебуває влогер відповідно до тематики випуску (наприклад, тревел-влоги); аматорська студія (наприклад, б'юті-влоги). Фоном можуть слугувати: інтер'єр, природне середовище, інсталяції з предметів інтер'єру, декоративних оздоблювальних елементів і освітлювальних пристроїв (гірлянди, світильники), стіна, тканина. Необхідною умовою тривимірної композиції кадру є достатній простір для здійснення відеозйомки. Так, ведучий «... має бути в кадрі різким і фактурним, а задник більш м'яким і розмитим. Це і називається «глибина поля»... Взагалі дуже важливий момент перспективи і реальної глибини декорації. Глибина потрібна, щоб мати можливість не тільки помістити телезірку в кадр, але ще й освітити її. Якщо задник буде на відстані одного метра від спини актора, неможливо буде правильно освітити ні задник, ні актора» [3, с. 112]. У виробництві влогів зазвичай використовується портативне освітлювальне обладнання, зі спрямованим світлом, пропущеним через світлорозсіювальний фільтр.

Одним із визначних факторів, який сприяв активізації громадянської відеожурналістики, є те, що нелінійний монтаж став можливим не лише на професійному, а й на аматорському рівні завдяки удосконаленню технічних параметрів персональних комп'ютерів, збільшенню кількості доступних для індивідуального використання монтажних програм (відеоредакторів). Для

сервісно-експертних влогів характерним є поєднання внутрішньокадрового та послідовного монтажу, з мінімальною кількістю монтажних склейок, що дозволяє підкреслити достовірність дії на екрані. Внутрішньокадровий монтаж реалізується через зміну положення об'єкта в кадрі при статичній камері, а також через зміну планів та композиції кадру при динамічній камері. Наприклад, у багатьох б'юті-влогах, внутрішньокадрова динаміка мінімальна й полягає у здійсненні ведучим-влогером рухів верхньою частиною тіла в положенні сидючи. Відповідно до таких умов, зйомка здійснюється середнім планом зафіксованою на штативі камерою, внутрішньокадровий монтаж відбувається за рахунок зміни крупності кадру, через фізичне наближення обличчя або дрібних деталей до об'єктива. Деякі кулінарні влоги відзначаються високою внутрішньокадровою динамікою, із пересуванням у просторі ведучого-влогера виникає «...своєрідна рухома, точніше постійно змінювана, композиція кадру» [2, с. 20]. Відповідно, зйомка здійснюється середнім планом рухомою камерою, внутрішньокадровий монтаж відбувається через фіксацію безперервної дії і зміни композиції кадру. Для зміни крупності кадру застосовують трансфокацію, для стеження за рухом об'єкта – панорамування. Для такого типу зйомки і внутрішньокадрового монтажу необхідне залучення до творчого процесу оператора.

Отже, у виробництві контенту сервісно-експертної громадянської відеожурналістики переважає хронікально-інформаційна зйомка, яка може здійснюватись без відповідної професійної підготовки. При побудові композиції кадру враховуються такі варіанти середовища для зйомки: реальне середовище проживання або галузевої діяльності влогера; реальне середовище, в яке інтегрується влогер відповідно до тематики випуску; аматорська студія. Фоном можуть слугувати: інтер'єр, природне середовище, інсталяції з предметів інтер'єру, декоративних оздоблювальних елементів і освітлювальних пристроїв (гірлянди, світильники), стіна, тканина. Для підкреслення глибини кадру використовується портативне освітлювальне обладнання зі спрямованим світлом, пропущеним через світлорозсіювальний фільтр. Переважає внутрішньокадровий монтаж, який реалізується через зміну положення об'єкта в кадрі при статичній камері, а також через зміну планів та композиції кадру при динамічній камері.

Список використаних джерел:

1. Горпенко В. Монтаж: Кіно. Телебачення. Київ : КиМУ, 2004. 272 с.
2. Кордун В. Зображальна мова оператора кіно і телебачення (вступ до спеціальності) : навч. посіб. для студ. спец. «Оператор кіно і телебачення» вищ. навч. закл. Київ : Видавець Чабаненко Ю. А., 2010. 155 с.
3. Литвина Т. Телевизионное пространство как объект дизайна : учеб. пос. для студ. вузов спец. «052400 Дизайн» / под общ. ред. Н. Брызгова. Москва : МГХПУ им. С. Г. Строганова, 2007. 135 с.

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Зеленько Е.В.

магістр,

Черкаський державний технологічний університет

АЛГОРИТМ ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖИ РИЗИКУ ПРИ РОЗРАХУНКУ РОЗДРІБНОЇ ЦІНИ

Розробка та підтримка алгоритмів для розрахунку цін в сфері торгівлі – один з актуальних напрямків розвитку інформаційних систем в останні роки, що привертає увагу фахівців різного профілю.

Фахівці в галузі економіки бачать в подібних алгоритмах нові можливості для вдосконалення автоматизованих систем, перетворення їх в публічні автоматизовані системи нового покоління з розвиненими засобами подання різноманітних цифрових інформаційних ресурсів і доступу до них, створювані з урахуванням необхідності інтеграції та використання API.

Фахівці в галузі інформаційних систем розглядають вищеописані автоматизовані системи як новий клас інформаційних систем, що базуються на самих передових досягненнях інформаційних і телекомунікаційних технологій. Розробки таких систем породжують різноманітні складні теоретичні і технологічні проблеми, які потребують окремого дослідження.

У межах окресленої проблеми важливими є наукові задачі розробки моделей, методів, алгоритмів та програм, які здійснюють моделювання процесів для обробки даних та розрахунку цін з метою визначення їх основних характеристик для побудови математичного програмного забезпечення автоматизованих систем розрахунку роздрібних цін.

Формування ціни в умовах ринку – провідний важіль господарського механізму підприємства, який реалізується у взаємодії попиту та пропозиції, обслуговує всі етапи суспільного відтворення та виступає основою подальшого розподільчого процесу. Саме в ціні виявляються як елементи вартості суспільного продукту, так і ефективність інституційного забезпечення її утворення. Відтак, ціна – економічний інструмент, завдяки якому вартість товару одержує грошовий вираз та стає об'єктом суспільного розподілу. Аналіз проблем сучасного ціноутворення сприятиме як виявленню суперечностей ціноутворення в Україні, так і обґрунтуванню шляхів підвищення його ефективності.

Таким чином, ефективне ціноутворення сприяє підпорядкуванню виробництва суспільним потребам. А адекватний рівень цін сприяє економічному зростанню, забезпечує ефективне конкурентне середовище, орієнтує виробництво на інноваційний зміст, скорочує витрати виробництва

та прискорює обіг виробничого капіталу, підвищує якість товарів і послуг та їх споживчий попит.

Усе вищезазначене обумовлює актуальність розробки алгоритмів для розрахунку, наприклад, роздрібної ціни при недостатній кількості необхідних даних, зумовленої різними факторами.

Метою даної роботи є підвищення ефективності та якості розрахунку роздрібної ціни там, де для цього не вистачає даних, дозволяючи замовнику заощадити грошові кошти або подолати перешкоду в разі відсутності вибору.

В умовах ринку прийняття цінових рішень на підприємстві ускладнюється, що може бути пов'язано з існуванням ряду проблем у сфері цінової політики. Так, до таких проблем належать:

- відсутність стратегічного підходу в ціноутворенні;
- недосконалість інформаційного забезпечення процесу ціноутворення;
- нестабільність законодавчої бази;
- відсутність (або недієвість) маркетингових досліджень як основи для прийняття цінових рішень;
- низький рівень оцінки факторів ціноутворення;
- відсутність комплексної оцінки цінової чутливості споживачів;
- ігнорування моніторингу цін конкурентів у процесі розробки цінової політики;
- необґрунтований вибір цілей ціноутворення;
- відсутність єдиного підходу до механізму ціноутворення на підприємствах;
- використання затратного підходу в ціноутворенні;
- несвоєчасність та недієвість заходів щодо коригування цін;
- відсутність зв'язку ціни з іншими елементами комплексу маркетингу.

Існуючі в даний час проблеми у сфері ціноутворення знижують як ефективність діяльності підприємств у цілому, так і дієвість цінової політики підприємств зокрема. Це, у свою чергу, обумовлює необхідність пошуку й утвердження нового підходу до процесу формування цінової політики підприємств.

Основною проблемою, що і зумовила розробку даного алгоритму, являється відсутність необхідної кількості даних, наприклад ціна та залишок для товару по кожному постачальнику. Тому виникла задача розробити алгоритм, який розраховував би безпечну роздрібну ціну товару за відсутності необхідних даних.

В даній роботі було проаналізовано множини варіаційних рядів для цін та залишку товару. Було визначено залежності між даними цих множин за допомогою коефіцієнту кореляції Пірсона. Коефіцієнти представлено як в письмовому, так і в графічному вигляді.

За допомогою вищеописаних коефіцієнтів було визначено відношення між значеннями змінних та їх роль у алгоритмі, що являється спрощеною копією вже існуючих подібних алгоритмів, які використовуються для ціноутворення.

Результат роботи алгоритму повністю задовольнив замовника. Алгоритм використовується німецькою компанією при розрахунку безризикової роздрібної ціни товару, заощаджуючи кошти за рахунок придбання менш дорогого пакету послуг. За півроку роботи алгоритм окупив затрати на розробку та підтримку платформи, на якій він використовується.

Список використаних джерел:

1. Golub T. The Analysis of Text Documents Classifiers Constructing Methods / T. Golub // XIII International conference: Modern Problems Of Radio Engineering, Telecommunications, And Computer Science 2016, 23-26 February 2016. : тези доп., Lviv-Slavsko, Ukraine, 2016. – P. 742-745.
2. Porter M.F. An algorithm for suffix stripping / M.F. Porter // Program, 2006, Vol 40. Iss. 3. P. 211-218.
3. Moral Cristian, A survey of stemming algorithms in information retrieval / Cristian Moral, Angélica de Antonio, Ricardo Imbert and Jaime Ramírez // Information research. – Vol. 19, no. 1. – 2014. – P. 605-625.
4. Yatsko Viatcheslav, Y-stemmer / Yatsko Viatcheslav. – Yatsko's Computational Linguistics Laboratory. URL: <http://yatsko.zohosites.com/y-stemmer.html>
5. Lama Prabin. Clustering system based on text mining using the k-means algorithm / Prabin Lama. – Bachelor's thesis (UAS) of Information Technology «Text Mining and Clustering 2013». URL: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/69505/Lama_Prabin.pdf?sequence=1
6. Коваленко А. «Стеммер». Морфологический анализ для небольших поисковых систем. Системный администратор. 2002. Выпуск № 1(1). URL: <http://samag.ru/archive/article/47>

Поляченко А.І.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СИСТЕМА РОЗПІЗНАВАННЯ ТОМОГРАФІЧНИХ І РЕНТГЕНІВСЬКИХ ЗНІМКІВ ДЛЯ ПОШУКУ І ЛОКАЛІЗАЦІЇ ПАТОЛОГІЙ

На сьогодні, при використанні комп'ютерної та магнітно-резонансної томографії (КТ та МРТ відповідно), однією з найважливіших задач, що постає перед лікарями, є визначення точних меж пухлин та інших аномальних утворень у тканинах організму людини [1]. Результатом обстеження при КТ і МРТ є серія знімків, що відповідають обраним площинам сканування. На основі отриманих знімків лікар візуально визначає наявність аномальних утворень та їх межі. Проблема полягає у тому, що наявність пухлин досить просто визначити візуально у силу їх характерних структурних особливостей, у той час як визначення точних меж між

здоровими та ураженими тканинами є дуже складною задачею, яку практично неможливо вирішити без виконання додаткових замірів та розрахунків [1]. Складність цієї задачі є наслідком того, що здорові та уражені тканини на знімках КТ та МРТ можуть виглядати практично однаково, у сенсі, наприклад, кольору відповідних областей, що, у свою чергу, унеможливилює використання методів візуального аналізу зображення для виявлення меж між вказаними областями [1; 2]. Тому виникає необхідність у побудові системи розпізнавання томографічних і рентгенівських знімків для пошуку і локалізації патологій з класифікацією таких знімків.

Для пошуку і локалізації аномалій на томографічних і рентгенівських знімках пропонується система розпізнавання, яка включає наступні структуровані елементи:

- блок введення інформації про пацієнта;
- блок обробки медичних зображень, що включає:
 - згорткову нейронну мережу для класифікації томографічних і рентгенівських знімків;
 - згорткову нейронну мережу для визначення залежностей значень просторового фактора Wz від стандартизованих z -значень і з наступним розрахунком коефіцієнту загальної просторової автокореляції [2];
 - згорткову нейронну мережу для сегментації томографічних і рентгенівських знімків;
 - підсистему ручної обробки медичних зображень, що представлена лікарем-діагностом;
 - блок для встановлення висновку, що включає нейронну мережу, призначену для порівняння отриманих результатів;
 - блок для класифікації виявлених патологій, що включає нейронну мережу;
 - базу даних, як вже існуючих знімків, так і нових, у т.ч. з результатом оброблення;
 - блок підготовки звіту.

Загальний вигляд функціональної структури пропонуємої системи розпізнавання томографічних і рентгенівських знімків для пошуку і локалізації патологій приведено на рис. 1.

У приведеній функціональній структурі пропонуємої системи (рис. 1) початковим етапом є отримання томографічних чи рентгенівських знімків, які, далі, поступають до блоків введення інформації про пацієнта і обробки медичних зображень.

Інформація про пацієнта в результаті введення потрапляє до бази даних разом із томографічними чи рентгенівськими знімками.

Блок обробки медичних зображень із внутрішніми зв'язками має наступну структуру (рис. 2).

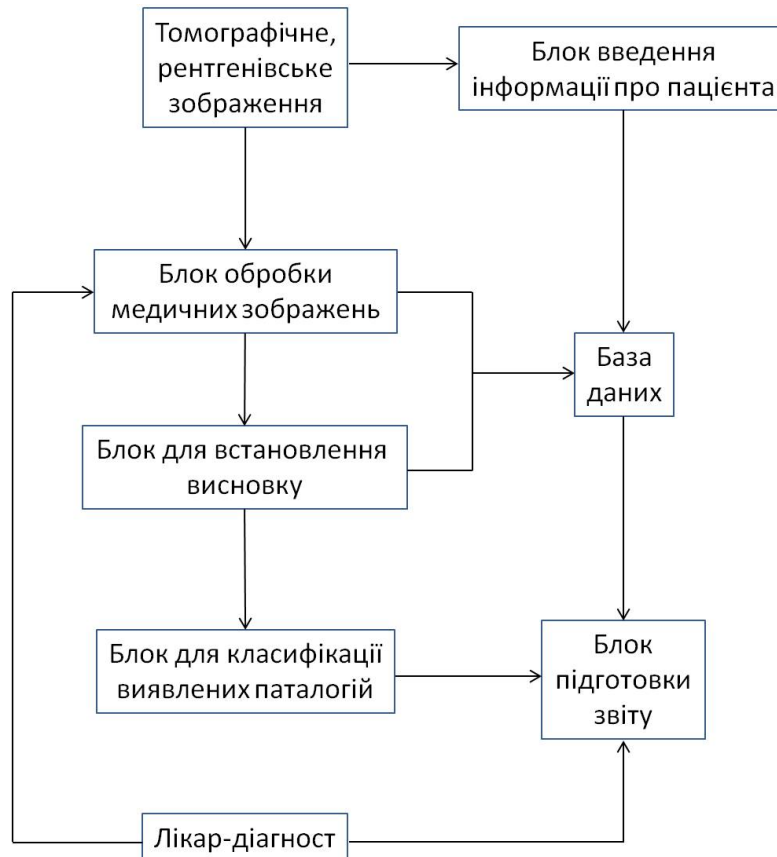

Рис. 1. Загальний вигляд функціональної структури пропонуємої системи розпізнавання томографічних і рентгенівських знімків для пошуку і локалізації патологій

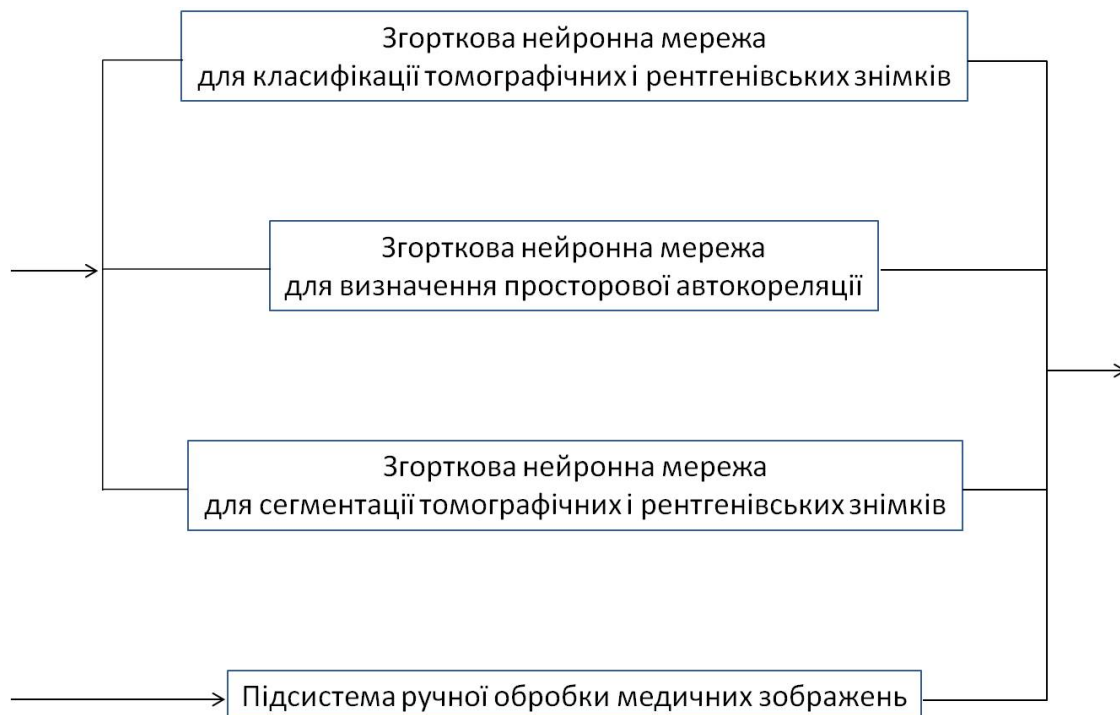

Рис. 2. Структура блоку обробки медичних зображень

Приведена структура блоку обробки медичних зображень (рис. 2) пропонуємої системи включає 4 підсистеми, які охоплюють автоматичну обробку томографічних чи рентгенівських знімків, а також обробку в ручному режимі лікарем-діагностом.

Порівняння результатів і встановлення висновку основане блоці з нейронною мережею, що призначена для виконання даних процесів.

Класифікація виявлених патологій на КТ чи МРТ знімках відбувається на основі нейронної мережі. Для зручності може бути використана нейромережа, що розгорнута на хмарному сервері, таких як GoogleNet, ResNet, тощо.

База даних представляє собою інформацію по вже існуючим знімкам, так і новим, у т.ч. після обробки з відповідним результатом.

У блоці підготовки звіту реалізовано можливість отримання кілька видів звітів: по результатам обслідування (загальний висновок) або результати статистики по існуючим пацієнтам з патологіями. Будь-який з можливих звітів може бути збережений у базі даних системи, або виведений на екран монітора або принтер.

Список використаних джерел:

1. Поляченко А.І. Можливості методів пошуку та локалізації аномалій у томографічних та рентгенівських знімках для підвищення точності встановлення діагнозу / А.І. Поляченко // Наукові нотатки. – 2018. – Вип. 64. – С. 159-165.
2. Поляченко А.І. Пошук контурів областей із певною патологічною структурою на МРТ знімках / А.І. Поляченко // Науковий журнал «Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво». – Луцьк, 2019. – Випуск № 34. – С. 96-106.

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ

Мартынюк О.В.

кандидат наук по физическому воспитанию и спорту, доцент;

Печеная В.М.

старший преподаватель,

Национальный технический университет «Днепропетровская политехника»

МОРФОФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЖЕНЩИН 21-35 ЛЕТ В ЗАВИСИМОСТИ ОТ УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ

Аэробика является одним из популярных видов оздоровительной физической культуры и продолжает удерживать самый высокий рейтинг [3].

Как симбиоз различных средств и методов физического воспитания, аэробика способна в полной мере удовлетворить потребность занимающихся в двигательной активности и самое главное, обеспечить достижение социально значимых результатов: здоровья, оптимального физического развития, культуры движений, эстетики физического имиджа [4].

Согласно данным [2; 4; 5] для эффективной реализации программ физкультурно-оздоровительных занятий с женщинами планирование тренировочных нагрузок следует не только в зависимости от половых и возрастных особенностей, но и учитывать морфологическое состояние и функциональную готовность организма занимающихся к физическим нагрузкам.

Цель работы – изучить морфофункциональное состояние женщин 21-35 лет для разработки методики физкультурно-оздоровительных занятий аэробикой с учетом выявленных особенностей занимающихся.

Материал и методы. Констатирующий эксперимент проводился на базе кафедры физического воспитания и спорта НТУ «Днепропетровская политехника» (г. Днепр) с участием 20 женщин 21-35 лет ($\bar{x} = 27,05$ лет).

Заключительное суждение о морфофункциональном состоянии женщин основано на результатах, полученных при помощи метода индексов. По свидетельству литературных источников [4; 6; 7], данный метод исследований часто применяют при массовых обследованиях в оздоровительной физической культуре, и имеет ряд преимуществ, а именно оперативность, доступность и информативность.

Результаты тестирования регистрировались в разработанном протоколе, подготовленный для каждого участника программы. Далее математико-

статистическая обработка полученных результатов производилась на ПК с использованием программ «Microsoft office Excel 2007».

Результаты исследований. При помощи метода определения уровня физического состояния (УФС) по Л.Я. Пироговой участницы эксперимента поделены на группы. К сожалению, среди женщин первого зрелого возраста, выявлено, только, лица с ниже средним УФС – 45% (n=9) и низким УФС – 55% (n=11).

В табл. 1 представлены среднестатистические характеристики показателей морфофункционального состояния женщин на основе анализа результатов изучения УФС и указывают на достоверность различий, которые следуют учитывать при планировании физической нагрузки, при подборе средств и методов физического воспитания с целью повышению уровня физического состояния занимающихся.

Таблица 1

**Статистические характеристики и оценка показателей
морфологического состояния женщин 21-35 лет, полученные в ходе
констатирующего эксперимента, (n=20)**

Показатели	УФС		<i>t</i>	<i>α</i>
	Ниже среднего (n=9)	Низкий (n=11)		
	$\bar{x} \pm \sigma$	$\bar{x} \pm \sigma$		
Уровень физического состояния, у.е.	0,423±35,62	0,232±0,08	6,86	≤0,001
Индекс Кетле, г/см	340,01±35,62	411,09±37,28	4,35	≤0,001
Процентное содержание жировой массы тела, %	23,82±10,23	31,76±3,05	4,41	≤0,001
Индекс пропорциональности между грудной клеткой и ростом тела, %	50,73±2,66	55,88±3,38	3,81	≤0,01
Индекс Пенье, у.е.	26,04±10,23	5,08±9,88	4,63	≤0,001
Индекс скелетно-мышечной массы, у.е.	7,62±0,53	8,26±0,71	2,29	≤0,05
Силовой индекс, %	55,54±5,86	48,15±9,72	2,099	≤0,1
Жизненный индекс, мл/кг	49,57±9,92	47,68±5,58	0,50	>0,05
Индекс Робинсона, у.е.	85,11±5,78	107,45±10,87	5,87	≤0,001
Коэффициент эффективности кровообращения	2791,88±442,25	3452,82±470,98	3,23	≤0,01
PWC ₁₇₀ , Вт/кг	2,46±0,38	2,29±0,27	1,16	>0,05
Индекс Руфье, у.е.	8,93±4,93	10,47±3,53	0,79	>0,05
Адаптационный потенциал, у.е.	2,13±0,14	2,82±0,36	5,89	≤0,001
Уровень физического здоровья, балл	12,77±3,27	6,64±3,04	4,31	≤0,001

Список использованных источников:

1. Андреева О. Аналіз мотиваційних теорій у сфері оздоровчої фізичної культури та рекреації // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – 2004. – № 2. – С. 81-84.
2. Беляев Н.С. Индивидуально-типологический подход в применении базовых шагов на занятиях оздоровительной классической аэробикой с женщинами зрелого возраста: автореф. дис. ... кандидата педагогических наук: 13.00.04. – СПб., 2009. – 26 с.
3. Лисицкая Т.С. Принципы оздоровительной тренировки [Электронный ресурс] // Теория и практика физической культуры. – 2002. – № 10. – Режим доступа: http://www.lib.sportedu.ru/press/TPFK/2002N8/p6-14htm#Page_Top (дата обращения: 15.08.2019).
4. Сологубова С.В. Морфофункциональные особенности женщин первого зрелого возраста, которые нужно учитывать при построении программы фитнес-тренировок // Физическое воспитание студентов. – 2011. – № 1. – С. 118-122.
5. Романенко Н.И. Особенности соматометрических характеристик женщин среднего возраста, занимающихся фитнесом [Электронный ресурс] // Вестник Адыгейского государственного университета. Серия 3 : Педагогика и психология. – 2011. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-somatometricheskih-harakteristik-zhenschin-srednego-vozrasta-zanimayuschih-sya-fitnessom> (дата обращения: 15.08.2019).
6. Романчук О.П. Лікарсько-педагогічний контроль в оздоровчій фізичній культурі: навч.-метод. пос. – Одеса: видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2010. – 206 с.
7. Руненко С.Д. Врачебный контроль в фитнесе: монография [Текст]. – М.: Советский спорт, 2009. – 192 с.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Гуцалюк Ю.С.

аспірантка,

Національний університет «Острозька академія»;

викладач,

Хмельницький торговельно-економічний коледж

Київського національного торговельно-економічного університету

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОСЛАВНОГО ЕКУМЕНІЗМУ У КОНТЕКСТІ СОЦІУМУ

Сучасне суспільство тісно вплітає червоною ниткою у себе релігійні настрої, традиції, історичні зміни, що досить яскраво відображається на свідомості людей, їх поведінці та переконаннях. У свою чергу кожне суспільство становлять різні релігійні меншини, що мають свою етику та цінності, звідси можуть виникати і релігійні конфлікти. Особливої ролі в цьому контексті набуває завдання вироблення нової глобальної етики співжиття та дослідження конструктивних моделей взаємодії, традицій та співпраці суб'єктів світової спільноти. Особливе місце серед таких моделей займає єкуменічний рух, найбільш впливовою організацією в якому є Всесвітня Рада Церков.

Актуальність даної теми полягає у тому, що єкуменізм у розрізі православних церков має різні кути зору та спрямованості. Що у свою чергу спричинене історичними подіями та фактами. Це актуалізує необхідність глибокого та різностороннього дослідження єкуменізму, вивчення його ідейних джерел, змісту та форм єкуменічної співпраці.

Означеній проблематиці присвячені праці таких науковців: А. Арістової, В. Бондаренка, В. Єленського, М. Заковича, С. Здіорука, А. Колодного, А. Марчишака, О. Сагана, Л. Филипович, Г. Христокіна, П. Яроцького. Окреме місце в наукових розвідках з проблем єкуменізму займають питання унії та розвитку православно-католицького діалогу, дослідженню яких присвячені праці А. Аржаковського, Е. Бистрицької, І. Богачевської, В. Гриневича, Н. Кочан, М. Мариновича. Першим цілісним дослідженням єкуменізму в українському релігієзнавстві стало дисертаційне дослідження О. Кисельова «Феномен єкуменізму в сучасному християнстві: філософсько-релігієзнавчий аналіз». Автор докладно аналізує єкуменічну термінологію: зміст понять «єкуменізм», «єкуменічне богослов'я», «єкуменічних рух»; досліджує розвиток християнського єкуменізму на різних рівнях його розгортання.

Слід зазначити, що екуменічні відносини відбуваються не лише у релігійній, але й у світській сфері, то, з релігієзнавчої точки зору, вони не завжди є відносинами релігійними. Екуменічний діалог ведеться з чітких конфесійних позицій.

Серед Православних церков ініціативу у веденні екуменічного діалогу та налагодженні співпраці взяла на себе Константинопольська Православна Церква, патріарх якої виступив на початку ХХ ст. (в 1902 та 1904 рр.) з ініціативами всеправославного обговорення питань щодо взаємовідносин Православних церков, їх єдності у вірі, уніфікації православного богослужіння та ставлення до «інославія».

Особливості участі Православних церков у екуменічному русі обумовлені православною еклезіологією, відповідно до якої лише Православна церква є тією «Єдиною, Святою, Соборною і Апостольською Церквою» про яку йдеться у дев'ятому члені Символу віри, а отже, лише вона повною мірою зберігає християнську істину.

Головною умовою досягнення християнської єдності Православні церкви бачать віднайдені повної згоди в догматичних питаннях, що визначає чіткі межі екуменічного діалогу, а саме, визнання його можливості лише за умови збереження «неушкодженої віри Семи Вселенських Соборів нерозділеної Церкви», тобто у межах власне Православ'я. Тому для інших релігій це не є безкомпромісною умовою [3, с. 9].

Розуміння екуменічної діяльності слід розглядати в місіонерстві, на проблемах розколу. Головним об'єктом спільних соціальних ініціатив церков, що беруть участь у екуменічному русі, став комплекс проблем сучасного суспільства, що, з огляду на свій масштаб, дістали назву глобальних.

Питання християнської єдності посідає важливе місце в українському сьогоденні. Однак, значна політизація екуменічного діалогу стає причиною підміни богословської проблематики діалогу соціально-політичною. Відсутність самостійного представництва в екуменічних організаціях, непослідовність та несистемність їх соціальної та міжнародної діяльності є ключовими проблемами, що стоять на заваді розгортання повноцінного екуменічного діалогу між українськими церквами [3, с. 15].

Потрібно побудувати системність в екуменічних організаціях, зокрема також зробити акцент на міжнародному співробітництві. Слід розглянути через призму історії екуменічні рухи, їх досягнення та причини невдалих переговорів, безпосередньо об'єктивних та суб'єктивних причин що цьому сприяли.

Можна говорити про успіхи та досягнення, невдачі та розчарування православної участі в екуменічному русі. Але саму участь можна розглядати через призму розвитку конфесії [5, с. 392].

Єднання християн можливе лише як приєднання до православ'я, а участь православних в екуменічному русі та богословських діалогах розглядається, в першу чергу, як «свідчення православної віри».

Отже, необхідно актуалізувати соціальну складову екуменічного руху та обґрунтовувати необхідність активної соціальної діяльності церков. Соціум впливає на погляди, переконання безпосередньо людей котрі його формують, тому доречним є питання про включеність таких процесів як екуменізм у соціум. Кожна людина повинна розуміти значення екуменізму, його роль та трактування. ЗМІ повинні всебічно розглядати та доносити до населення значущість екуменічних відносин. Православний світ має бути обізнаний у релігійних питаннях, володіти необхідною інформацією, адже релігійна культура населення також формує національну культуру, тому, що це рівень духовного виховання та сфери як такої.

Список використаних джерел:

1. Кисельов О.С. Екуменізм як шлях духовного єднання християн // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка: Філософія. Політологія. – Вип. № 42-45. – К., 2002. – С. 288.
2. Корнійчук Ю.Ю. Соціальний вимір екуменізму в сучасному Православ'ї / Юлія Юріївна Корнійчук // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – К.: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2010. – Вип. № 23(36). – С. 25-31 (Серія 7: Релігієзнавство. Культурологія. Філософія).
3. Корнійчук Ю.Ю. Соціальний вимір екуменічної діяльності православних церков : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. : спец. 09.00.11 «Релігієзнавство» / Корнійчук Юлія Юріївна. – Київ, 2011. – 18 с.
4. Клінгер Є. Православ'я і екуменізм // Сопричастя. Львів, 1996. № 3-4. С. 154-168.
5. Саган О. Вселенське православ'я. – К., 2004. – 392 с.
6. Яроцький П. Екуменізм: стан, проблеми сучасного розвитку // Релігійна свобода: свобода релігії і національна ідентичність – світовий досвід та українські проблеми. – К., 2002. – С. 40.

Жукова Г.В.

*кандидат педагогічних наук, докторант,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова*

ПОЗААКАДЕМІЧНА ОСВІТА ЯК УМОВА ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ

З точки зору трансформаційного підходу до неперервної освіти інтерес представляють такі напрями, як зміна ролі держави в освітній політиці і практиці в контексті глобалізації, застосування аналізу економічних і політичних чинників, вивчення впливу глобальних трендів на формування регіональної політики, вивчення форм диверсифікації, інтеграції, синхронізації, інтернаціоналізації професійної і додаткової освіти. Розробка ефективних механізмів прискорення трансформації професійної освіти повинна ґрунтуватися на освітніх технологіях в наступній градації –

методологічні освітні технології в якості інтегральних моделей, стратегічні освітні технології як спосіб досягнення стратегічних цілей, тактичні освітні технології як конкретний спосіб досягнення цілей освіти в рамках певної освітньої технології. Перед безперервною освітою постають питання, чи можна на сьогоднішньому етапі говорити про зміни в системі професійної освіти під впливом трансформаційних процесів в культурно-освітньому, соціально-економічному просторах України і світу в цілому, а також які механізми трансформації можуть забезпечити цілісність і стійкість освітнього простору як системи в інтересах сталого розвитку.

Тенденцією глобалізації освіти, як широкого простору позаакадемічної освіти (на противагу академічній), є інтернаціоналізація, підвищення мобільності викладачів і студентів, можливість більш широкого обміну досвідом, закордонних стажувань, посилення практичної спрямованості освіти, впровадження в освітні програми практичних дисциплін, залучення викладачів-практиків. Серед освітніх організацій, найбільш швидко перебудовується під нові вимоги позаакадемічна освіта. Крім занять за програмою студенти можуть відвідувати майстер-класи спеціально запрошених представників науки, культури, банківської сфери та інших напрямів бізнесу. В основі навчальних програм позаакадемічної освіти знаходяться актуальні вимоги сучасних роботодавців. Її цільова аудиторія – дорослі, люди з самостійними доходами, які займаються професійною діяльністю і хочуть отримати прикладні знання [3].

Описуючи кризу в сучасному світі, Генон Рене наголошував на потребі змін, які стануть переходом від одного світу до іншого. Цей розрив не може бути різким, він об'єднуючий і плавний. Адже перетворення освіти з одного виду в інший може сформувати більш досконалу форму навчального процесу. Р. Генон зазначає, що хтось може знати шлях цього переходу, а хтось просто в подальшому зрозуміє його необхідність і правильність, але не потрібно чекати самовільного спуску від одного до іншого, потрібно форсувати і знаходити вирішення неспівпадіння теорії і практики [4].

Угорський учений Петер Радо стверджує, що невизначеність ролі держави в освіті пов'язана з проблемами різноманітних підходів. Навіть якщо освітня система рухається до децентралізації та лібералізації, відсутні чинники більш опосередкованого управління. Набір унікальних можливостей освіти імовірно відкрити переходом до процесу революційних змін. Цей імпульс економить тривалий період поступового перетворення певних послуг та сегментів системи освіти їхніми простими замінами. Труднощі виникають у випадку, коли керівництво академічною освітою має величезний вплив на освітню політику. В більшості країн чудовий академічний досвід був застосований з творчістю та хороброю професійною фантазією [5, с. 122].

Інформаційна революція носить загальнонауковий характер і, завдяки їй, формується нова парадигма у філософії освіти. Інформація може бути зведена до розуміння інформаційної парадигми як основоположної теорії,

концептуальної основи, на базі якої будуються нові цінності. Методологічний регулятив науково-педагогічного дослідження представляє собою підстави, ідеї, принципи, логіку, підходи до проектування освітньої практики, методи здійснення, базові моделі або стратегії освіти. Наукове педагогічне співтовариство потребує постійного оновлення методології, а отже, й переосмислення ідей філософії ноосфери, концепції синергетики, філософії життєтворчості. Для України інформатизація стає напрямом виробництва засобів постачання інформації, зниження вартості її спорядження, збільшення об'ємів регулювання приладів з'єднання. Існують такі необхідні напрями процесу інформаційної педагогіки як відкритість, багатоаспектність, збільшення рамок освіти протягом життя [1, с. 13].

В книзі «Третя хвиля» Е. Тоффлер розкрив своє бачення розвитку суспільства – першим було аграрне, потім індустріальне, за ними постіндустріальне. Особливо детально він розкрив перехід від індустріального до постіндустріального суспільства, коли навчання і освіта виходять на перше місце щодо економічного процвітання. Письменник-педагог присвятив цьому питанню окремий розділ, адже етика споживання перетворюється в життєзначущі для всього людства цінності. Новий спосіб життя вимагає свободи самовираження, що розвиває у людини фантазію, інтуїцію, комунікабельність. Хоча автор зазначає, що одні народилися для того, щоб створювати, інші – зберігати цивілізацію. Футуролог розкриває, що основою суспільства в третій хвилі буде інформація, Інтернет всього [2, с. 418–425].

Отже, в епоху глобалізації перед світом виникають не тільки нові можливості, але й нові виклики. Поряд зі структурними соціально-економічними зрушеннями, політичними змінами формується економіка знань з її новим робочим середовищем, іншими формами організації суспільства і каналами комунікації, що робить ще більш нагальною потребу оновлення та адаптації колективних та індивідуальних навичок і умінь. Позаакадемічна освіта є найважливішою мірою, яка необхідна у відповідь на ті виклики, з якими ми стикаємося. Освіта дорослих є ключовим компонентом цілісної і всеосяжної системи навчання і освіти протягом усього життя.

Список використаних джерел:

1. Кивлюк О. П. Становлення інформаційної педагогіки в умовах глобалізації: філософський аналіз : автореф. дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.10. Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К., 2013. 31 с.
2. Тоффлер Елвін. Третя хвиля ; перекладач : Андрій Євса, за редакцією Віктора Шовкуна. Київ : Видавничий дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
3. Froment E. The European Higher Education Area: A New Framework for the Development of Higher Education. Higher Education in Europe. 2003. Vol. 28. No. 1. P. 27–31.
4. Guénon R. Crisis of the Modern World. Sophia Perennis. 2010. 136 p.
5. Rado P. Transition in Education. Policy Making and the Key Education Policy Areas in the Central European and Baltic Countries. Budapest : Open Society Institute, 2001. 218 p.

Солов'ян В.С.

аспірант,

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ ХАРАКТЕР І СВІТОГЛЯД В КОНЦЕПЦІЇ ВИХОВНОГО ІДЕАЛУ ГРИГОРІЯ ВАЩЕНКА

Політико-філософський доробок західної української діаспори другої половини ХХ ст. є невід'ємним аспектом українського культурного простору. Помітне місце в межах політико-філософських студій вчених-емігрантів зазначеного періоду належить спробі описати найважливіші компоненти національного характеру українців. Науковці української діаспори створили цілий пласт розвідок, присвячених впливу політико-економічних, історико-соціальних, географічних, кліматичних та інших чинників на формування світогляду і ментальних особливостей українського народу. Спроби описати і систематизувати характерні риси українця також здійснювались в межах педагогічної думки діаспори.

У повоєнні роки в межах педагогічних студій науковців діаспори сформувався потужний запит на подолання виклику національно-культурного самозбереження українців. В рамках пошуку орієнтирів освітньої системи, які б відповідали на виклик часу, чимало науковців звертались до проблеми «виховного ідеалу». З-поміж українських еміграційних мислителів другої половини ХХ ст. даній проблематиці присвятили ряд публікацій філософ Олександр Кульчицький, етнопсихологи Богдан Цимбалістий, Володимир Янів, Іван Мірчук, педагоги-практики Іван Головінський, Едвард Жарський, Мирослав Семчишин, Іван Гончаренко [4].

Особливий вклад в обґрунтування даної концепції здійснив педагог та громадівський діяч Григорій Ващенко (1878-1967). Свою етнопедагогічну концепцію вчений обґрунтовує в праці «Виховний ідеал». Поняття виховного ідеалу вчений визначає як «образ ідеальної людини, на який має орієнтуватися педагог, виховуючи молоде покоління» [1, с. 12].

З позицій вивчення політико-філософських поглядів представників української діаспори особливий інтерес для нас становить опис українського національного виховного ідеалу, який Г. Ващенко здійснює через реконструкцію українського ідеалу людини. Ідеал людини, з погляду Г. Ващенка, – «це те найкраще, що створив народ в розумінні властивостей людської особовості та її призначення» [2, с. 18].

Для з'ясування сутності українського виховного ідеалу Г. Ващенко простежує розвиток уявлення про ідеал людини в українському ментальному просторі. В праці «Виховний ідеал» Г. Ващенко реконструює український ідеал людини на широкому історичному матеріалі, від доісторичних часів, та виокремлює характерологічні риси українця в народній творчості та в творах

українських письменників XIX ст. Таким чином, вчений висновує виховний ідеал з характерологічного образу українця.

Відтак, на сторінках «Виховного ідеалу» Г. Ващенко описує характерологічні риси української ментальності. На його переконання, матріархат та екзогамія сприяли розвитку серед українців розпорошеності. Як відзначає вчений, після одруження наші предки зазвичай відділялися від батьків і жили своїм окремим господарством. З цією рисою пов'язана любов до волі, а разом з тим і взаємні непорозуміння і сварки, що часто призводили до внутрішньої боротьби. Тому українцям було не просто організувати державу з міцною владою. На думку Г. Ващенко, ця обставина на ранніх етапах становлення українського народу спричиняє мотив звернення до чужих володарів. Так в український ґрунт увійшли войовничість і хоробрість – риси, яким дослідник приписує варязьке походження. Однак згодом під впливом слов'янської стихії ці риси були ушляхетнені, позбавлені кривавої жорстокості [1, с. 183].

Також Г. Ващенко відзначає такі дві взаємопов'язані риси селянина як релігійність та відданість традиціям. «Релігійність у типового селянина міцно зв'язана з вірністю традиціям. Фактично через традиції від старших до наступних поколінь в першу чергу передаються релігійні вірування та звичаї» – зазначає вчений [1, с. 183]. Оскільки релігія проникала в український народ відповідно до його психічних властивостей, історії й побуту, що відбилося на релігійних обрядах, моралі і на виховному ідеалі. Таким чином, за спостереженням Г. Ващенко, християнство в Україні набувало національних форм.

Також українцям притаманний «духовий аристократизм», який, за визначенням Г. Ващенко полягає в тому, що «людина ставить на перше місце не зовнішні ознаки гідності, не своє положення, не одягу й багатство, а високі духові якості вдачі». Аристократизм, як вважає Г. Ващенко, закладає тенденцію до індивідуалізму. За його визначенням, для українця найцінніше – воля, незалежність в житті особистому, родинному й господарському. Селянський індивідуалізм органічно зв'язаний з усвідомленням своєї гідності: «типовий селянин поважає себе і свою людську гідність» [1, с. 185].

Індивідуалізм і самоповага селянина – власника, з погляду Г. Ващенко, може набувати як здорових, так і хворобливих форм. Так, інколи індивідуалізм переходить у вузький егоїзм: замикання в рамці лише особистих інтересів, байдужість до суспільного життя («моя хата з краю»). За несприятливих умов політичного і суспільного життя індивідуалізм українця перетворюється в егоїзм, що характеризується замиканням в коло вузьких особистих інтересів, нехтування інтересами суспільними. Цей егоїзм набуває різних форм, як наприклад, – ренегатство, кар'єризм, байдужність до всього, що виходить за рамки власних інтересів.

Тому причиною невдач визвольних змагань і державотворчих проектів Г. Ващенко називає «хиби волі і чину». «Нерішучість, інертність, млявість в рухах і т. ін. – це ті хиби, які спричиняють наші невдачі. Чи природні ці хиби вдачі, чи вони виникли внаслідок тяжких історичних умов життя народу» [1, с. 185].

Відтак вчений вважає головним завданням в царині освіти гармонійне виховання української молоді, основою якого є виховання волі й характеру під гаслом: «Служба Богові й Батьківщині». Сучасна дослідниця концепції «національного виховання» Людмила Кулішенко вважає, що Г. Ващенко в основу національної педагогіки поклав християнський ідеал [5]. Утвердження християнської моралі повинно відбуватися шляхом перетворення віри в Бога у внутрішнє переконання людини: «Служба Богові і Батьківщині вимагає в першу чергу високих інтелектуальних властивостей. Щоб служити Богові й Батьківщині, треба мати відповідний світогляд, добру фахову підготовку і розвинені формальні здібності інтелекту» [1, с. 183].

Список використаних джерел:

1. Ващенко Г. Виховний ідеал: Підручник для виховників, учителів і українських родин / проф. Г. Ващенко. – 2 вид. – Брюссель: Видання Центральної Управи Співки Української Молоді, 1976. – 208 с.
2. Ващенко Г. Виховання любови до батьківщини (націоналізм і інтернаціоналізм) – Лондон : Видання УВС, 1954. – 40 с.
3. Ващенко Г. Виховання волі і характеру. – Лондон: Видавництво Співки української молоді, 1956. – 256 с.
4. Глушко О. «Виховний ідеал» як система виховання національних цінностей в української молоді США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/709604/1/%D0%92%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%96%D0%B4%D0%B5%D0%B0%D0%BB%20%D0%A1%D0%A3%D0%9C.pdf>
5. Кулішенко Л. Ідеал національного виховання: сучасне бачення проблеми [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/39550/25-Kulishenko.pdf?sequence=1>

Цісар О.В.

аспірант,

Національний університет «Острозька академія»;

Благочинний Кам'янець-Подільського району УПЦ КП;

*Настоятель Петропавлівської церкви в м. Кам'янець-Подільський,
митрофорний протоієрей*

СВОБОДА ВОЛІ У ТРАКТАТІ І. ГІЗЕЛЯ «МИР З БОГОМ ЧОЛОВІКУ» ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Проблема свободи людської волі, що починаючи від Сократа аж до наших днів, привертала до себе увагу філософів, теологів, моралістів, слугувала приводом не тільки для палких словесних дискусій, а й для релігійних суперечок.

Актуальність даної теми полягає у тому, що сучасне суспільство диктує населенню лідерські якості. Свобода волі є невідомою частиною харизматичної, цілеспрямованої, впевненої в собі особистості. Кожна людина повинна знати свою історію, тому доречним є розглянути це питання також у трактаті І. Гізеля «Мир з Богом чоловіку».

Серед мислителів, які зробили найбільший внесок у дослідження проблеми свободи волі, її характеристик та безпосередньо значення є: Августин, І. Кант, А. Шопенгауер, Ф. В. Й. Шеллінг, А. Бергсон, Л. Довга, В. Горський, Т. Кочубей, Н. Прядко.

Свобода волі – філософське питання про те, чи людина вільна у своїх діях або рішеннях, чи вони визначені наперед, детерміновані. Упродовж віків це питання цікавило філософів і теологів. Розгляд цього питання потребує розуміння взаємодії між свободою і причиною, визначення того, чи закони природи причинно зумовлені. У своєму трактаті І. Гізель яскраво описав усі позитивні та негативні риси люди на той час, і через призму твору ми можемо провести паралель у сучасному світі.

У трактаті «Мир з Богом чоловіку» добре виражені пояснення про те, що є належним і неналежним у житті християнина. Роз'яснюється моральні вчинки, їх оцінка і значення у житті кожної людини.

У книзі вже з перших рядків передмови до читача виразно виступає глибока повага до людини, віра в людський розум, інтерес до справжнього знання, незалежно від кого воно походить: «Ибо не токмо в иноверных, но и в эллинских учениях иногда истинные и здравому разуму служащая новости яко зла то посреди блага обретаются» [1, с. 2].

У творі Гізеля людина постає як творець свого щастя, володар своєї долі, повноправний господар своїх вчинків. Вона не є сліпим знаряддям в руках провидіння божого. Совість розумної людини є критерієм добра і зла, вона керує всіма діями людини. «Совість есть сведение себя самого, или рассуждение умное о себе, иле же человек рассуждает еще достоин ему что творити или не достоин и еще добро есть или зло то, еже творит или же сотворил?» [1, с. 2].

Свобода волі безпосередньо переплетена із совістю, адже якщо людина не виконує певні завдання перед собою, тоді відповідно силу волі потрібно плекати. Згодом і совість починає давати за себе знати.

Звертаючись до різних аспектів морального життя людини, Гізель визначає ще один критерій добра і зла – людський розум. Людина, яка врешті зайняла своє місце у природному світі і, в розуміння філософів, була детермінована його законами, у своїх вчинках виглядала «вільною» не більше, ніж кинутий камінь, який, коли б умів думати, уявляв би себе «вільним» у момент падіння [3, с. 123].

Свобода волі може бути розглянута безпосередньо і опосередковано. У реальному житті людина часто може перед вибором, але у тих обставинах, що не залежать від неї. Моральна оцінка такого вибору залежить від внутрішньої вихованості, пізнання себе як особистості і світу загалом.

Воля кожної окремої людини включається в систему «відповідальностей» не тільки у плані індивідуального спасіння, але й у плані існування зла та гріха як таких (у космічному вимірі) [3, с. 128].

До проблем свободи волі І. Гізель звертається не тільки в богословському, а й у філософському контексті. Воля має перевагу над інтелектом, вказує мислитель, завдяки дару любові, який перевищує гідністю всі інші дари, зокрема мудрості та розуму, якими володіє інтелект, адже саме в акті любові людина поєднується з Богом і повертається до свого первісного стану. Окрім того, воля сильніша за інтелект, оскільки має владу над людськими актами, яких не має інтелект, і завжди прагне до добра [3, с. 129].

Саме вільна воля становить визначальну ознаку людини, відповідаючи її розумній сутності, якої позбавлені всі інші істоти. Реальна свобода людини пов'язана і з волею, і розумом. У повсякденному житті людина завжди стоїть перед вибором.

Мораль розуміється як загальноприйнятий у суспільстві модус поведінки й ставлення одного індивіда до іншого. Моральні норми, як незліченну кількість разів перевірені людською практикою цінності співіснування (чесність, вірність, прямота, ставлення до іншого, як до собі подібного), лежать в основі стабільного й довготривалого існування будь-якої спільноти.

Отже, проблема свободи волі та добровільного вибору неодмінно є актуальною у всі часи. Філософська антропологія досить яскраво розглядає ці поняття, і вони є надзвичайно важливими у формуванні всебічно розвиненою, високоморальної особистості. Адже у теперішній час засобів маніпуляції занадто багато, масова культура диктує свої правила та вимоги. Тому, лише людина котра має духовний стержень, силу волі, високий рівень моральної вихованості зможе у своїй душі та діяннях виплекати свободу волі.

Список використаних джерел:

1. Гізель І. Вибрані твори. У 3 т. / І. Гізель. – Том 1. Книга 1. – Л.: Свічадо, 2012. – 624 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://resource.history.org.ua/cgi>
2. Горський В.С. Філософія в українській культурі: (методологія та історія). Філософські нариси / В.С. Горський. – К., 2001. – 236 с.
3. Довга Л. «Система цінностей в українській культурі XVII століття» / Л. Довга. – К. – Л.: Свічадо, 2012. – 342 с.
4. Кочубей Т. Творчість І. Гізеля в оцінці українських істориків педагогіки / Т. Кочубей // Історико-педагогічний альманах. – 2007. – Вип. 1. – С. 65–75.
5. Прядко Н.А. Морально-етичні критерії особистості у філософському трактаті І. Гізеля «Мир з Богом чоловіку» / Н.А. Прядко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – 2004. – № 68-69. – С. 36-39.
6. Прядко Н.А. «Громадянський гуманізм» як основний принцип формування суспільно-активної особистості у філософському вченні І. Гізеля [Електронний ресурс] / Н. Прядко. – Режим доступу: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2069/1/Prydko.pdf>

Наукове видання

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКИ
В КОНТЕКСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙ СУСПІЛЬСТВА**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Контактна інформація організаційного комітету:
73005, Україна, м. Херсон, а/с 20,
Науковий журнал «Молодий вчений»
Телефон: +38 (0552) 399 530
E-mail: info@molodyvcheny.in.ua
www.molodyvcheny.in.ua

Підписано до друку 05.09.2019. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 0919/26.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
Україна, м. Херсон, вул. Паровозна, буд. 46-а
E-mail: mailbox@helvetica.com.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.